

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

58 tomas

2015 m. spalio 8 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

508-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2015 m. gegužės 27–28 d.

2015/C 332/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ilgalaikės socialinės globos ir deinstitucionalizavimo (tiriamoji nuomonė).	1
2015/C 332/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) sukūrimo. Politinio ramsčio“ (nuomonė savo iniciatyva)	8
2015/C 332/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kūrybingumo, verslumo ir judumo skatinimo švietimo ir mokymo srityje“ (nuomonė savo iniciatyva).	20
2015/C 332/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES pramonės politika maisto ir gėrimų sektoriui“	28
2015/C 332/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Gyvenimas rytdienoje. 3D spausdinimas – priemonė Europos ekonomikai sustiprinti“ (nuomonė savo iniciatyva).	36
2015/C 332/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Investuotojų apsaugos ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo ES ir trečiųjų šalių prekybos ir investicijų susitarimuose	45

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

508-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2015 m. gegužės 27–28 d.

2015/C 332/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų (COM(2015) 135 <i>final</i> – 2015/0068 (CNS)) ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB (COM(2015) 129 <i>final</i> – 2015/0065 (CNS))	64
2015/C 332/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (COM(2015) 098 <i>final</i> – 2015/0051 (NLE)).	68
2015/C 332/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių (COM(2015) 45 <i>final</i> – 2015/0028 (COD))	77
2015/C 332/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1236/2010, kuriuo nustatoma kontrolės ir vykdymo užtikrinimo sistema, taikytina Konvencijos dėl būsimo daugiašalio bendradarbiavimo šiaurės rytų Atlanto žvejybos rajonuose (COM(2015) 121 <i>final</i> – 2015/0063 COD).	81

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

508-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2015 M. GEGUŽĖS 27–28 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ilgalaikės socialinės globos ir
deinstitutionalizavimo**

(tiriamoji nuomonė)

(2015/C 332/01)

Pranešėja: Gunta ANČA

Bendrapranešėjis: José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO

2014 m. rugsėjo 25 d. raštu laikinai einantis Latvijos Respublikos užsienio reikalų ministro pareigas ir Vidaus reikalų ministras Rihards Kozlovskis, remdamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, ES Tarybai pirmininkaujančios Latvijos vardu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydamas parengti tiriamąją nuomonę dėl

Ilgalaikės socialinės globos ir deinstitutionalizavimo.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 7 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 139 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

EESRK:

1.1. ragina didinti informuotumą apie specialiose įstaigose gyvenančių žmonių padėtį, renkant nuoseklius ir į įvairias kategorijas suskirstytus duomenis, ir nustatyti žmogaus teisių rodiklius;

1.2. ragina valstybes nares įgyvendinti kovos su diskriminacija priemones ir skatinti neigaliųjų teisę visapusiškai dalyvauti visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime, kaip numatyta nacionalinėse reformų programose (NRP);

1.3. daro išvadą, kad dėl griežtų taupymo priemonių buvo sumažinti vietos ir regionų valdžios institucijų biudžetai, o tai turėjo tiesioginių padarinių socialinių paslaugų prieinamumui. Kai kuriose valstybėse narėse tai paskatino institucionalizavimo tendencijas;

1.4. rekomenduoja valstybėms narėms naudotis Europos struktūriniais ir investicijų fondais siekiant remti perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos, plėtoti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas ir rengti paramos tarnybų darbuotojus;

- 1.5. rekomenduoja valstybėms narėms atlikti ilgalaikės globos sistemos reformą, remiantis išlaidų efektyvumo analize ir laikantis ilgalaikio požiūrio, kuris apima investicijas į žmones ir paslaugas, o ne finansinių išteklių mažinimą;
- 1.6. pabrėžia, kad „deinstitutionalizavimas“ yra procesas, kuriam reikalinga ilgalaikė politinė strategija ir pakankamai finansinių išteklių, kad būtų galima vystyti alternatyvias paramos paslaugas bendruomenėje;
- 1.7. ragina valstybes nares pripažinti, kad neįgalūs vyrai ir moterys turi teisinį veiksnumą lygiai su kitais asmenimis visose gyvenimo srityse, ir prireikus suteikti jiems palaikomų sprendimų paslaugą ⁽¹⁾;
- 1.8. rekomenduoja kaip vieną svarbiausių žingsnių deinstitutionalizavimo procese plėtoti aukštos kokybės bendruomenės teikiamas paslaugas ⁽²⁾. Uždaryti įstaigas nepasiūlant žmonėms alternatyvių paslaugų yra pavojinga;
- 1.9. mano, kad namuose teikiamos globos atvejams būtina užtikrinti profesinių paslaugų prieinamomis kainomis vystymą;
- 1.10. rekomenduoja visoje Europoje rengti specialistus dirbti bendruomenės teikiamų paslaugų srityje ir informuoti juos apie deinstitutionalizavimo procesą;
- 1.11. rekomenduoja užtikrinti, kad bendruomenės paslaugos būtų vietinės, įperkamos ir prieinamos visiems;
- 1.12. pabrėžia galimybių įsidarbinti svarbą, kad įstaigas paliekantys žmonės galėtų visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Specializuotos įdarbinimo tarnybos bei profesinis mokymas ir rengimas turėtų būti prieinami tiems, kuriems jis reikalingas užtikrinant nediskriminavimą;
- 1.13. rekomenduoja visiems deinstitutionalizavimo procese dalyvaujantiems suinteresuotiesiems subjektams kurti partnerystes;
- 1.14. pabrėžia, kad skirtingos paslaugų gavėjų grupės turi skirtingus poreikius, todėl reikia parengti individualius sprendimus, bendradarbiaujant su visais susijusiais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant paslaugų gavėjus ir jiems atstovaujančias organizacijas, šeimas, paslaugų teikėjus, susijusius ekonomikos sektorius ir valdžios institucijas;
- 1.15. ragina Europos Komisiją sukurti Europos Sąjungos bendruomenės paslaugų kokybės sistemą ir pakartoja, jog reikia nedelsiant priimti privalomus standartus, kad būtų užtikrinta aukščiausio lygio kokybė;
- 1.16. ragina valstybes nares įsteigti nepriklausomas ir veiksmingas kontrolės ir stebėsenos tarnybas siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi globos paslaugų reguliavimo ir kokybės standartų;
- 1.17. rekomenduoja rengiant įtraukias švietimo ir žiniasklaidos kampanijas šalinti neigiamus stereotipus ir didinti informuotumą mokyklose ir visuomenėje.

2. Išanga

- 2.1. Deinstitutionalizavimo procesas ir pagarba žmogaus teisėms praėjusiame šimtmetyje Europoje vystėsi skirtingai. Todėl gauti palyginamų duomenų iš skirtingų šalių yra sunku.
- 2.2. EESRK mano, kad atsižvelgiant į mūsų visuomenės pokyčius svarbu išanalizuoti ES žmonių, kuriems reikalinga socialinė globa ir daug pagalbos, padėtį visoje Europos Sąjungoje, kad būtų galima parengti tinkamas atsakomąsias priemones ir keistis gerąja patirtimi.

⁽¹⁾ Kaip nustatyta Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnyje.

⁽²⁾ Psichiatriinių įstaigų uždarymo atveju taip pat būtina užtikrinti realias alternatyvas.

2.3. Todėl EESRK:

2.3.1. atkreipia dėmesį į tai, kad visoje Europoje daugiau nei milijonas neįgalių vaikų ir suaugusiųjų gyvena specialiose įstaigose ⁽³⁾;

2.3.2. mano, kad „įstaiga“ – tai bet kuri institucinės globos įstaiga, kurioje gyventojai izoliuojami nuo plačiosios bendruomenės ir (arba) yra priversti gyventi kartu. Tokie gyventojai neturi pakankamai galimybių tvarkyti savo gyvenimo ir įtakoti juos paveikiančius sprendimus, pačios organizacijos reikalavimai dominuoja gyventojų individualių poreikių atžvilgiu ⁽⁴⁾;

2.3.3. nurodo, kad vietos bendruomenėje teikiamos aukštos kokybės globos paslaugos duoda geresnių rezultatų gyvenimo kokybės požiūriu nei institucinė globa ir skatina socialinę integraciją bei mažina segregacijos riziką ⁽⁵⁾.

2.3.4. draudžia bet kokią diskriminaciją ar prievartą, kurią sveiki ir neįgalūs vyrai, moterys ir vaikai, taip pat žmonės, kuriems reikia daug paramos arba kurie turi psichosocialinę negalią, gali patirti specialiose įstaigose ir gaudami globos paslaugas;

2.3.5. atkreipia dėmesį į ankstesnėse EESRK nuomonėse pateiktas rekomendacijas ⁽⁶⁾;

2.3.6. atkreipia dėmesį į išipareigojimus, kuriuos prisiėmė ES ir jos valstybės narės – pagal JT konvenciją dėl žmonių su negalia teisių (JTKŽNT) ⁽⁷⁾ – gerbti žmogaus orumą, laisvę ir teisę gyventi savarankiškai, pasirinkti, kur ir su kuo tai daryti, ir gauti paramos paslaugas, įskaitant asmeninę pagalbą, bendruomenėje;

2.3.7. primena, kad JT Vaiko teisių konvencijoje nurodoma, kad vaikas „visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą“. Tėvams tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko auklėjimą, o valstybė yra išipareigojusi remti tėvus, ypač labiausiai skurstančius asmenis, tinkamomis socialinės apsaugos priemonėmis. Vaikai turi teisę į apsaugą nuo žalojimo ir prievartos. Jei vaiko šeima negali jo tinkamai globoti, nepaisant valstybės teikiamos tinkamos paramos, vaikas turi teisę gyventi globėjų šeimoje.

2.3.8. dar kartą patvirtina, kad neįgalūs asmenys, ypač žmonės, turintys protinę negalią, visais atvejais turi teisę būti laikomi teisės subjektais;

3. Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos

EESRK:

3.1. palankiai vertina tai, kad daugelyje šalių vaikams ir suaugusiems teikiamos globos ir paramos srityje įgyvendinamos reformos, pakeičiant visas arba kai kurias stacionarias ilgalaikės globos įstaigas šeimose ir bendruomenėse teikiamomis globos paslaugomis ⁽⁸⁾;

3.2. ragina užtikrinti, kad deinstitutionalizavimo procesas būtų atliekamas atsižvelgiant į globos paslaugas gaunančių grupių teises, sumažinant žalos riziką ir užtikrinant teigiamus rezultatus visiems susijusiems asmenims. Būtina užtikrinti, kad naujose globos ir paramos sistemose būtų gerbiamos kiekvieno asmens ir jo šeimos teisės, orumas, poreikiai ir pageidavimai;

⁽³⁾ Neįgalūs vaikai ir suaugusieji (įskaitant psichikos sveikatos problemų turinčius asmenis). Tai apima ES ir Turkiją. Šaltinis: Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. and Beecham, J. (2007): „Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study“. 2 tomas: „Main Report Canterbury: Tizard Centre, University of Kent“ (toliau „DECLOC Report“).

⁽⁴⁾ Ad hoc Europos ekspertų grupės perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos klausimais ataskaita <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4017&langId=en>

⁽⁵⁾ Bendrosios europinės perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos gairės www.deinstitutionalisationguide.eu.

⁽⁶⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 103; OL C 181, 2012 6 21, p. 2; OL C 44, 2013 2 15, p. 28.

⁽⁷⁾ žr. <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>.

⁽⁸⁾ Ilgalaikės globos pavyzdžių galima rasti Eurobarometro ataskaitoje dėl sveikatos priežiūros ir ilgalaikės globos (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_283_en.pdf). Papildomų su deinstitutionalizacija susijusios gerosios praktikos pavyzdžių galima rasti „Bendrosiose europinės perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos gairėse“ www.deinstitutionalisationguide.eu.

3.3. mano, kad kiekvienas asmuo turi teisę pasirinkti gyvenamąją vietą ir nuspręsti, kaip jis nori gyventi.

4. Skirtingų poreikių grupių deinstitutionalizavimas

4.1. EESRK pripažįsta, kad vaikų, neįgaliųjų – įskaitant žmonių su psichosocialine negalia – ir vyresnio amžiaus asmenų globos poreikiai labai skiriasi. Todėl ilgalaikės globos deinstitutionalizavimo procese turėtų būti atsižvelgiama į specialius kiekvienos paslaugų gavėjų grupės poreikius.

4.2. Bendruomenės teikiamos globos paslaugos, įskaitant profesionalią globą ir globą šeimoje bei visuomeninėje aplinkoje, suteikia pridėtinę vertę, kurios pasigendama stacionariose globos įstaigose.

4.3. Todėl institucinę globos įstaigų sistemą reikėtų pritaikyti, kad ji papildytų trūkstamas bendruomenės teikiamas socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas, kai pastarosios neteikiamos ir pereinamuoju laikotarpiu.

4.4. Savarankiškas gyvenimas nereiškia, kad žmonės turi gyventi izoliuoti. Tai veikiau reiškia, kad bendruomenėje, kurioje jie nusprendė gyventi, jie turi galimybę rinktis specializuotas paslaugas ir prieinamas pagrindines paslaugas.

4.5. Deinstitutionalizacijos tikslas – sukurti ne tik tinkamas paslaugas, bet ir tinkamą aplinką bendruomenėje. Šiam perėjimui būtina parengti plačiąją visuomenę didinant informuotumą ir kovojant su stigmatizavimu. Kitaip deinstitutionalizacija taps „reinstitutionalizacija“, t. y. „getų“ psichosocialinę negalią turintiems žmonėms sukūrimu, kurie gyventų visuomenėje, tačiau dėl neigiamo požiūrio vis tiek būtų izoliuoti. Šioje srityje žiniasklaida atlieka svarbų vaidmenį.

4.6. EESRK atkreipia dėmesį į ES valstybių narių skirtumus, ypač apibrėžiant ilgalaikę globą. Šie skirtumai taip pat susiję su teikiamos globos ir atitinkamų paslaugų rūšimis. Be to, valstybėse narėse esama didelių skirtumų tarp regionų ir savivaldybių, ypač miesto ir kaimo vietovėse⁽⁹⁾. EESRK mano, kad tai neturėtų pateisinti tam tikros valstybės narės nesugebėjimo padaryti pažangos dėl savo ypatumų, ir skatina laipsniškai pereiti prie bendruomenės teikiamų paslaugų.

4.7. Ankstesnėje tiriamojoje nuomonėje⁽¹⁰⁾ EESRK rekomendavo įvertinti nuotolinę priežiūrą (telepriežiūrą) bei kasdienį gyvenimą palengvinančią aplinką ir sukurti plačią, decentralizuotą ir netoli nuo gyvenamosios vietos esančią infrastruktūrą, kuri padėtų palaikyti tiesioginius ryšius su vyresnio amžiaus žmonėmis. Norėtume pakartoti šią rekomendaciją ir pritarti tinkamam vyresnio amžiaus asmenų, vaikų, bet kokio amžiaus neįgalių asmenų ir psichosocialinę negalią turinčių žmonių deinstitutionalizavimui⁽¹¹⁾.

4.8. Šioms paslaugų gavėjų grupėms priskiriami asmenys, kurių galimybės priimti sprendimus gali būti sumažintos arba nepakankamos dėl jų amžiaus, negalios ar priklausomybės. Todėl EESRK ragina valstybes nares, vykdančias laipsnišką ir kontroliuojamą deinstitutionalizacijos procesą, suteikti tokiems žmonėms kiek įmanoma didesnę apsaugą užtikrinant, kad visuomet būtų gerbiamos jų teisės, ir suteikiant jiems kuo geresnę globą bendruomenėje, įskaitant palaikomų sprendimų paslaugą.

4.9. EESRK atkreipia dėmesį į poveikį, kurį perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos gali daryti susijusiems darbuotojams. Visos valdžios institucijos ir suinteresuotieji subjektai turi dirbti kartu siekdami užtikrinti, kad deinstitutionalizavimo procesas turėtų naudingą ir laipsnišką poveikį globėjams. Visada reikia užtikrinti tinkamas darbo sąlygas.

4.10. Institucinės globos alternatyva yra ne namuose, bet bendruomenėje teikiamos paslaugos, todėl būtina užtikrinti investicijas į paslaugų infrastruktūrą.

⁽⁹⁾ Ilgalaikė globa Europos Sąjungoje ISBN 978-92-79-09573-3. Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras

⁽¹⁰⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 10.

⁽¹¹⁾ Ten pat.

4.11. EESRK palankiai vertina gerus pavyzdžius, pavyzdžiui, globos atostogas, sutrumpintą darbo laiką globėjams ir draudimo pripažinimą neoficialiems globėjams⁽¹²⁾. Komitetas ragina Europos Komisiją ir valstybes nares skatinti tarpusavyje keistis geriausia praktika.

4.12. EESRK pripažįsta globėjų svarbą. Savanoriškais pagrindais dirbantys neoficialūs globėjai stengiasi suderinti globos pareigas ir savo gyvenimą. Dėl to gali atsirasti „globėjo sindromas“, kai pagrindinis globėjas fiziškai ir psichologiškai išsenka. ES privalo užtikrinti, kad: suderinimo politika ir atsakomybė už globą būtų grindžiamos visų piliečių lygybe ir neoficialios globos pareigos būtų vienodai ir sąžiningai paskirstytos⁽¹³⁾; būtų užtikrinamos pagrindinės globėjų teisės; neoficiali globa ir globa šeimoje būtų pripažįstamos ir remiamos; ir būtų pripažintas ir remiamas savanorių vaidmuo teikiant oficialios ir neoficialios globos paslaugas⁽¹⁴⁾.

4.13. EESRK pripažįsta, kad benamių kategorijai priklauso neproporcingai didelis skaičius asmenų iš daugelio pažeidžiamų grupių, kurios paprastai prižiūrimos įstaigose. Todėl EESRK ragina valstybes nares parengti deinstitutionalizavimo strategijas ir programas, kuriose būtų visapusiškai atsižvelgta į benamystę ir poreikį teikti bendruomenines paslaugas siekiant tiek užkirsti kelią benamystei, tiek spręsti šią problemą;

4.14. Plėtoti darbą namų ūkiuose ir didinti jo profesionalumą yra strategiškai svarbu siekiant lygybės profesinėje srityje, kadangi dažniausiai šį darbą atlieka moterys ir būtent joms reikia vaikų priežiūros, pagalbos pagyvenusiems žmonėms ir būsto tvarkymo paslaugų, kad jos galėtų turėti tokias pačias karjeros sąlygas kaip vyrai. Tokios paslaugos naudingos ne tik atskiriems asmenims, bet ir visai visuomenei. Jos atveria galimybę kurti naujas darbo vietas, atitinka senėjančios visuomenės poreikius, padeda derinti šeiminių gyvenimą ir profesinę veiklą. Šios paslaugos gerina gyvenimo kokybę ir didina socialinę įtrauktį, pagyvenusiems asmenims sudaro sąlygas toliau gyventi savo namuose⁽¹⁵⁾.

4.15. EESRK pripažįsta, kad visoje Europoje reikia specialistams rengti mokymo kursus deinstitutionalizavimo klausimais. Pavyzdžiui, naujos kartos psichiatrus reikės specialiai mokyti siekiant užtikrinti, kad savo darbe jie laikytųsi JT neįgaliųjų teisių konvencijos;

4.16. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad žmonės tam tikrais atvejais į priežiūros įstaigas siunčiami nesurengiant konsultacijų ir nesilaikant aiškių procedūrų. Jis pripažįsta, kad svarbu oficialiai įvertinti žmonių ilgalaikės priežiūros poreikius. Šio proceso metu reikia užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir kurti individualiems poreikiams pritaikytas paslaugas.

5. Finansų krizės poveikis socialinėms paslaugoms

5.1. EESRK supranta, kad ilgalaikės globos paslaugų teikimas toms paslaugų gavėjų grupėms, kurioms jos reikalingos, yra viena iš didžiausių socialinių ir ekonominių problemų, su kuriomis susiduria Europos Sąjunga, ypač dabartinės ekonominės krizės metu.

5.2. Komunikate dėl socialinių investicijų⁽¹⁶⁾ aiškiai nurodoma, kad ekonomikos krizė kelia grėsmę mūsų socialinės apsaugos sistemoms, nes išaugo nedarbas, sumažėjo mokesčių pajamos ir padaugėjo žmonių, kuriems reikia socialinės paramos. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, EESRK pritaria Komisijai, kad būtina padėti valstybėms narėms sukurti ilgalaikės globos strategijas, kuriomis siekiama sumažinti ekonomikos krizės poveikį.

⁽¹²⁾ Atitinkamus teisės aktus yra priėmusi Austrija. Pavyzdžiai:

Globos atostogos ir sutrumpintas darbo laikas globėjams. Siekiant užtikrinti galimybę geriau suderinti darbą ir globą, nuo 2014 m. sausio 1 d. darbuotojams suteikta galimybė susitarti dėl globos atostogų (visiškai atsisakant savo darbo užmokesčio) arba sutrumpinto darbo laiko globėjams (atsisakant dalies savo darbo užmokesčio) laikotarpiui nuo vieno iki trijų mėnesių. Per šį laikotarpį jie turi juridinę teisę į globos išmoką, į apsaugą nuo motyvuoto atleidimo iš darbo ir į socialinį draudimą (neįmokinis sveikatos ir pensijų draudimas). Globos atostogų metu mokama išmoka yra lygi galimai bedarbio pašalpai. Tokių globos atostogų arba sutrumpinto darbo laiko globėjams tikslas – suteikti galimybę atitinkamiems darbuotojams (per)tvarkyti savo globos sprendimus, ypač atsiradus staigiam poreikiui globoti artimą giminių arba tam tikrą laiką atlaisvinti globėją.

Pensijų draudimas globėjais dirbantiems giminaiciams: visą darbo dieną arba didžiąją jos dalį artimais šeimos nariais besirūpinantys globėjai gali rinktis šiuos neįmokinio sveikatos ir pensijų draudimo įsigijimo variantus: tęstinis draudimas, kaip pensijų draudimo dalis; asmens draudimas, kaip pensijų draudimo dalis; tęstinis arba asmens draudimas, kaip sveikatos draudimo dalis. Draudimo įmokos perkeliama federalinei Vyriausybei, o tai reiškia, kad globėjais dirbantys giminaiciai šių išlaidų nepatiria.

⁽¹³⁾ Tarp vyrų ir moterų ir tarp kartų.

⁽¹⁴⁾ Socialinės platformos rekomendacijos globos klausimais:

http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2013/03/20121217_SocialPlatform_Recommendations_on_CARE_EN1.pdf

⁽¹⁵⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 16.

⁽¹⁶⁾ COM(2013) 83 final.

5.3. Savo nuomonėje dėl šio komunikato ⁽¹⁷⁾ EESRK pabrėžė, kad socialinės investicijos į augimą ir socialinę sanglaudą taip pat turėtų būti skirtos socialinėms paslaugoms stiprinti. Be to, tai paremtų darbo vietų kūrimą paslaugų sektoriuje ir naujų paslaugų plėtrą bendruomenėje.

5.4. Ekonomikos krizė turėjo neigiamo poveikio negalią turinčių žmonių galimybei gyventi savarankiškai, taip pat šeimoms ir pažeidžiamoms grupėms, kurios jau ir anksčiau patyrė didesnę skurdo bei socialinės atskirties riziką.

5.5. Socialinių investicijų dokumentų rinkinyje bus nagrinėjamos problemos, susijusios su ekonomikos krize ir demografiniais pokyčiais ⁽¹⁸⁾.

5.6. EESRK yra įsitikinęs, kad dėl krizės labai sumažėjo socialinių teisių pripažinimas, kadangi biudžetas šioms politikos sritims buvo sumažintas. Todėl Komitetas primygtinai ragina Tarybą, Europos Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad socialinės investicijos būtų nukreipiamos socialinės apsaugos politikai, siekiant – bent jau – atkurti prieš ekonomikos krizę buvusį lygį ⁽¹⁹⁾.

5.7. EESRK pabrėžia, kad, sprendžiant problemas, susijusias su poreikiais, atsirandančiais dėl gyvenimo trukmės didėjimo, reikia išspręsti sudėtingus kartų teisingumo ir kartų solidarumo klausimus. Svarbiausia seniems ir labai seniems Europos žmonėms suteikti galimybę gyventi oriai ir saugiai net ir tada, kai jiems reikalinga priežiūra, tačiau kartu užtikrinti, kad dėl to nebūtų užkraunama nepakeliama našta jaunesnėms kartoms ⁽²⁰⁾.

5.8. Nors ilgalaikės institucinės arba bendruomeninės globos neatitikimai visoje ES jau ir anksčiau buvo akivaizdūs, krizė išryškino jau ir taip didelius ES egzistuojančius ekonominius ir socialinius skirtumus. Ji aiškiai parodė skirtumus konkurencingumo ir socialinės sanglaudos srityje, sustiprino augimo ir vystymosi poliarizacijos tendenciją ir jos akivaizdų poveikį teisingam pajamų paskirstymui, turtui ir gerovei skirtingose valstybėse narėse ir regionuose ⁽²¹⁾.

6. ES fondų panaudojimas ilgalaikės globos paslaugoms ir deinstitucionalizavimui

EESRK:

6.1. apgailestauja dėl to, kad ankstesnio programavimo laikotarpiu Europos struktūriniai fondai buvo skiriami izoliuojančioms įstaigoms, o ne bendruomenės paslaugoms;

6.2. palankiai vertina naujus 2014–2020 m. Europos struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų reglamentus, kuriais skatinama pereiti nuo institucinės prie bendruomeninės globos naudojant Europos regioninės plėtros fondo lėšas socialinės ir sveikatos priežiūros infrastruktūros gerinimui;

6.3. mano, kad finansavimas iš keleto fondų galėtų paspartinti perėjimą prie bendruomeninės globos, įskaitant naudojimąsi Europos socialinio fondo lėšomis netiesioginio poveikio priemonėms, pavyzdžiui, ruošiant paramos tarnybų darbuotojų rengimui ir naujų socialinių paslaugų kūrimui;

6.4. palankiai vertina į ESI fondus reglamentuojantį bendrųjų nuostatų reglamentą įtrauktą *ex-ante* teminę sąlygą, susijusią su kova su skurdu ir socialine atskirtimi, o tai reiškia, kad deinstitucionalizavimo strategijos įgyvendinimas valstybėms narėms taps privalomu;

6.5. rekomenduoja valstybėms narėms naudotis Europos struktūriniais ir investicijų fondais siekiant remti perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos, plėtoti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas ir rengti paramos paramos pagalbos tarnybų darbuotojus;

6.6. mano, kad pasirengimo narystei pagalbos priemonė ir Europos plėtros fondas turėtų būti naudojami teisei gyventi bendruomenėje ir augti šeimos aplinkoje remti;

6.7. supranta, kad perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų yra sudėtingas. Todėl ragina Komisiją ir valstybes nares parengti komunikacijos ir politines gaires siekiant skatinti perėjimą prie neinstitucinės globos netgi ir ypač ekonomikos krizės laikais.

⁽¹⁷⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 91.

⁽¹⁸⁾ Jis skirtas padėti vaikams ir jaunimui, negalią turintiems asmenims, benamiams, vyresnio amžiaus žmonėms ir panašioms grupėms. Socialinių investicijų dokumentų rinkinio tikslai yra šie: užtikrinti, kad socialinės apsaugos sistemos tenkintų žmonių poreikius; užtikrinti paprastesnę ir tikslingesnę socialinę politiką ir atnaujinti valstybių narių aktyvios įtraukties strategijas. (Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui prie institucinės globos priemonių rinkinys – <https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2015/03/annex-1-en-orig.pdf>).

⁽¹⁹⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23 ir OL C 226, 2014 7 16, p. 21.

⁽²⁰⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 103.

⁽²¹⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 105.

7. Kokybiškos bendruomeninės paslaugos

EESRK:

- 7.1. ragina Europos Komisiją sukurti Europos Sąjungos bendruomenės paslaugų kokybės sistemą ir pakartoja, jog nedelsiant reikia priimti privalomus standartus, kad būtų užtikrinta aukščiausio lygio kokybė;
- 7.2. daro išvadą, kad paslaugos turi būti prieinamos bendruomenėje, įskaitant atokias ir kaimo vietas, ir kad asmenys turi gauti tinkamą individualų biudžetą, kad galėtų laisvai pasirinkti paslaugas, kurių jiems reikia;
- 7.3. mano, kad bendruomeninės paslaugos turėtų būti plėtojamos glaudžiai bendradarbiaujant su paslaugų gavėjais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis ir kad jų kokybė turėtų būti apibrėžta bendradarbiaujant su kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant paslaugų teikėjus, valdžios institucijas ir profesines sąjungas;
- 7.4. ragina valstybes nares įsteigti nepriklausomas ir veiksmingas kontrolės ir stebėsenos tarnybas siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi globos paslaugų reguliavimo ir kokybės standartų teikiant tiek bendruomenės, tiek ir įstaigų paslaugas;
- 7.5. rekomenduoja užtikrinti, kad bendruomenės paslaugos būtų vietinės, įperkamos ir prieinamos visiems;
- 7.6. mano, kad šios paslaugos turi būti teikiamos gavus atitinkamų institucijų leidimą ir sertifikavimo įstaigų akreditavimą;
- 7.7. pagalbinės technologijos ir techninės priemonės yra labai svarbios, kad neįgalieji, taip pat vaikai ir vyresnio amžiaus žmonės, galėtų gyventi bendruomenėje. Šios technologijos yra veiksmingiausios tuomet, kai jos atitinka naudotojo poreikius ir užtikrina privatumą.

Bruselis, 2015 m. gegužės 27 d..

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) sukūrimo. Politinio ramsčio“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 332/02)

Pranešėjai: Carmelo CEDRONE ir Joost VAN IERSEL

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. sausio 22 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

EPS sukūrimo. Politinio ramsčio.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 6 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (2015 m. gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 183 nariams balsavus už, 16 – prieš ir 16 susilaikius.

Preambulė

Atsižvelgdamas į naują Europos Parlamento ir Europos Komisijos kadenciją, EESRK 2014 m. liepos mėn. priėmė nuomonę „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Kitas ES teisėkūros laikotarpis“. 2014 m. lapkričio mėn. pranešėjai šią nuomonę atnaujino. Tikslas buvo parengti nuoseklią politiką, kuria siekiama sustiprinti ekonominės ir pinigų sąjungos architektūrą ir veiksmingumą.

EESRK išskiria keturis ramsčius: pinigų ir finansų, makroekonomikos ir mikroekonomikos, socialinį ir politinį ramsčius. Visi keturi ramsčiai susiję tarpusavyje. EESRK yra priėmus ne vieną nuomonę dėl pinigų ir finansinio, ekonominio ir socialinio ramsčių. Dabartiniu metu EESRK konkrečiau nagrinėja klausimus, susijusius su bendru politiniu ir instituciniu EPS matmeniu, kuris yra išimtinai valstybių narių ir Europos Vadovų Tarybos rankose. Šis matmuo apima EPS šalių pagrindinę grupę, tačiau prie jos gali jungtis ir kitos potencialios euro zonos šalys kandidatės, norinčios eiti tuo pačiu keliu.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Po šešerius metus trukusios finansų ir ekonomikos krizės sunkiau nei bet kada anksčiau prognozuoti ekonomikos ir socialinės padėties ateitį. Atsižvelgiant į geopolitinius ir ekonominius uždavinius, tik tvirta EPS užtikrins ilgalaikį stabilumą.

1.2. EPS vis dar silpna – žr. toliau diagnozę ir SSGG (SWOT) analizę. EESRK nuomone, dėl išliekančio disbalanso, taip pat norint atkurti pasitikėjimą visoje Europoje reikia veiksmingesnio ir demokratiškesnio ekonomikos valdymo, ypač euro zonoje.

1.3. EESRK suvokia, jog negalima labai greitai padaryti ryžtingų žingsnių, tačiau būtina deramai atsižvelgti į du dalykus: a) Europa negali sau leisti atidėlioti sprendimų vėlesniems laikams ir b) svarbiausia euro zonos šalims susitarti dėl būtinų veiksmingai valdomos ekonominės politikos principų.

1.4. Be ekonominės konvergencijos ir demokratinio legitimumo, dar būtinas ir tvirtas politinis pagrindas bei bendro likimo jausmas. Šiuo tikslu gali būti imamasi konkrečių veiksmų remiantis dabartine Sutartimi ir taisyklėmis. Per vidutinės trukmės laikotarpį Sutartimi institucinės nuostatos turėtų būti suderintos su būtinais tikros ekonominės ir politinės sąjungos reikalavimais.

1.5. Būtina nuosekli sistema, vienijanti Europos Vadovų Tarybą, nacionalines Vyriausybes, Europos Parlamentą ir nacionalinius parlamentus bei Europos Komisiją, pasižyminti demokratiniu legitimumu, atskaitomybe ir skaidrumu ir gebanti efektyviai veikti piliečių ir ūkio subjektų interesais.

1.6. Jau tapo aišku, kad dabartinė taisyklių, kuriomis grindžiama ES, ypač euro zona, sistema sukėlė painiavą teisinėje, institucinėje ir demokratijos srityse. Todėl reikia naujo požiūrio. Atsižvelgiant į politikos ir ekonomikos dinamiką, ES turi keisti savo institucinę struktūrą. Todėl Komitetas mano, kad labai svarbu toliau stiprinti euro zonos integracijos procesą.

1.7. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas norėtų pateikti veiksmų planą, kurį sudaro šie etapai:

1.7.1. 1 etapas

- 1) tvirtas euro grupės pirmininkas;
- 2) užtikrinti tarpparlamentinės konferencijos veikimą;
- 3) euro zonos „parlamentarizavimas“ (EP didysis komitetas – visų EPS šalių nariai).

1.7.2. 2 etapas

- 4) EPS teisėkūros reikalų taryba;
- 5) euro zonos šalių EP narių balsavimas EPS kompetencijai priklausančiais klausimais;
- 6) EPS vykdomoji valdžia (Vyriausybė) (šiuo metu euro grupė ir Komisija);
- 7) tarpparlamentinės konferencijos (EP ir nacionalinių parlamentų) įgaliojimų ir kompetencijos sričių išplėtimas.

1.7.3. 3 etapas

- 8) sustiprinti EP įgaliojimus EPS atžvilgiu (demokratinis legitimumas) ir kurti tikras Europos politines partijas;
- 9) Parlamento Rūmai (EPS) (Vyriausybės);
- 10) teisėkūros ir vykdomosios valdžios atskyrimas;
- 11) vieningo balsavimo panaikinimas.

1.8. Be to, siekiant parengti ir įgyvendinti pirmiau nurodytus veiksmus, turėtų būti imamasi šių iniciatyvų:

- pilietinės visuomenės konferencija, bendrai surengta EESRK ir RK bendradarbiaujant su ES pirmininkaujančia šalimi ir Komisija,

- tarpparlamentinė konferencija,
- EP pasiūlymai dėl veiksmų nekeičiant Sutarties ir dėl Lisabonos sutarties peržiūros,
- konstitucinis konventas,
- potencialus galimybės surengti visos Europos referendumą vertinimas.

2. Diagnozė

2.1. EPS jau turi išsamų *acquis*. Ji turi bendrą valiutą ir Centrinį banką; tam tikru mastu užtikrina fiskalinės ir ekonominės politikos koordinavimą; priima šalims privalomus sprendimus, kurie riboja jų ekonominę ir fiskalinę autonomiją, nustato sąlygas dėl bet kokios ekspansinės priemonės valstybėse narėse ir įpareigoja jas imtis ekonominių ir socialinių reformų.

2.2. Tai reiškia, kad EPS yra federacija *in itinere*, kuri šiuo metu veikia kaip „sergėtoja“, tačiau dar veikia ne išvien. Jos tikslo suvokimas yra tvirtesnis nei kitur ir ji palankiai vertina viešąją diskusijų erdvę. EPS siejasi su didesniu valstybių narių suvereniteto praradimu, nors jos valdymą ir toliau kontroliuoja technokratinė struktūra.

2.3. Šią Sąjungą reikia baigti kurti sudarant sąlygas, būtinas užtikrinti jos šalims ar norinčioms tapti jos narėmis šalims ne tik stabilumą, bet ir vystymąsi bei klestėjimą. Joms turėtų būti naudingiau priklausyti euro zonai nei jai nepriklausyti.

2.4. 2008 m. ištikusi finansų krizė ir tolesnė jos raida kartu su pražūtingais padariniais realiajai ekonomikai ir Europos visuomenei pažadino visus tuos, kurie iki tol tikėjo, kad EPS architektūra ir toliau veiks daugiau ar mažiau patenkinamai ir kad šalutinis poveikis darniai skatins valstybių narių konvergenciją.

2.5. Netrukus po pirmojo šoko Europos institucijos pradėjo ieškoti aktualiausių problemų trumpalaikių sprendimų. Tai, kad buvo įdiegti EPS, eurą ir euro zoną išsaugoję mechanizmai, buvo didelis laimėjimas, tačiau buvo ir pavėluotų veiksmų bei rimtų neveikimo atvejų, pavyzdžiui, nebuvo parengtas bendras augimą ir darbo vietų kūrimą skatinantis planas.

2.6. Taip pat didelis laimėjimas yra tai, kad ypač sunkiomis aplinkybėmis buvo padaryti veiksmingi žingsniai bent iš dalies tvirtesniai EPS pagrindui sukurti. EESRK palankiai įvertino kiekvieną iš šių priemonių, tačiau nepagailėjo kritikos ir jų trūkumams bei pateikė savo pasiūlymų, kaip geriau įveikti krizę.

2.7. Finansų ir ekonomikos krizė peraugo į besitęsiantį ekonomikos nuosmukį, sutrikdžiusį ekonominę nacionalinių ekonomikų pusiausvyrą. Tačiau praėjus šešeriems metams didelėje ES teritorijų dalyje padėtis ekonomikos augimo ir užimtumo lygio kilimo srityse yra toli gražu nepavydėtina. Socialinės ir ekonominės pasekmės kalba pačios už save.

2.8. Nepaisant visos padarytos pažangos, EPS vis dar nebaigta kurti. Padėtis labai sudėtinga. Nepaisant viltingų atsigavimo ženklų, keletas šalių neišbrenda iš ekonomikos sąstingio, skurdo ir mažai kuria darbo vietų, dažniausiai dėl giliai įsišaknijusių priežasčių – istorinių, valdymo tradicijų (ar jų nebuvimo), skirtingų augimo kelių, skirtingos ekonominės ir socialinės struktūros ir išorės politikos – kurias krizė dar labiau išryškino ir pagilino.

2.9. Euro zonoje toliau nesutaria stabilumo sąjungos šalininkai, palaikantys ekonominę konvergenciją ir reformas valstybėse narėse, ir tikros fiskalinės sąjungos šalininkai. Dėl šio nesutarimo išsiskiria tiek politikų, tiek socialinių partnerių nuomonės, kokia ekonomine politika turėtų būti vadovaujama nacionaliniu ir ES lygiu.

2.10. Nuomonių ir praktikos prieštaravimai pagilino nepasitikėjimo atmosferą ne tik tarp politikų, bet ir tarp plačiosios visuomenės įvairiose šalyse, kad ir kokia paviršutiniška būtų ši tarpusavio kritika. Tai tapo savaime išsipildančia pranašyste, atimančia iš politikos formuotojų veikimo laisvę ir keliančia tarp piliečių ES fobijos bangas.

2.11. EPS, kurioje vyrauja tarpvyriausybinių sprendimų priėmimas ir technokratinis valdymas bei trūksta demokratinio legitimumo ir patikimumo, turi rimtą poveikį, didinantį skirtumus tarp šalių partnerių.

2.12. Ne išimtis ir ES. Kitos didžiosios valstybės, pavyzdžiui, JAV, Kinija, Rusija, Indija ir Brazilija, ir didelis skaičius mažesnių šalių taip pat susiduria su panašiomis sunkiomis aplinkybėmis. Tačiau, be abejonės, ES, ir visų pirma euro zonoje, yra labai sunku įveikti kliūtis, palyginti su JAV ir Azijos kontinentu („Azijos fabrikas“).

2.13. Iš esmės EESRK mano, kad, nors Europos ekonomikos padėtis priklauso nuo daug įvairių ir sudėtingų aspektų, veiksmingesnis politinis EPS valdymas turėtų labai padėti sukurti daugiau stabilumo sprendžiant dabartines ir būsimas problemas. Bet kuriuo atveju, norint apginti tam tikrus svarbius Europos interesus pasaulyje, bus būtina stipresnė EPS.

2.14. EESRK supranta, kad dabartiniu metu galutinių sprendimų padaryti nėra galimybių. Jis taip pat suvokia, kad dabartinė dinamika, sudėtingumas ir dilemos trukdo įgyvendinti patikimą veiksmų planą. Antra vertus, dabartiniai instituciniai ir valdymo trūkumai negali vėl taip ilgai tęstis be ilgalaikės žalos pasitikėjimui ir ekonomikos rezultatams. Todėl, EESRK nuomone, nepriimtina vilkinti, susitaikyti su padėtimi ir neturėti ateities planų.

2.15. EESRK mano, kad reikia rimtai aptarti gerai pagrįstą EPS architektūrą, o tai reiškia, kad bendras sutarimas dėl ekonominių ir socialinių tikslų bei valdymo yra neišvengiamas.

2.16. Nuo pat EPS pradžios didesne ar mažesne Europos integracija „prisidengę“ debatai yra dėl nacionalinio suvereniteto. EESRK pabrėžia, kad tai yra klaidinga tendencija, kadangi nacionalinis suverenitetas palaipsniui nyksta. Atsižvelgdamas į globalizacijos tendenciją ir su tuo susijusius iššūkius, Komitetas mano, jog perspektyviausia alternatyva yra geriau įtvirtinti bendrą arba suvienytą suverenitetą Europos Sąjungoje, ypač euro zonoje. Šiuo tikslu reikės tvirto suvienyto ekonomikos valdymo ar ekonomikos valdymo institucijos. Be to, EPS ateitis yra glaudžiai susijusi su kitomis gyvybiškai svarbiomis „suverenėmis“ politikomis, pavyzdžiui, bendra saugumo ir gynybos politika ir energetikos sąjunga.

3. Dabartinės ES ir euro zonos padėties stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SWOT) analizė

Stiprybės	Silpnybės
— Geresnis suvokimas, kad europiečių ateitis yra bendra — Išskirtinis, nors ir ribotas, ECB (kaip viršvalstybinės institucijos) vaidmuo — Europos stabilumo mechanizmas (ESM) ir neseniai patvirtintos lankstumo taisyklės — Geresnė valstybių narių biudžetinė drausmė — Vis platesnis politinis Vyriausybės pritarimas ES lygmeniu sutartoms taisyklėms, visų pirma susijusioms su struktūrinių reformų visose valstybėse narėse būtinumu — Vis didesnis ES dėmesys valdymo tobulinimui ir geresniam administravimui visose valstybėse narėse — Bankų sąjungos kūrimo pradžia ir sprendimų priėmimo procesas dėl bendro pertvarkymo mechanizmo — ECB įgyvendinama monetarinio stimuliavimo programa — Aktyvesnis, tačiau vis dar ribotas, EIB vaidmuo ir siūlomas Investicijų planas Europai — Europos semestras ir konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos, rodančios, kad ES turi aktyviau dalyvauti nustatant silpnąsias nacionalinių biudžetų ir valdymo vietas — Daugiau skaidrumo viešosiose diskusijose apie pokyčius šalyse partnerėse — Didesnis pritarimas visose valstybėse narėse būtinumui skatinti augimą bei konkurencingumą ir pagerinti vidaus ir užsienio investicijų sąlygas — Nepaisant skirtingų Europos socialinės rinkos modelių, jie užtikrina geriausius stabilius visuomenės pokyčius	— Ilgalaikiai ekonomikos pusiausvyros sutrikimai euro zonoje, turintys tendenciją didėti — Trūksta solidarumo tarp valstybių narių ir jų viduje — Nuolat taikoma vieningo balsavimo dėl esminių klausimų taisyklė — Norint pažangos reikia labai ilgų diskusijų, net dėl bendrai suderintų klausimų — Nepaisant euro, nėra „bendro likimo bendruomenės“, o ekonominė ir fiskalinė politika didele dalimi ir toliau priklauso valstybių narių kompetencijai⁽¹⁾ — Demokratinio legitimumo trūkumas — Silpna EK padėtis įgyvendinant europines taisykles ir Europos semestrą — Silpnas bendrai suderintų taisyklių (perviršinis deficitas, konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos) įgyvendinimas valstybėse narėse — Neigiamas ypač griežto taupymo politikos poveikis — Dėl istoriškai susiklosčiusių išankstinių nuostatų valstybės narės įtariai vertina viena kitą, tokio įtarumo šiek tiek mažiau tarp finansų ministerijų — Silpnas nacionalinių parlamentų ir pilietinės visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese ir (arba) informavimo didinimas daugelyje valstybių narių — Nepatenkinama komunikacija, ypač vykdoma valstybių narių vadovybės — Viešosios ir politinių partijų nuomonių priešprieša visoje Europoje ir euro zonoje — Dėmesys sutelktas į trumpalaikį problemų sprendimą, nėra ilgalaikės vizijos, nekalbant jau apie išipareigojimą — Nebaigta kurti bankų sąjunga, iki šiol nepriimtas sprendimas dėl indėlių garantijų sistemos — Stipri visos Europos kapitalo rinka yra tolima svajonė, kol bankai ir toliau bus nacionaliniai — Nebaigta kurti ir suskaidyta vidaus rinka — Nėra ilgalaikės politinės EPS/ES ateities vizijos

⁽¹⁾ Jeano-Claude'o Junckerio analitinis pranešimas „Pasirengimas tolesniems veiksams, susijusiems su geresniu ekonomikos valdymu euro zonoje“ (2015 m. vasario 12 d.), p. 1.

Galimybės	Grėsmės
— Stiprinti euro zonos valdymą — Stiprinti demokratinį legitimumą — Teisingai įgyvendinti sutartas taisykles — Pasitikėjimo stiprinimo priemonės, užtikrinančios stabilią aplinką investicijoms — Pritraukti investicijų ES viduje ir iš užsienio, tai pat pasitelkus Investicijų planą Europai — Sėkminga Europos Centrinio Banko monetarinio stimuliavimo programa — Biudžeto ir fiskalinės politikos konvergencija, pagrįsta bendrai suderintais principais: nacionalinės politikos įgyvendinimas priimtoje bendroje sistemoje — Valstybių narių ir ES sutartiniai susitarimai — Spręsti ekonominio disbalanso problemą bendroje sistemoje — Susitarimas dėl nacionalinių reformų, taip pat augimo ir naujų darbo vietų kūrimo iniciatyvų — Priimtinas sprendimas dėl Graikijos ir kitų valstybių narių nuogastavimų dėl konvergencijos skatinimo — Išlaikyti Britaniją ES remiantis pagrįstais argumentais, nekeliančiais pavojaus kitų pasiekta pažangai — Sėkminga ECB, EK ir Tarybos sąveika, ypač euro zonoje — Tvirtas euro zonos valdymas — Komisijos iniciatyvaus vaidmens pripažinimas, įskaitant griežtą Bendrijos metodo taikymą — Sukurti bankų sąjungą ir visos Europos kapitalo rinką — Sudaryti sąlygas įvesti euroobligacijas, kurios paskatintų investicijas — Bendra pelno mokesčio bazė — Planuoti ES biudžeto mokesčių bazę ir ją atitinkamai plėsti — Bendra Europos pozicija tarptautiniuose forumuose	— ES/euro zona – per mažai ir per vėlai — Neigiama visuomenės nuomonė ir euroskepticizmas — Nepakankamas investuotojų pasitikėjimas šalies viduje ir užsienyje — Defliacija — Išliekantis žemas augimo lygis, palyginti su svarbiausiais pasaulio konkurentais — Tebesitęsiantys tarptautiniai (kariniai) konfliktai, ypač ES kaimynystėje — Nepakankamas pasirengimas naujai ekonomikos krizei ateityje — Didėjantis ekonominis įvairialytiškumas Sąjungoje/euro zonoje — Graikijos pasitraukimas iš euro zonos (Grexit, ar kažkas į tai panašaus) — Britanijos pasitraukimas iš ES (arba stagnuojantis JK–euro zonos pusiausvyros <i>status quo</i>) — Bankų sąjungos stagnacija — Išliekantis nacionalinių bankų ir valstybių narių ryšys, nėra visos Europos kapitalo rinkos — Netinkamas priemonių įgyvendinimas finansų sektoriuje — Netinkamas priemonių įgyvendinimas vidaus rinkoje, didinantis rinkos fragmentaciją — Stagnuojanti pažanga kitose pagrindinėse srityse, pavyzdžiui, energetikos sąjunga, skaitmeninė sąjunga ir BSGP — Nepakankamai sėkminga Europos Centrinio Banko monetarinio stimuliavimo programa

4. Pasiūlymai dėl EPS politikos ir Sąjungos institucijų

4.1. Demokratija, skaidrumas ir legitimumas

4.1.1. Pagrindiniai ekonominės ir pinigų sąjungos iššūkiai, didelę nacionalinės kompetencijos dalį perduodant Sąjungai, yra susiję su jos demokratinio ir svarbiausia parlamentinio matmeniu bei su sprendimo priėmimo sistemos veiksmingumu, atsakomybės ir geranoriško bendradarbiavimo principų laikymusi, taip pat jos veikimo skaidrumu (matomumu). EESRK nuomone, dėl šių iššūkių reikia politinės sąjungos, kuri atkurtų ir užtikrintų visuomenės dalyvavimą ir visų suinteresuotųjų subjektų išipareigojimą Europos integracijai.

4.1.2. Politinės sąjungos kūrimo procesas turi vykti etapais. Tam tikros sąlygos ir priemonės gali būti įgyvendintos nekeičiant ES sutarčių. Kalbant apie kitas sąlygas ir priemones, Sutarčių persvarstymas yra būtinas.

4.1.3. EESRK rekomenduoja, kad, siekiant atsakomybės ir bendradarbiavimo, nacionalinio lygmens dalyvavimo priemonės būtų deramai taikomos ir Sąjungos lygmeniu, įskaitant:

- visavertės Europos politines partijas,
- politinės daugumos ir mažumos sukūrimą remiantis rinkimų programomis,
- Europos Parlamento rinkimų datos suvienodinimą.

4.1.4. Kiekvienoje valstybėje narėje ir visoje ES demokratijos klausimas yra rimta problema (pakanka pagalvoti apie trejeto vaidmenį naujoje ekonomikos valdymo sistemoje). Baigia išnykti atstovų atskaitomybė atstovaujamesiems: realybė, kurią išryškino krizė. Todėl būtina kuo skubiau į tai atsižvelgti ekonominės ir pinigų sąjungos, grindžiamos toliau išvardytais keturiais integracijos būdais ar ramsčiais, galutinio sukūrimo procese: bankų sąjunga, fiskaline sąjunga, ekonomine sąjunga (kuri, EESRK nuomone, turi apimti ir socialinę sąjungą) ir galiausiai politinė sąjunga.

4.1.5. Norint sukurti šią politinę sąjungą, iš šalių, kurios to nori, ir taikant diferencijuotos integracijos principą, EESRK siūlo atėjus laikui taikyti Konvento, kuriam bus pavesta rasti sprendimus, nepriklausančius Lisabonos sutarties taikymo sričiai, metodą. EESRK išipareigos parengti pasiūlymus dėl veiksmingo pilietinės visuomenės dalyvavimo šio Konvento darbe.

4.2. Teisėkūra:

Atstovaujamoji demokratija. Europos Parlamentas ir nacionaliniai parlamentai

4.2.1. Ekonominėje ir pinigų sąjungoje svarbiausia atstovaujamosios demokratijos institucija – Europos Parlamentas, kurį sudaro nariai iš bendrą valiutą įsivedusių arba įsivesti besirengiančių šalių.

A pasiūlymas

Siekiant užtikrinti gerą įvaizdį ir EP narių darbo nuoseklumą bei efektyvumą, EESRK siūlo Europos Parlamente įsteigti juos vienijantį nuolatinį organą. Šios institucijos tikslas būtų sustiprinti už bendros valiutos valdymą atsakingų institucijų atskaitomybę ir kartu sukurti viešąją erdvę dialogui ir konsultacijoms, rengti ir priimti dokumentus ekonomikos ir pinigų klausimais, kurie bus pateikti asamblėjai spręsti, ir, įgyvendinant EPS politiką, užtikrinti vienodą požiūrį į solidarumo ir ištikimo bendradarbiavimo principus.

4.2.2. Ekonominėje ir pinigų sąjungoje nebūtų galima įtvirtinti atstovaujamosios demokratijos, jei taikant sprendimų priėmimo metodą nebūtų paisoma dvigubo legitimumo – nacionalinio ir europinio – esminio dalyko *sui generis* sistemoje, atitinkančioje Europos modelį.

B pasiūlymas

EESRK siūlo išnaudoti tarpparlamentinės konferencijos potencialą ir išplėsti jos kompetencijos sritis (Fiskalinio susitarimo 13 straipsnis), suteikiant jai įgaliojimus nagrinėti ekonomikos augimo, konkurencingumo, užimtumo, mokesčių ir socialinės politikos klausimus ir pateikti privalomą nuomonę. Be to, Europos Parlamentas turėtų sudaryti galimybę nacionaliniams esamų ir būsimų euro zonos šalių atstovams stebėtojų teisėmis dalyvauti savo už EPS atsakingos vidaus institucijos veikloje. Tarpparlamentinę konferenciją gali sudaryti EPS šalių biudžeto ir pramonės komitetų pirmininkai ir EP biudžeto, ekonomikos ir pinigų politikos, pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos bei sanglaudos komitetų pirmininkai. Stiprinant bendro sprendimo procedūrą turi būti išsaugotas naujų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų legitimumas.

C pasiūlymas

Savo ruožtu, nacionalinių parlamentų dalyvavimas ES politiniuose debatuose turi būti matomas. Tai jau vyksta kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Komisijai dalyvaujant parlamentiniuose debatuose. Ši geroji praktika galėtų būti skleidžiama. Reikėtų siekti, kad nacionalinių politinių veikėjų dalyvavimas savo lygmeniu jiems tiesioginį poveikį darančioje ES politikoje būtų geriau matomas.

Taryba

4.2.3. Šiomis politinėmis aplinkybėmis būtų palankesnės sąlygos glaudžiau bendradarbiauti ir konsultuotis euro zonos aukščiausiojo lygio susitikimui ir (arba) euro grupei – o šiuo atveju, taip pat šalims, kuriose euras dar neįvestas – Europos Parlamentui ir nacionaliniams parlamentams. Pagal pirmesnio punkto logiką, euro zonos šalių ir šalių, siekiančių tapti euro zonos narėmis, ministrai galėtų bendrai vykdyti teisėkūros funkcijas su EP, kai sprendžiami su EPS susiję klausimai.

4.2.4. Tarybos veiksmus turėtų sustiprinti nacionalinių administracijų, kurios neturi atsilikti nuo tokių permainų, pastangos, pirmiausia keičiantis pareigūnais ir plečiant dvišalius santykius.

4.2.5. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad, išplėtus sprendimų priėmimą kvalifikuota balsų dauguma ir laiku panaikinus vieningą balsavimą, pagilėtų integracija politinėje sąjungoje.

4.2.6. Taigi, geriau struktūruotas bendradarbiavimas ir konsultavimasis politinėje sąjungoje padidins svarbiausių EPS sričių politikos veiksmingumą. Naudą pajus visa ES.

4.2.7. Kaip rodo lentelės 5 punktas, yra daug dalykų, kuriuos galima būtų padaryti nekeičiant Sutarties. Daugumoje EPS politikos sričių galėtų būti palaikomas tiesioginis tvirtesnis šalių bendradarbiavimas; būtų geriau, jei EPS būtų numatytas pastovus tvirtesnis bendradarbiavimas, kuris leistų EP nariams iš euro zonos šalių ir šalių kandidačių veikti efektyviau.

4.2.8. Komitetas siūlo euro grupėje atgaivinti „Jumbo“ tarybas, kadangi tai s leistų finansų, ekonomikos ir socialinių reikalų ministrams palaikyti nuolatinį dialogą su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene.

4.3. Vykdomoji valdžia

EPS vykdomoji institucija, Komisija

4.3.1. Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui ir pakeitus Sutartį, bus suformuotas EPS valdymo organas. Jo pirmininkas faktiškai turėtų būti euro zonos ekonomikos ir finansų ministras, kurio, kaip Komisijos pirmininko pavaduotojo, pareigos prilygtų vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai pareigoms.

4.3.2. Pagal europinį modelį *sui generis* Europos Komisijai (mažesnės sudėties ir veiksmingai) ir toliau teks pagrindinis vaidmuo. „Bendrijos metodas“ ir dabartinė EK iniciatyvos teisė taip pat turi didelę svarbą stiprinant EPS. Ši svarba turėtų būti pripažinta politinėje Sąjungoje.

4.3.3. Kol bus įsteigtas EPS vykdomasis organas, Europos Komisija turėtų atlikti „dvigubą“ vaidmenį palaikydama ryšį tarp ES ir EPS. Nepažeidžiant dabartinės EK iniciatyvos teisės, turėtų būti rasti būdai ir priemonės, kaip tinkamai į šį procesą įtraukti Europos Parlamentą siekiant užtikrinti naujų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų legitimumą.

4.3.4. EESRK siūlo paskirti nuolatinį euro grupės pirmininką, kuriam geriausiai būtų dirbti tiesiogiai Briuselyje su Komisija, EP, nacionalinėmis Vyriausybėmis ir parlamentais. Pagal Komisijos pirmininko J. C. Junckerio taikomą metodą euro grupės posėdžiams galėtų pirmininkauti Komisijos pirmininko pavaduotojas. Jis galėtų atstovauti EPS tarptautinėse institucijose.

4.4. EESRK

4.4.1. Visa tai turėtų mus paskatinti palaikyti dar tvirtesnius ir konstruktyvesnius ryšius su Europos piliečiais ir rasti būdų, kaip įtraukti juos į visuomeninį gyvenimą. Turėtų būti garantuojamos patikimos konsultacijų konkrečiais klausimais su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene formos, visų pirma euro zonoje, nes šios organizacijos atlieka svarbų vaidmenį tose politikos srityse, kurioms EPS daro tiesioginę įtaką. Nuo jų taip pat priklauso politikos rezultatai nacionaliniu lygmeniu. Kalbant apie Europos lygmenį, EESRK gali veikti kaip pilietinės visuomenės tarpininkas, atsakingas už organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą ES sprendimų priėmimo procese, nepažeisdamas socialinių partnerių vaidmens socialiniame dialoge ir pasinaudodamas:

- a) organizuotos pilietinės visuomenės forumu konkrečiais klausimais, įskaitant Europos integracijos proceso ribų nustatymą ir naujų dalyvavimo formų paiešką;
- b) konkrečiai euro zonai skirtu forumu, siekiant įvertinti tikslo suvokimą ir priklausymo jausmą, padedančius įveikti išankstinį nusistatymą ir didinančius tarpusavio pasitikėjimą;
- c) nuomonėmis, pateikiamomis prieš priimant teisės aktą dėl visuomenei ypač aktualių klausimų, kurių turi priimti EP bei Taryba.

5. Teisinės priemonės ir veiksmų sritys

5.1. Kad būtų sukurtos keturios sąjungos, kaip numatyta keturių pirmininkų pranešime, kurios yra analogiškos EESRK nurodytiems keturiems ramsčiams⁽²⁾, būtų galima imtis įvairių sričių priemonių ir politikos krypčių nekeičiant Sutarties (1 skiltis toliau pateiktoje lentelėje). Dėl kitų klausimų sprendimai turės būti priimti bendrai ES (euro zonos) lygmeniu taikant naują sprendimų priėmimo metodą ir naujas priemones bei dabartinėje Sutartyje (lentelės 2 skiltis) numatytą tvirtesnę bendradarbiavimą arba iš dalies keičiant Sutartį arba, jei reikia, priimant naują EPS sutartį (3 skiltis). Galiausiai lentelėje apibendrinami šie etapai ir pateikiami instituciniai pasiūlymai ir parengiamosios iniciatyvos, susijusios su EPS politikos ramsčiu (4 skiltis).

⁽²⁾ Taip pat remiantis EESRK nuomone dėl „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pasiūlymai būsimam ES teisėkūros laikotarpiui“ (OL C 451, 2014 12 16, p. 10).

5.2. Analitinė EPS sukūrimo galimybių sistema ⁽³⁾

I) Dabartinėje Sutartyje įtvirtinta politika	(II) Tvirtiesnio/ struktūruoto bendradarbiavimo pereigos nuostatos (SESV 136 straipsnis)	(III) Nepriklauso Lisabonos sutarties taikymo sričiai	Instituciniai veiksmai politiniam ramsčiui sukurti: euro zonai ir šalims, siekiančioms tapti jos narėmis
<u>Finansinės, fiskalinės ir pinigų politikos ramstis</u> — Bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės (BKPMB) taikymas — Bankų sąjungos, kapitalo rinkos sukūrimas, priežiūra Europos lygmeniu — Finansinė pagalba valstybei narei krizės atveju (SESV 122 straipsnis) — Nacionalinių reformų programų įgyvendinimas	<u>Finansinės, fiskalinės ir pinigų politikos ramstis</u> — ESM stiprinimas — ECB įgaliojimų galutinis nustatymas — Bendra EPS fiskalinė politika — (Fiskalinė) ir biudžeto sąjunga — Skolų pasidalijimas (arba SESV 125 straipsnis?) — Solidarumo ir konkurencingumo mechanizmas siekiant išvengti asimetrinių sukrėtimų ir disbalanso (fiskalinė sąjunga) — EPS mokėjimų balansas	<u>Finansinės, fiskalinės ir pinigų politikos ramstis</u> — Nuosavi ištekliai — Sukurti Europos valiutos fondą kaip skolos agentūrą — Euroobligacijos naujai skolai padengti — Fiskalinis suderinimas	<u>1 etapas</u> 1. Nuolatinis euro grupės pirmininkas 2. Užtikrinti tarpparlamentinės konferencijos veikimą 3. euro zonos „parlamentarizavimas“ (EP didysis komitetas – visų EPS šalių nariai)

⁽³⁾ Idem.

I) Dabartinėje Sutartyje įtvirtinta politika	(II) Tvirtiesnio/ struktūruoto bendradarbiavimo pereinamosios nuostatos (SESV 136 straipsnis)	(III) Nepriklausomo Lisabonos sutarties taikymo sričiai	Instituciniai veiksmai politiniam ramsčiui sukurti: euro zonai ir šalims, siekiančioms tapti jos narėmis
<u>Ekonominis ramstis</u> — Junkerio plano sustiprinimas ir įgyvendinimas — Investavimo, augimo ir užimtumo skatinimo politika — EIB euroobligacijos — Žinių sklaidos strategija (skaitmeninė darbotvarkė) — Vidaus rinkos (bendrosios energetikos, mokslinių tyrimų ir skaitmeninės rinkos) sukūrimas — Stabilumo ir augimo pakte numatytos lankstumo taisyklės — Geresnis Europos semestro ir sutartinių susitarimų (CCI) įgyvendinimas	<u>Ekonominis ramstis</u> — EPS makroekonomikos ir mikroekonomikos Vyriausybė — Moksliniai tyrimai ir inovacijos — Glaudus euro zonos aukščiausio lygio valstybių ar Vyriausybių susitikimų, euro grupės ir euro darbo grupės posėdžių koordinavimas — Nauji euro zonai skirti teisės aktai — Investicijos į socialinę infrastruktūrą — Dalyvaujamoji demokratija ekonomikos sektoriuje	<u>Ekonominis ramstis</u> (jei EPS tvirtiesnis bendradarbiavimas neleidžiamas) — ES vyriausiasis įgaliojimas ekonominei/fiskalinei politikai — Privalomas ekonominės politikos koordinavimas (iš dalies keičiamas SESV 5 straipsnis) — Balsų daugumos taisyklės taikymas bendros sprendimų priėmimo procedūros atveju balsuojant makroekonomikos ir mikroekonomikos politikos klausimais (EPS parlamentiniai atstovai) — Kompetencijos perdavimas, pradedant pramone ir energetika	<u>2 etapas</u> 4. EPS teisėkūros reikalų taryba 5. euro zonos parlamentinių atstovų balsavimas EPS kompetencijos klausimais 6. EPS vykdomoji valdžia (Vyriausybė) (šiuo metu euro grupė ir Komisija) 7. Tarpparlamentinės konferencijos (EP ir nacionaliniai parlamentai) įgaliojimų ir kompetencijos sričių išplėtimas
<u>Socialinis ir teisių ramstis</u> — Prisijungimas prie Europos žmogaus teisių konvencijos — Mokymas ir švietimas — Visuotinės svarbos paslaugų pagrindų direktyva — Lyčių aspekto integravimas — Vystymosi rodikliai — Prisijungimas prie Europos Tarybos socialinės chartijos — „Teisių“ standartų laikymasis — Horizontalioji socialinė sąlyga (SESV 9 straipsnis)	<u>Socialinis ramstis</u> — Socialinės politikos koordinavimas — Socialinės apsaugos sistemų suderinimas — Imigracijos politika — Individualios ir tarpvalstybinės pensijų teisės — Minimalios piliečių pajamos — Europos viešosios gėrybės — Parama užimtumui — Darbo rinka, judumas, kvalifikacijų pripažinimas — Viešųjų paslaugų kokybė	<u>Socialinis ramstis</u> — Balsų daugumos taisyklės taikymas balsuojant socialinės, užimtumo, švietimo ir sveikatos politikos klausimais — ES pagrindinių teisių chartijos dalinis pakeitimas, susijęs su nuosavybės teisių apribojimais — Perduoti tam tikrą skaičių kompetencijos sričių, priklausančių paramos politikai, bendros kompetencijos politikos sritims (ypač švietimui ir mokymui)	<u>3 etapas</u> 8. Sustiprinti EP įgaliojimus EPS atžvilgiu (demokratinis legitimumas) ir kurti tikras Europos politines partijas 9. Parlamento Rūmai (EPS) (Vyriausybės) 10. Teisėkūros ir vykdomosios valdžios atskyrimas 11. Vieningo balsavimo taisyklės panaikinimas

I) Dabartinėje Sutartyje įtvirtinta politika	(II) Tvirtiesnio/ struktūruoto bendradarbiavimo pereinamosios nuostatos (SESV 136 straipsnis)	(III) Nepriklausomo Lisabonos sutarties taikymo sričiai	Instituciniai veiksmai politiniam ramsčiui sukurti: euro zonai ir šalims, siekiančioms tapti jos narėmis
<u>Politinis ramstis</u> — EPS parlamentarizavimas — Didysis komitetas (GC) (euro zonos parlamentiniai atstovai) — Nuolatinis euro grupės pirmininkas — Teisėkūros reikalų taryba — Tarpinstituciniai susitarimai — Kaimynystės politikos įgyvendinimas — Dvišaliai ir daugiašaliai ES prekybos susitarimai	<u>Politinis ramstis</u> — EPS parlamentinių atstovų balsavimas EPS kompetencijos klausimais — Stiprinti tarpparlamentinę konferenciją (Fiskalinio susitarimo 13 straipsnis) — Europos gynyba — Užsienio politika — Bendra pozicija JT Saugumo Taryboje — EPS atstovavimas išorėje — Europos prokuroras — Europos savanoriškos humanitarinės pagalbos korpuso veikla	<u>Politinis ramstis</u> — Nauja EPS sutartis — euro parlamentas (EPS parlamentiniai atstovai), turintis nuolatinio tvirtiesnio bendradarbiavimo teisę (naujas SESV 136 straipsnis) — EP galių stiprinimas (įprasta teisėkūros procedūra, iniciatyvos teisė, jei Komisija nesiima veiksmų) — Parlamento Rūmai (nacionalinės Vyriausybės +) — Vieningo balsavimo taisyklės panaikinimas — Kvalifikuota balsų dauguma, dalinis Sutarčių keitimas — Europos vykdomoji institucija (skirta EPS) — Europos partijų ir rinkimų programos bei tarpvalstybiniai sąrašai — Valdžių padalijimas — Užsienio politika	<u>Iniciatyvos</u> — Pilietinės visuomenės konferencija, surengta EESRK ir RK bendradarbiaujant su ES pirminkaujančia šalimi ir Komisija — Tarpparlamentinė konferencija — EP pasiūlymai dėl veiksmų, dėl kurių nereikia keisti Sutarties ir dėl Lisabonos sutarties persvarstymo — Konstitucinis konventas — Potencialus galimybės surengti visos Europos referendumą vertinimas

Briuselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kūrybingumo, verslumo ir judumo skatinimo švietimo ir mokymo srityje“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 332/03)

Pranešėja: Vladimíra DRBALOVÁ

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. spalio 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Kūrybingumo, verslumo ir judumo skatinimo švietimo ir mokymo srityje.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 7 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 88 nariams balsavus už, 8 – prieš ir 21 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria bendrai Europos Komisijos ir Europos Vadovų Tarybai pirmininkaujančių valstybių trejeto iniciatyvai dėmesį sutelkti į verslumo ⁽¹⁾ ir verslios mąstysenos ugdymą Europoje.

1.2. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms grįžti prie vis dar labai aktualios Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos (ET 2020), pagrįstos 2006 m. Oslo darbotvarke.

1.3. Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms parengti savo verslumo ugdymo strategijas arba verslumo koncepciją įtraukti į savo nacionalines mokymosi visą gyvenimą strategijas.

1.4. EESRK ragina palaipsniui ugdyti bendrąsias kompetencijas, kaip apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje (2006 m.) ⁽²⁾, siekiant padėti pagerinti gebėjimą prisitaikyti, galimybes įsidarbinti, socialinę aprėptį ir judumą.

1.5. Kokybiškos stažuotių, praktikos, pameistrystės, dualistinės ar kitokių darbo vietoje įgyvendinamų sistemų, startuolių ir verslo inkubatorių programos, savanoriška ir sportinė veikla gali palengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką ar savarankišką darbą.

1.6. Procedūras, pagal kurias pripažįstamos ne švietimo įstaigoje įgytos žinios, turi būti patobulintos, o besimokantys asmenys, ugdytojai ir darbdaviai būtinai turi dalyvauti rengiant pripažinimo tvarką ir turi būti jos motyvuoti ⁽³⁾.

1.7. Tačiau verslumo ugdymas turi būti svarstomas atsižvelgiant į bendrą socialinę, o ne tik verslo, aplinką. Verslumo įgūdžiai turėtų būti ugdomi visais švietimo ir mokymo lygiais, atitinkamai pradedant nuo ankstyvojo amžiaus ir visose mokymo programose taip, kad būtų užtikrintas nuolatinis jų vystymas.

⁽¹⁾ Apibrėžtį žr. 5.3 punkte.

⁽²⁾ 2006 m. gruodžio 18 d. Rekomendacija 2006/962/EB (OL L 394, 2006 12 30, p. 10).

⁽³⁾ OL C 214, 2014 7 8, p. 31.

1.8. EESRK pritaria valstybėms narėms skirtam Europos Komisijos pasiūlymui sukurti orientacinę verslumo kompetencijų sistemą, atsižvelgiant į Bendrųjų kompetencijų metmenis. Tai padėtų užtikrinti koordinuotą požiūrį įvairiuose švietimo lygmenyse ir tai, kad būtų atsižvelgta į neformalųjį mokymąsi ir savišvietą.

1.9. EESRK ragina valstybes nares parengti programą mokytojams, dėstytojams ir švietimo bei mokymo įstaigų vadovams, skirtą ugdyti verslumo įgūdžius ir verslią mąstyseną. Tuo tarpu švietimo įstaigos, kurios bendradarbiautų su platesne bendruomene, turėtų užtikrinti verslią mąstyseną skatinančią mokymosi aplinką.

1.10. EESRK norėtų pabrėžti, kaip svarbu įvairiems suinteresuotiesiems subjektams – valstybių administravimo institucijoms, mokykloms, įmonėms, įdarbinimo tarnyboms ir šeimoms – užmegzti tarpusavio partnerystės ryšius, ypač pabrėžiant socialinių partnerių vaidmenį ugdant į realybę orientuotas profesines ir universaliąsias kompetencijas.

1.11. Komitetas ragina valstybes nares pasinaudoti visomis turimomis programomis ir priemonėmis, skirtomis paremti verslumą švietimo ir mokymo, kūrybiškumo, inovacijų ir judumo srityse. EESRK ragina Komisiją paremti valstybes nares ir suteikti tinkamą pagalbą įgyvendinant programą „Erasmus +“, užtikrinant, kad visos šios programos sklandžiai veiktų.

2. Europos politikos strategija

2.1. Vienas iš 2014 m. birželio 26–27 d. Europos Vadovų Tarybos prioritetinių išvadų, kaip nurodyta I priede *Strateginė Sąjungos kintančiame pasaulyje darbotvarkė* ⁽⁴⁾, padėti ugdyti įgūdžius ir išnaudoti visų talentus ir gyvenimo įgūdžius, skatinant moderniai ekonomikai ir mokymuisi visą gyvenimą tinkančius įgūdžius.

2.2. Siekiant prisidėti prie strategijos „Europa 2020“ peržiūros, pirmininkaujanti Italija ⁽⁵⁾ pradėjo politines diskusijas dėl švietimo ir mokymo vaidmens ateityje nacionalinėse ir ES ekonomikos augimo darbotvarkėse. Pirmininkaujanti Latvija taip pat toliau skatins skaitmenines galimybes ir verslumo ugdymą, visų pirma regionų lygmeniu ⁽⁶⁾.

2.3. Jaunimo, švietimo, kultūros ir sporto taryba savo 2014 m. gruodžio 12 d. išvadose ⁽⁷⁾ pabrėžė, kad verslumas ir švietimas yra Europos darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo strategijos „Europa 2020“ prioritetai. Verslios mąstysenos ugdymas piliečiams gali suteikti didelės naudos profesinėje karjeroje ir gyvenime.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Dėmesys verslumo ugdymui reiškia grįžimą prie **Oslo darbotvarkės „Verslumo ugdymas Europoje“** ⁽⁸⁾, aktyviau propaguojant verslią mąstyseną visuomenėje, ir **Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos (ET 2020)** ⁽⁹⁾.

3.2. Kūrybiškumas ir inovacijos yra itin svarbūs įmonių vystymuisi ir užtikrinant Europos gebėjimą konkuruoti tarptautiniu mastu. Investicijos į švietimą ir mokymą gebėjimams ugdyti yra labai svarbios, jei ketiname paskatinti ekonomikos augimą ir konkurencingumą. Pirmas uždavinys – skatinti, kad visi piliečiai įgytų universaliųjų kompetencijų, pavyzdžiui, skaitmeninę kompetenciją, „mokėjimą mokytis“, iniciatyvumą bei verslumą ir kultūrinį sąmoningumą ⁽¹⁰⁾.

⁽⁴⁾ EUCO 79/14, p. 15.

⁽⁵⁾ Italijos pirmininkavimo programa „Europa – nauja pradžia“ p. 72.

⁽⁶⁾ Latvijos pirmininkavimo metu 2015 m. vasario 11–12 d. Rygoje surengta konferencija „Verslumas regionuose siekiant stiprinti Europos Sąjungos konkurencingumą“.

⁽⁷⁾ 2014 m. gruodžio 12 d. Tarybos išvados dėl verslumo švietimo ir mokymo srityje (OL C 17, 2015 1 20, p. 2).

⁽⁸⁾ Oslo darbotvarkė „Verslumo ugdymas Europoje“, 2006 m. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/policy-framework/2006-conference/index_en.htm

⁽⁹⁾ 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) (OL C 119, 2009 5 28, p. 2).

⁽¹⁰⁾ Remiantis 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvadose nurodytu ketvirtu strateginiu tikslu („ET 2020“): stiprinti novatoriškumo ir kūrybingumo, įskaitant verslumą, aspektus visuose švietimo ir mokymo lygmenyse.

3.3. DRO konferencija „Parama startuoliams, kad augtų ekonomika ir būtų kuriamos darbo vietos“⁽¹¹⁾, taip pat aiškiai parodė, kad verslumo ugdymo klausimas turėtų būti svarstomas atsižvelgiant į platesnę socialinę aplinką. Tačiau, nepaisant to, verslo aplinka turėtų būti orientuota į palankesnes sąlygas startuoliams pradėti veiklą, mažinti biurokratiją ir sudaryti įdarbinimo galimybes. Paskatos, skirtos prieš veiklos pradžią, pradėjus veiklą ir plėtros etapais, gali būti veiksmingai susietos su daugeliu kitų aktyvios darbo rinkos politikos (ADRP) sričių, svarstant jas taip pat platesniame verslo paramos ir įmonių plėtojimo kontekste.

3.4. Iniciatyvos *Small Business Act* (¹²) persvarstymas suteikia išskirtinę galimybę sustiprinti MVĮ ir verslumui ugdyti skirtų priemonių sąsajas naudojantis visomis turimomis priemonėmis, pavyzdžiui, COSME. Skatinti įgūdžių tobulinimą MVĮ ir įvairių formų inovacijas yra vienas iš 10 principų siekiant sudaryti vienodas sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms visoje ES.

4. Bendrieji gebėjimai

4.1. Verslumo ugdymo aspektų įtraukimu į švietimo ir mokymo sritį turėtų būti siekiama visiems besimokantiems asmenims, nepaisant jų lyties, socialinių ir ekonominių aplinkybių ar specialiųjų poreikių, suteikti galimybę ugdyti įgūdžius ir gebėjimus, reikalingus verslui.

4.2. Be tokių pagrindinių įgūdžių kaip skaitymas, raštingumas ir aritmetika, reikia palaipsniui įgyti bendrųjų kompetencijų, kaip apibrėžta 2006 m. EP ir Tarybos rekomendacijoje, įskaitant iniciatyvumo ir verslumo jausmą bei sugebėjimą idėjas paversti veiksmais. Verslumas neatsiejamas nuo kūrybiškumo, novatoriškumo ir pasirengimo rizikuoti bei gebėjimo planuoti ir valdyti projektus siekiant iškeltų tikslų.

4.3. Bendravimas užsienio kalbomis itin svarbus siekiant užtikrinti, kad Europos piliečiai galėtų judėti, dirbti ir mokytis visoje Europoje, ir tampa vis svarbesnis jaunimui (¹³).

4.4. Skaitmeninis verslumas labai svarbus bendros skaitmeninės rinkos eroje kuriant naujas darbo vietas, inovatyvias idėjas ir klasterius, kad spartėtų inovacijų diegimas. ES turi parengti politikos programą, kuria bus skatinami IRT įgūdžiai, o valstybės narės – raginamos sužinoti vienos iš kitų, kaip galėtų padidinti IRT specialybę įgijusių absolventų skaičių ir pagerinti jų išsilavinimo kokybę pagal įmonių poreikius.

4.5. Privalome išnaudoti milžinišką moterų potencialą ir išnagrinėti jų išskirtinį požiūrį į lyderystę ir vadovavimą verslui. Valstybės narės, glaudžiai bendradarbiaudamos su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, turėtų įgyvendinti programas, kuriose dėmesys sutelkiamas į verslo ir verslumo įgūdžių ugdymą, verslo ir moterų dalyvavimą pasaulinėse tiekimo grandinėse (¹⁴).

5. Kaip skatinti „verslią mąstyseną“

5.1. Verslumo įgūdžiai yra svarbūs gyvenimui apskritai ir padės žmonėms labiau kontroliuoti savo ateitį. Verslumo įgūdžiai turėtų būti ugdomi visais švietimo ir mokymo lygmenimis, pradedant atitinkamai nuo ankstyvojo amžiaus, ir visose mokymo programose taip, kad būtų užtikrintas nuolatinis jų vystymas.

⁽¹¹⁾ EESRK darbo rinkos observatorijos 35-asis posėdis, 2014 m. lapkričio 13 d.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394.

⁽¹³⁾ EK strateginė programa: 1) Barselonos tikslas, dėl kurio 2002 m. susitarė valstybių ir Vyriausybės vadovai ir 2) valstybė ir Vyriausybė. 2008 m. komunikatas „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“.

⁽¹⁴⁾ 2013 m. mokslinė ataskaita. Verslininkai. Ko galima būtų pasimokyti iš jų? 2/3 dalis – Paskatinti moteris verslininkes. CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development).

5.2. Visi mokiniai turėtų turėti galimybę dalyvauti darbo patirties įgijimo programose, siekiant padėti šiuos įgūdžius ugdyti, ir priemonės, parengtos pažangai įvertinti ir įgytiems verslumo gebėjimams pademonstruoti, turėtų būti skiriamos būsimos darbo patirties kokybei gerinti. Geras pavyzdys yra Suomijos darbo programa „Yrittäjyyskasvatus“⁽¹⁵⁾, kurioje numatytas verslo mokymas įvairiais švietimo lygmenimis.

5.3. Verslumo ugdymas yra apibrėžiamas kaip „formalizuoto mokymo rinkinys, informuojantis, mokantis ir ugdantis visus, kas nori dalyvauti socialiniame ir ekonominiame vystymesi įgyvendinant projektą, skirtą propaguoti informuotumą verslumo, verslo steigimo ir mažųjų įmonių plėtros klausimais“⁽¹⁶⁾.

5.3.1. Europa šiandien visas viltis deda į dualinių sistemų ir panašių mokymosi darbo vietoje formų propagavimą ir vystymą. Valstybės narės, kurios taiko tokias sistemas laikui bėgant pasiekia gerų rezultatų, o jų jaunimo nedarbo lygis yra mažesnis už ES vidurkį.

5.3.2. Stažuotės yra svarbi priemonė nedarbo ir gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties problemai spręsti ar perėjimui iš švietimo sistemos į darbo rinką užtikrinti. Reikėtų aktyviau remti stažuotių įtraukimą į mokymo programas⁽¹⁷⁾.

5.3.3. Stažuotės, kurios yra skirtos darbuotojų verslumui skatinti, ir darbuotojų inicijuotas ir (arba) socialinis verslumas gali būti sėkmingi darbuotojų dalyvavimo sistemų pavyzdžiai, skirti organizacijų, kuriose jie dirba, ekonominiams ir socialiniams tikslams siekti.

5.3.4. Savanoriška veikla gali padėti įgyti svarbios patirties įgūdžiams ugdyti. Jaunimo organizacijos yra pagrindinės neformaliojo švietimo paslaugų teikėjos. Per savo švietimo programas jos padeda ugdyti nemažai universaliųjų kompetencijų, pavyzdžiui, darbo grupėje, kompetencijos tarpasmeninių santykių srityje, iniciatyvumo ir rizikavimo. Jaunimas gali pasimokyti iš savo klaidų saugioje aplinkoje (priešingai nei realus verslo pasaulis).

5.4. 2012 m. Europos Komisija paskelbė ataskaitą „Verslumo ugdymas Europos mokyklose“⁽¹⁸⁾, kurioje dėmesys skiriamas nacionalinėms strategijoms, mokymo programoms ir mokymosi rezultatams. Verslumo ugdymas šiuo metu propaguojamas daugelyje Europos šalių ir laikomasi skirtingų požiūrių: 1) konkrečios strategijos/veiksmų planai, skirti tik verslumo ugdymui, 2) platesnio masto švietimo ar ekonomikos strategijos, kuriose numatyti ir verslumo ugdymo tikslai, 3) individualios ar kompleksinės iniciatyvos, susijusios su verslumo ugdymu.

5.5. Ne visi žmonės gimsta būti verslininkais. Verslumo dvasia atveria jiems daugiau pasirinkimo galimybių sėkmingai profesinei ir gyvenimo karjerai. Tačiau tie, kurie yra gabūs verslui ir turi drąsos verslumą paversti veiksmis, turėtų būti skatinami.

5.5.1. Verslo inkubatoriai yra inovacijų ir verslumo veiklos centrai. Jų yra daug universitetuose, jie užtikrina saugią aplinką, kurioje studentai gali gauti profesinių rekomendacijų dėl verslo idėjų įgyvendinimo ir rizikuoti nepatirdami neigiamo poveikio ir nesėkmių. Verslo mokyklų, kuriuose yra inkubatorių, studentų kelias į startuolius arba savo verslą gali būti tiesesnis.

5.5.2. Verslumo įgūdžių galima įgyti ir dalyvaujant gebėjimų ugdymo programose, kurios rengiamos ne bendrojo lavinimo sistemose. Šios programos gali apimti konsultavimo ir kuravimo veiklą, kurią vykdo patyrę ugdytojai, verslininkai ir verslo ekspertai. Jos ne tik padeda potencialiems verslininkams įgyti vertingos praktinės verslo patirties, tačiau suteikia ir galimybę sukurti kontaktų su veikiančiomis įmonėmis ir verslininkais tinklą.

⁽¹⁵⁾ Suomijos švietimo ministerijos (2009 m.) verslumo ugdymo gairės, Helsinkis.
Suomijos užimtumo ir ekonomikos ministerija (2012 m.), 2012 m. verslumo apžvalga.

⁽¹⁶⁾ Žr. UNESCO ir UNEVOC apibrėžtį.

⁽¹⁷⁾ OL C 214, 2014 7 8, p. 36.

⁽¹⁸⁾ Eurydice, 2012 m. balandžio mėn., „Verslumo ugdymas Europos mokyklose“.

5.5.3. Iš visoje Europoje veikiančių prekybos ir pramonės rūmų ugdomų verslumo įgūdžių aiškėja mokymo ir praktikos formų įvairovė, kai žmonėms padedama identifikuoti verslo įmones, steigti įmones, nustatyti ir rasti reikalingų išteklių bei imtis rizikos, susijusios su įmonėmis: *Entrepreneurial Skills Pass* (Austrija) ⁽¹⁹⁾, *Startup@Campus* (Belgija) ⁽²⁰⁾, *Incuba' school* (Prancūzija), *Long night of Start-ups* (Vokietija) ⁽²¹⁾, *New Entrepreneurs Day* (Ispanija) ir *Bright and Young* (Belgija) ⁽²²⁾.

5.6. Suinteresuotieji subjektai ir pilietinės visuomenės organizacijos gali svariai prisidėti prie iniciatyvų, skirtų verslumui ugdyti ir verslai mąstysenai skatinti, įgyvendinimo. Vienas iš pavyzdžių yra Suomijos fondas *Startup Sauna* ⁽²³⁾, įkurtas Suomijos verslininkų, bendradarbiaujant su keletu viešojo sektoriaus suinteresuotųjų subjektų.

6. Kaip pripažinti verslumo įgūdžius ir padidinti jų skaidrumą

6.1. Tebesitęsiantys sunkumai, susiję su įgūdžių ir kvalifikacijų pripažinimu ir skaidrumu, trukdo kurti tinkamą įvairių įgūdžių ir kvalifikacijų derinį bei judumą, kuris reikalingas siekiant geresnio darbo jėgos pasiūlos ir paklausos derinimo, kad padidėtų konkurencingumas ir gerovė.

6.2. Nemažai priemonių buvo sukurta Europos lygmeniu, siekiant sklandesnio bendradarbiavimo pasinaudojant gebėjimų ir kompetencijų, įgytų profesinio mokymo ir rengimo bei aukštojo mokslo sistemose visoje ES, skaidrumu ir pripažinimu ⁽²⁴⁾.

6.3. Be šių priemonių, yra nemažai iniciatyvų, kuriomis siekiama pašalinti įgūdžių neatitikties problemą, pavyzdžiui, Europos įgūdžių, gebėjimų, kvalifikacijos ir profesijų klasifikatorius (ESCO) ir įgūdžių panorama. Mobilumui skatinti turime Europą, įskaitant Europos gyvenimo aprašymą ir Europos įgūdžių pasą, ir neseniai persvarstytą Direktyvą dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ⁽²⁵⁾.

6.4. Didelio Europos kvalifikacijų sandaros (EKS), Europos kreditų perkėlimo sistemos (ECTS ir ECVET) ir daugiakalbio Europos įgūdžių, kvalifikacijų ir profesijų klasifikatoriaus (ESCO) suderinamumo užtikrinimas padėtų užtikrinti kvalifikacijų pripažinimą, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų pripažinimą ir visą gyvenimą trunkantį profesinį orientavimą. Šis procesas turi išlikti visapusiškas ir turėtų būti neatsiejamas nuo įvairių priemonių, susijusių su jų veiksmingumo užtikrinimu, vertinimo.

6.5. Komunikate dėl švietimo persvarstymo ⁽²⁶⁾ taip pat nurodoma būtinybė pripažinti, įvertinti ir patvirtinti įgūdžius, įgytus darbuotojų ne švietimo įstaigoje, ir parengti potencialiems darbdaviams skirtą gebėjimų aprašą. Įgytų ne klasėje įgūdžių pripažinimas yra svarbus, kai svarstoma asmens kandidatūra tam tikram darbui; tačiau prievolė įvertinti ir patvirtinti tokius įgūdžius neturėtų būti uždėta tik darbdaviams.

6.6. Be to, politika ir sistemos, remiančios kvalifikacijų perkeliamumą, paprastai būna susijusios su galiojančiais ES teisės aktais, o keletas jų yra nacionalinės iniciatyvos dėl ankstesnio mokymosi pripažinimo valstybių narių lygmeniu. Sisteminga tokių nacionalinių iniciatyvų peržiūra ir stebėsena turėtų būti siekiama nustatyti geriausią patirtį ir skatinti tarpusavio mokymąsi bei bendrus principus ⁽²⁷⁾.

⁽¹⁹⁾ *Entrepreneurial Skills Pass* (Austrija).

⁽²⁰⁾ *Startup@Campus* (Belgija).

⁽²¹⁾ *Long night of Start-ups* (Vokietija).

⁽²²⁾ *Bright and Young* (Belgija).

⁽²³⁾ *Teknologiaeollisuus* (2012), *Uusi Startup-säätiö vauhdittamaan suomalaisia kasvuyrityksiä* (Helsinki).

⁽²⁴⁾ Pagrindinė priemonė yra Europos kvalifikacijų sandara (EKS), kuri susijusi su visų tipų ir lygių kvalifikacijomis; Profesinio rengimo ir mokymo priemonės apima Europos profesinio mokymo kreditų sistemą (ECVET) ir Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinę sistemą (EQAVET). Aukštojo mokslo priemonės apima Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo standartus ir Europos kreditų perkėlimo sistemą (ECTS).

⁽²⁵⁾ Direktyva 2013/55/ES.

⁽²⁶⁾ COM(2012) 669 final.

⁽²⁷⁾ Remiantis būsima Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (2015 m.) ataskaita „Jaunimo verslumas Europoje“, EF 1507.

6.7. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui parengti verslumui skirtą kompetencijų orientacinę sistemą pagal Europos bendrųjų kompetencijų metmenis, suskirstant kompetencijas į sudedamąsias dalis, paremtas Europos kvalifikacijų sandaros mokymosi rezultatų aprašais ir lygiais. Tai padės užtikrinti koordinuotą požiūrį tarp skirtingų švietimo lygmenų ir neformaliojo mokymosi bei savišvietos rezultatų pripažinimo proceso.

6.8. EESRK palankiai vertina šias dvi EK ir EBPO bendradarbiavimo iniciatyvas:

1. „Verslumas 360“⁽²⁸⁾, kuria siekiama stiprinti verslumą mokyklose, techninio ir profesinio mokymo įstaigose ir užtikrinama visiems prieinama savivertinimo priemonė, kuria būtų remiamos įstaigos ir individualūs mokytojai, padedant jiems rengti savo strategijas ir praktiką, skirtą verslumui skatinti;
2. **HEInnovate** internetinė priemonė, kuri padeda aukštojo mokslo įstaigoms ugdyti verslesnę ir inovatyvesnę mąstyseną, atsižvelgiant į tarptautinį kontekstą⁽²⁹⁾.

7. Mokytojų, dėstytojų ir švietimo įstaigų vadovų vaidmuo

7.1. Mokytojai ir ugdytojai atlieka lemiamą vaidmenį palengvinant mokymąsi ir skleidžiant idėjas. Naujų edukacinių procesų ir mokymosi technologijų diegimas klasėse nėra paprasta užduotis – tam prireiks kvalifikuotų mokytojų, kurie būtų pokyčių proceso priešakyje⁽³⁰⁾. Jie turi skatinti alternatyvius ir neformaliojo mokymosi metodus ir taikyti individualų požiūrį.

7.1.1. Mokytojų ir kuratorių kokybė yra esminis veiksnys užtikrinant sėkmingas ir veiksmingas verslumo mokymo programas. Todėl potencialūs verslininkai, kurie tik pradeda savo verslo veiklą, ypač vertina patyrusių pedagogų, vyresnio amžiaus verslininkų, kurie, pavyzdžiui, gali pasidalyti savo patirtimi, praktinę patirtį ir žinias⁽³¹⁾.

7.1.2. Vienas iš veiksmingų verslumo mokymo programų pavyzdžių yra Airijos nacionalinio verslumo mokymo fondo programa⁽³²⁾; pagal šią programą yra rengiami intensyvūs mokytojų mokymo kursai, kad vidurinių mokyklų mokytojai ir su jaunimu dirbantys asmenys įgytų reikiamų žinių ir išteklių sėkmingam jaunimo verslumo mokymui. Sėkmingai šią programą baigę dalyviai įgijo sertifikuoto verslumo dėstytojo (SVD) kvalifikaciją.

7.1.3. Dar vienas pavyzdys – Nyderlandų veiksmų programa verslumo ir švietimo srityje⁽³³⁾, skirta stiprinti studentų verslumo dvasią ir požiūrį įtraukiant verslumo įgūdžius ir žinias į Nyderlandų švietimo sistemą. Programą sudaro įvairios paprogramės, kurių tikslas – sudaryti sąlygas įvairiai veiklai plėtoti, siekiant ugdyti studentų verslumo įgūdžius visais jų mokymosi etapais, taip pat rengti mokymo kursus, kurie palengvintų mokytojams skirtą verslumo mokymą.

7.2. Mokytojai, dėstytojai ir švietimo įstaigų vadovai turėtų siekti ugdyti savo pačių kūrybiškumą ir inovatyvius požiūrius, o mokyklos turėtų sukurti tokią mokymosi aplinką, kuri skatintų verslumo mąstyseną ir būtų prieinama platesnei bendruomenei.

7.3. 2013 m. birželio mėn. Komisija paskelbė *Vadovą pedagogams*⁽³⁴⁾, kuriame nustatyti pagrindiniai principai verslumo mokytojams, įvertinami kokybiniai mokymosi rezultatai, tarpdisciplininis mokymasis, būsimų ir dirbančių mokytojų mokymas, kuravimas, verslumo pedagogikos inovacijos ir pateikiama praktinių pavyzdžių.

⁽²⁸⁾ EBPO projektas „Verslumas 360“.

⁽²⁹⁾ HEInnovate.

⁽³⁰⁾ OL C 214, 2014 7 8, p. 31.

⁽³¹⁾ Remiantis būsima Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (2015 m.) ataskaita „Jaunimo verslumas Europoje“, EF 1507.

⁽³²⁾ NFTE programa.

⁽³³⁾ Programos: *Voortgangsrapportage Programma onderwijs en ondernemerschap* ir *Landbouw en Innovatie, Brief Onderwijs en Ondernemerschap*.

⁽³⁴⁾ Vadovą „Verslumo ugdymas – vadovas pedagogams“ parengė ICF GHK EK Įmonių ir pramonės generaliniam direktorui.

7.3.1. Verslumo mokytojų mokymo įstaigos turėtų parengti aiškią edukacinę koncepciją, kad mokytojai sugebėtų mokyti darbo rinkai. Švietimas, padedantis ugdyti verslią mąstyseną, kaip tarpdisciplininis ir horizontalusis požiūris turi būti taikomas studijų programos metu.

7.3.2. Verslumo mokytojų rengimo programos turėtų skatinti dėstytojus įgyti verslumo žinių, gebėjimų ir požiūrių.

7.3.3. Parama turėtų būti teikiama kuriant nemokamas ir atviras skaitmenines ir internetines priemones, kurios padėtų lengviau įgyti verslumo įgūdžių ir išnagrinėti galimybes bendradarbiauti su atvirojo kodo bendruomene siekiant propaguoti nemokamas verslui skirtas priemones ir mokyti, kaip šiomis priemonėmis naudotis.

7.3.4. Pedagogų judumas visoje Europoje, ypač aukštojo mokslo srityje, įgyvendinant ES mokymosi visą gyvenimą programą ir (arba) kitas specialiai šiam tikslui skirtas priemones, yra svarbus. Didesnis judumas ir keitimasis patirtimi yra būtinas Europoje, ir ne tik tarp universitetų, bet ir tam tikrais atvejais tarp akademinio ir verslo pasaulio. Reikia rengti programas, kurios leistų mokytojams praleisti tam tikrą laiką kitose institucijose ir (arba) privačiame sektoriuje, kad galėtų visapusiškai dalyvauti, mokytis ir tobulėti.

8. Partnerystės principas

8.1. Turėtų būti konsultuojamasi su įmonėmis rengiant verslumo ugdymo veiklą. Tai yra būtina norint užtikrinti, kad absolventai įgytų įgūdžių, kurių jiems reikia sėkmingai veiklai. Verslo įmonės turėtų būti raginamos aktyviau dalyvauti rengiant vadovus ir darbuotojus verslumo, bendradarbiavimo ir dalyvavimo savo organizacijų valdyme srityse. Įmonės taip pat turėtų mokyti savo darbuotojus būtinų įgūdžių ir suteikti naujų žinių, mokyti priimti sprendimus ir sudaryti tokias darbo sąlygas, kurios leistų darbuotojams pasinaudoti mokymo programomis. Be to, jos turėtų bendradarbiauti su pedagogais, kad jaunimas galėtų sužinoti apie darbo rinką ir susirasti sau vietą joje.

8.2. Ryšys tarp profesinių sąjungų ir jaunimo mokymo srityje yra ypač svarbus. Profesinės sąjungos gali dalyvauti jaunimo mokyme darbo aplinkoje, bet ne mokyklose ar mokymo centruose. Labiausiai patyrę ir profesionalūs darbuotojai gali dirbti su jaunais darbuotojais, stažuotojais ir savanoriais kaip kuratoriai ar mokytojai arba tapti mokytojais specialiose pameistrystės mokyklose. Šie ryšiai su įmonėmis yra svarbūs jaunų žmonių mokymui apie darbo rinkos procesą ir darbo santykius. Mokytojų profesinės sąjungos yra labai svarbios rengiant veiksmingą mokymo ir rengimo politiką, tačiau ryšiai su įmonėmis yra gyvybiškai svarbūs.

8.3. Svarbiausia, ypač socialinės partnerystės kontekste, kad darbdaviai ir darbuotojų organizacijos būtų įtraukti į nacionalinių mokymosi visą gyvenimą strategijų ir „Jaunimo garantijų“ iniciatyvos įgyvendinimo veiksmų planų rengimą. EESRK remia Jaunimo užimtumo veiksmų planą⁽³⁵⁾, kurį parengė Europos socialiniai partneriai.

8.4. Labai svarbu užtikrinti, kad dalyvautų pilietinės visuomenės organizacijos. Tai leistų įvairioms pilietinės visuomenės organizacijoms (moterų, jaunimo, šeimų, neįgalųjų, migrantų, mažumų ir kitų grupių) daugiau dėmesio skirti tam tikrų piliečių grupių reikmėms ir prioritetams švietimo sistemoje ir darbo rinkoje.

8.5. Šeimos ir toliau atlieka svarbų vaidmenį, kaip jau buvo minėta Komiteto nuomonėje⁽³⁶⁾.

⁽³⁵⁾ Jaunimo užimtumo veiksmų planas.

⁽³⁶⁾ OL C 68, 2012 3 6, p. 1.

9. Veiksmingai panaudoti esamas ir naujas programas

9.1. Komisijos naujos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programos „Erasmus +“⁽³⁷⁾ 2014–2020 m. tikslas – gerinti įgūdžius ir galimybes įsidarbinti, modernizuoti švietimo, mokymo ir darbo su jaunimu sistemas. Šios septynerių metų programos biudžetas sudaro 14,7 mlrd. eurų, t. y. 40 % daugiau nei dabartinės išlaidos, ir rodo ES įsipareigojimą investuoti į šias sritis. Programa „Erasmus+“ atvers daugiau nei keturiems milijonams europiečių galimybes mokytis, įgyti darbo patirties ir savanoriauti užsienyje. Tai svarbus žingsnis visapusiškai panaudoti „Erasmus+“ potencialą verslumo ugdymui remti, pavyzdžiui, skatinant švietimo ir įmonių bendradarbiavimą įtraukti į aukštojo mokslo žinių sąjungas ir profesinio rengimo ir mokymo sektorių įgūdžių sąjungas.

9.2. Yra ir kitų programų ir priemonių, remiančių verslumo ugdymą ES: ESF⁽³⁸⁾, ESCO – Europos įgūdžių, gebėjimų, kvalifikacijų ir profesijų sistema⁽³⁹⁾, COSME⁽⁴⁰⁾, HORIZONTAS 2020⁽⁴¹⁾, Jaunimo užimtumo iniciatyva⁽⁴²⁾ ir Kūrybiška Europa⁽⁴³⁾.

Briuselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽³⁷⁾ „Erasmus+“, OL L 347, 2013 12 20, p. 50.

⁽³⁸⁾ ESF.

⁽³⁹⁾ ESCO.

⁽⁴⁰⁾ http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm

⁽⁴¹⁾ http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=home&video=none

⁽⁴²⁾ COM(2013) 144 final.

⁽⁴³⁾ „Kūrybiška Europa“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES pramonės politika maisto ir gėrimų sektoriui“

(2015/C 332/04)

Pranešėjas: Ludvík JÍROVEC**Bendrapranešėjis: Edwin CALLEJA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. liepos 10 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

maisto ir gėrimų sektoriaus.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 4 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1. Išvados****1.1.1. Tendencijos**

Laikotarpiu iki 2050 m. pagrindinės demografinės tendencijos bus gyventojų skaičiaus didėjimas ir senėjanti visuomenė, urbanizacija ir auganti nelygybė. „Iki 2050 m. gyventojų skaičius pasaulyje pasieks 9,1 mlrd., tai – 34 % daugiau nei dabar. Šis gyventojų skaičiaus padidėjimas bus juntamas iš esmės tik besivystančiose šalyse. Urbanizacija igaus pagreitį ir apie 70 % pasaulio gyventojų gyvens miestuose (šiuo metu – 49 %). Vis dėlto, norint patenkinti dėl to išaugusią paklausą, maisto gamyba (be biodegalams naudojamų maisto produktų) turi padidėti 70 %“⁽¹⁾.

1.1.2. Europos maisto ir gėrimų pramonės vaidmuo

Europos maisto ir gėrimų pramonė turės parengti savo vystymosi strategiją silpno ekonomikos augimo sąlygomis, turint mažiau gamtinių išteklių, esant struktūriškai aukštomis prekių ir energijos kainoms ir sudėtingoms sąlygoms gauti kapitalo. Inovacijos bus svarbiausias šio sektoriaus konkurencingumo veiksnys.

Todėl sektorių reikia parengti šiems iššūkiams atremti. Ši EESRK nuomonė skirta pagrindinėms politikos sritims, kuriose būtina sukurti verslui palankesnę aplinką. Tai leistų maisto ir gėrimų pramonei pasiekti tvarų augimą, diegti inovacijas, kurti darbo vietas ir toliau vartotojus aprūpinti saugiu, maistingu ir kokybišku maistu už prieinamą kainą.

1.1.3. Raginimas parengti sektoriui skirtą Europos maisto ir gėrimų pramonės politiką

EESRK ypač pritaria sektoriui skirtai Europos maisto ir gėrimų pramonės politikai, kuri būtų pritaikyta konkrečioms jos poreikiams. Komitetas mano, kad tai galima pasiekti 2015–2019 m. laikotarpiui pratęsus veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumo įgaliojimus, kurių galiojimas baigėsi 2014 m. gruodžio 31 d.

⁽¹⁾ http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf

1.2. Rekomendacijos

EESRK norėtų atkreipti Europos Komisijos, Europos Parlamento, Europos Vadovų Tarybos ir valstybių narių Vyriausybių dėmesį į toliau išvardytas prioritetines sritis, kuriose Europos maisto ir gėrimų sektorius turi siekti tolesnės pažangos. Komitetas taip pat atkreipia šio sektoriaus įmonių dėmesį į iniciatyvas ir veiksmus, kurių jos turi imtis.

1.2.1. Vidaus rinkos kūrimo pažanga

Europos Komisija ir valstybės narės turėtų bendradarbiauti siekdamas sukurti bendrąją rinką, užtikrinančią laisvą maisto produktų ir gėrimų judėjimą. Tai yra viena iš konkurencingos ES maisto ir gėrimų įmonių veiklos gerinimo prielaidų, kuri nebūtinai reikalauja priimti papildomus teisės aktus, veikiau – geriau įgyvendinti esamas taisykles.

Komisija turėtų nustatyti ir stebėti daromą pažangą, susijusią su:

- šiuo metu, Komisijai vadovaujant, įgyvendinama programa REFIT. Tai turėtų padėti sukurti bendrąją maisto rinką, nepamirštant galiojančių, darbuotojų užimtumo sąlygoms taikomų standartų,
- pastarojo meto BŽŪP reforma, kuri turi būti įgyvendinama neiškreipiant valstybių narių tarpusavio konkurencijos ir taip, kad būtų skatinama tvari gamyba,
- ES pameistrystės aljansu. Jį įgyvendinant reikalinga visapusiška valstybių narių parama.

1.2.2. Tarptautinės pastangos supaprastinti maisto ir gėrimų prekybą

Atsižvelgdamas į 2010 m. sausio 4 d. nuomonę dėl prekybos ir apsirūpinimo maistu ⁽²⁾, EESRK primena, kad vykstant pasaulinėms prekybos deryboms vienas iš svarbiausių tikslų turėtų išlikti apsirūpinimo maistu užtikrinimas.

ES derybų strategijų tarptautiniu lygmeniu tikslas turėtų būti tarifų šalinimas ES eksportui ir prekybos palengvinimas įgyvendinant tarptautiniu lygmeniu pripažintus standartus šalyse, kuriose prekybos plėtos potencialas yra didžiausias. Komisija turėtų:

- siekti sėkmingai sudaryti svarbius ES prekybos susitarimus, kurie dar nebaigti (visų pirma su JAV, Japonija ir Pietų Azijos partneriais), nes jie gali būti labai naudingi ES maisto ir gėrimų gamintojams,
- stebėti galiojančių prekybos susitarimų įgyvendinimą,
- siekti geriau koordinuoti dvišalius ir daugiašalius susitarimus,
- užtikrinti, kad būtų laikomasi abipusiškumo principo tiek mažinant tarifines kliūtis, tiek ir šalinant netarifines kliūtis, ir užtikrinti, kad būtų išsaugoti galiojantys ES vartotojų, aplinkos ir sveikatos apsaugos standartai.

ES turėtų labiau remti didesnę MVĮ internacionalizaciją. Visuomenės parama išlieka labai svarbi siekiant:

- sudaryti palankias sąlygas eksportui šalinant prekybos kliūtis,
- sudaryti palankesnes sąlygas naudotis prekybos finansavimu (eksporto kreditai ir draudimas),

⁽²⁾ OL C 255, 2010 9 22, p. 1.

- remti eksporto skatinimą, grindžiamą viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimu,
- rinkti informaciją apie importo reikalavimus trečiojoje šalyje ir perduoti ją MVĮ atstovaujančioms asociacijoms;

1.2.3. **Maisto ir gėrimų sektoriaus iniciatyvos, kuriomis siekiama sustiprinti žmogiškuosius išteklius ir užimtumą**

Pramonė turėtų kuo skubiau pagerinti savo įvaizdį, visų pirma jaunimo atžvilgiu. Aukštesnės kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių poreikį reikėtų patenkinti:

- valstybėse narėse teikiant kokybiškesnę informaciją apie pavienių sektorių darbo rinką, kad būtų galima lengviau išspręsti asimetrinės informacijos tarp darbdavių ir potencialių darbuotojų problemą; taip pat nustatant gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitiktį ir ją pašalinant,
- reguliariai patvirtinant studijų planus aukštojo mokslo institucijose, dalyvaujant maisto ir gėrimų pramonės atstovams, kad profesinis rengimas išliktų aktualus sektoriui,
- pasitelkiant pameistrystės programas, kuriose gali dalyvauti visi maisto ir gėrimų sektoriaus nauji darbuotojai, ne tik jaunimas. Tai ypač svarbu siekiant išnaudoti į darbo rinką grįžtančių moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų, norinčių pakeisti profesinę veiklą, potencialą,
- užtikrinant mokymui ir mokymuisi visą gyvenimą skirtas priemones ir išteklius, siekiant parengti kvalifikuotą darbo jėgą. Šiuo požiūriu socialinis dialogas yra esminis aspektas.

EESRK ragina maisto ir gėrimų sektoriuje įkurti maisto žinių ir inovacijų bendriją (ŽIB), nes tai yra ne tik svarbus įsipareigojimas iki 2020 m. padidinti investicijas į MTTP, bet ir svarus indėlis į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą.

Galiausiai EESRK pabrėžia, kaip svarbu

- apsaugoti Europos darbuotojus ir vartotojų teises,
- visapusiškai ir veiksmingai ratifikuoti pagrindinius Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) standartus, juos įgyvendinti ir užtikrinti jų taikymą,
- maisto ir gėrimų sektoriuje taikyti Europos kokybės standartus.

1.2.4. **Tvarios maisto tiekimo grandinės užtikrinimas**

EESRK norėtų pakartoti, kad yra naudinga skatinti tvarius vartojimo ir gamybos būdus susiejant tai su „Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plano“⁽³⁾ įgyvendinimu ir skatina valstybes nares įgyvendinti minėtą politiką vykdant šį planą ir Europos semestrą⁽⁴⁾. Todėl EESRK palankiai vertintų holistinį planą maisto grandinės tvarumui užtikrinti. EESRK ragina Komisiją priimti komunikatą „Maisto sistemų tvarumas“.

Milane vykšančioje pasaulinėje parodoje EESRK turėtų visapusiškai viešinti su tuo susijusias rekomendacijas ir kitas nuomones maisto klausimais, kurios buvo priimtos pastaraisiais mėnesiais.

⁽³⁾ COM(2011) 571 final.

⁽⁴⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 6.

1.2.5. Maisto švaistymas

EESRK pakartoja savo nuomonėje ⁽⁵⁾ išdėstytą požiūrį, kad ES mastu reikia apibrėžties ir bendros pasaulio mastu suderintos metodologijos, pagal kurią būtų galima apskaičiuoti maisto nuostolių ir atliekų kiekį, įskaitant neparduoto maisto perdirbimą ir atliekų naudojimą. Vis dėlto Komitetas mano, kad veiksmų reikia imtis nelaukiant, kol bus gauti šiuo metu ES ir pasaulio mastu vykdomų mokslinių tyrimų projektų rezultatai. Tokie veiksmai apima informuotumo apie maisto švaistymą visoje maisto grandinėje didinimą ir pagalbą plėtojant ir skleidžiant geriausią patirtį.

Būsimoje maisto ir gėrimų pramonės politikoje visada turėtų būti laikomasi darnaus požiūrio ir sprendžiamas maisto švaistymo prevencijos klausimas. Maisto švaistymo prevencijos politikoje reikėtų taikyti požiūrį, apimančią visą maisto grandinę – nuo etapo prieš derliaus nuėmimą iki vartotojų.

Be to, reikėtų atidžiai išnagrinėti mokesčių politiką (PVM) ir veiksmų koordinavimą valstybėse narėse, siekiant palengvinti aukojimą maisto bankams kaip vieną iš priemonių maisto švaistymui pažaboti.

1.2.6. Sąžininga praktika tiekimo grandinėje

EESRK ir toliau skatina kultūrinius pokyčius verslo santykiuose siekiant užtikrinti sąžiningą prekybos praktiką visoje žemės ūkio maisto produktų grandinėje, kaip yra pažymėjęs savo 2013 m. gegužės 9 d. nuomonėje ⁽⁶⁾, todėl palankiai vertina pastangas, kurių ėmėsi platintojai ir maisto bei gėrimų gamintojai, siekdami parengti savanorišką iniciatyvą sąžiningiems verslo santykiams maisto tiekimo grandinėje (tiekimo grandinės iniciatyva ⁽⁷⁾) skatinti.

1.2.7. Moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos

Maisto sektorius didelius iššūkius turi atremti turėdamas ribotas lėšas MTTP. EESRK mano, kad būtina aiškiai nukreipti finansavimą į MTTP, o pramonė turi būti vienas svarbiausių partnerių nustatant, kaip tai turėtų būti daroma. Be to, siekiant sėkmingo įgyvendinimo ir pritarimo, EESRK nuomone, inovacijos visų pirma turėtų būti grindžiamos vartotojų lūkesčiais.

1.2.8. Maisto ir gėrimų sektoriaus MVĮ

ES teisės aktų laikymosi išlaidos yra ypač didelė našta MVĮ. Dažni pasikeitimai ir nepakankamas suderinimas, pavyzdžiui, nustatant ženklavimo reikalavimus, sukuria kliūtis ir apsunkina augimą. EESRK mano, kad ypatingą dėmesį reikėtų skirti konkretiems MVĮ poreikiams, visų pirma siekiant sumažinti administracinę naštą, tačiau ragina atsargiai taikyti išimtis, ypač susijusias su maisto sauga, MVĮ, nes tai gali daryti joms neigiamą poveikį ir išstumti jas iš rinkos.

1.2.9. EESRK ragina Komisiją parengti ataskaitą, kurioje būtų pateiktas vertinimas dėl reikalavimo skelbti informaciją apie alkoholinių gėrimų sudedamąsias dalis ir maistinę sudėtį.

⁽⁵⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 46.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl *didžiųjų mažmeninės prekybos centrų ir maisto produktų tiekėjų prekybos santykių*. Dabartinė padėtis, kuri paskelbta OL C 133, 2013 5 9, p. 16.

⁽⁷⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

2. Dabartinė europos maisto ir gėrimų pramonės padėtis

2.1. Europos maisto ir gėrimų pramonė yra didžiausias ES ekonomikos apdirbamosios pramonės sektorius, kurio metinė apyvarta sudaro daugiau kaip 1 trilijoną eurų ir kuriame tiesiogiai dirba 4,25 mln. darbuotojų ES. Ji taip pat yra vertės grandinė, kurioje iš viso dirba 32 mln. žmonių ir sukuriamas 7 % ES BVP, dalis. MVĮ sudaro 99,1 % maisto ir gėrimų pramonės įmonių⁽⁸⁾.

2.2. Privačių investicijų į MTTP dalis sudaro 0,27 % šios pramonės šakos apyvartos. 2012 m. Jungtinio tyrimų centro (JTC) rezultatų suvestinė patvirtina ankstesniais metais stebėtas tendencijas ir visų pirma tai, kad ES išlaikė privačių investicijų į MTTP lygį, bet vis dar atsilieka nuo tarptautinių partnerių⁽⁹⁾.

2.3. Maisto ir gėrimų sektorius perdirba 70 % ES žemės ūkio produkcijos ir Europos vartotojus aprūpina saugiu, kokybišku ir maistingu maistu.

2.4. 2012 m. iš Europos į kitas pasaulio šalis eksportuotų maisto produktų ir gėrimų vertė siekė 86,2 mlrd. EUR⁽¹⁰⁾, taigi ji yra didžiausia pasaulio eksportuotoja šiame sektoriuje. Be to, 2012 m. ES prekybos balanse užfiksuotas rekordinis 23 mlrd. EUR perteklius. Per pastaruosius 20 metų prekyba maisto produktais ir gėrimais tarp valstybių narių išaugo trigubai ir siekia maždaug 450 mlrd. EUR⁽¹¹⁾.

2.5. Šis sektorius yra necikliškas ir tvirtas ekonomikos ramstis, užimantis svarbią vietą visose valstybėse narėse, ir, be abejonės, svariai remiantis Europos apdirbamosios pramonės pastangas 20 % padidinti savo indėlį į BVP, kaip Europos Komisijos nustatė pagal 2020 m. ES strategiją⁽¹²⁾. EESRK patvirtina savo paramą ir pakartoja savo rekomendaciją, kad ši tikslą reikia papildyti ypatingą dėmesį skiriant kokybiniam aspektui⁽¹³⁾.

2.6. Vis dėlto pagrindiniai konkurencingumo rodikliai rodo, kad sektorius praranda konkurencinį pranašumą. Padidėjus pasaulinei paklausai, eksporto rinkos dalis metams bėgant sumažėjo (eksportas 2012 m.: 16,1 %, palyginti su 20,5 % 2002 m.)⁽¹⁴⁾.

2.7. Šia EESRK nuomone savo iniciatyva siekiama sutelkti dėmesį į maisto ir gėrimų sektorių, nurodant tas priemones, kurios būtinos norint pakeisti šią neigiamą tendenciją ir padidinti sektoriaus konkurencingumą vidaus rinkoje ir pasaulio mastu.

2.8. Vartotojai turi teisę gauti teisingą ir subalansuotą informaciją apie alkoholinius gėrimus, kad galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl jų vartojimo. Visiems alkoholiniams gėrimams, neatsižvelgiant į juose esančio alkoholio koncentraciją, turėtų būti taikomos tokios pačios taisyklės. EESRK ragina Komisiją nedelsiant parengti Reglamente (ES) Nr. 1169/2011 numatytą ataskaitą, kuri turėtų būti parengta iki 2014 m. gruodžio mėn. ir kurioje būtų įvertinta, ar ateityje alkoholiniams gėrimams turėtų būti taikomas reikalavimas skelbti informaciją apie alkoholinių gėrimų sudedamąsias dalis ir maistinę sudėtį.

3. Pastangos padidinti pramonės veiklą europoje

3.1. Europos institucijų iniciatyvos

Konkurencingumo taryba pripažino visų pramonės sektorių indėlį į Europos ekonomiką ir paragino Komisiją įgyvendinti sektoriams skirtas iniciatyvas⁽¹⁵⁾.

⁽⁸⁾ Šaltinis: *Data and Trends of the European Food and Drink Industry 2013–2014*.
http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽⁹⁾ Šaltinis: 2012 m. ES pramonės investicijų į MTTP rezultatų suvestinė, Jungtinis tyrimų centras ir Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD.

⁽¹⁰⁾ http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/about/juncker-commission/docs/pg_lt.pdf

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl Europos pramonės atgimimo, OL C 311, 2014 9 12, p. 47.

⁽¹⁴⁾ Šaltinis: 2012 m. JT *Comtrade*.

⁽¹⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&f=ST%2017202%202013%20INIT>

Reaguodama į šį raginimą Europos Komisija paskelbė komunikatą dėl **Europos pramonės atgimimo (COM(14) 14 final)** ⁽¹⁶⁾. Po dviejų mėnesių, 2014 m. kovo mėn., ES valstybių ir Vyriausybės vadovų aukščiausiojo lygio susitikime taip pat buvo pabrėžta, kad Europai reikia plėtoti pramoninę bazę ir kad norint tai pasiekti reikia „stabilios, paprastos ir nuspėjamos“ reglamentavimo aplinkos, bei buvo susitarta, kad „į visų sričių ES politiką turėtų būti sistemingai integruojami pramonės konkurencingumo aspektai“ ⁽¹⁷⁾.

Tuo tarpu **Veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumas** ⁽¹⁸⁾, kurį 2009 m. įsteigė už pramonę ir verslumą atsakingas Europos Komisijos narys, paskelbė savo galutinę ataskaitą. Paskutiniame forumo posėdyje, kuris įvyko 2014 m. spalio 15 d., buvo vieningai patvirtintos rekomendacijos dėl žemės ūkio maisto produktų sektoriaus pramonės politikos rengimo ⁽¹⁹⁾. Šioje EESRK nuomonėje į tai atsižvelgiama.

EESRK nekantrauja prisidėti prie kitų Europos Komisijos iniciatyvų, įskaitant dalyvavimą šiais metais Milane vykšančioje pasaulinėje parodoje, kurioje pagrindinė jos stendo tema bus apsirūpinimo maistu saugumas. Be to, 2015 m. spalio mėn. turėtų būti paskelbtas tyrimas dėl **ES maisto ir gėrimų pramonės konkurencinės padėties**.

EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Milane ką tik duris atvėrusios pasaulinės parodos tema – „Pamaitinti planetą. Gyvybės energija“. Europos Komisija skatina diskusijas apie tai, kaip mokslas ir inovacijos gali prisidėti prie pasaulinio apsirūpinimo maistu saugumo ir tvarumo. Tai puiki proga EESRK pateikti visuomenei aptarti savo poziciją, išdėstyti šioje ir kitose pastaraisiais mėnesiais parengtose nuomonėse maisto klausimu. Parodoje įrengtas ES Komisijos standas yra ideali vieta, kur galėtų vykti tokio pobūdžio diskusijos šiuo tikslu surengtame viename ar keliuose informaciniuose seminaruose.“

3.2. Bendri maisto produktų gamintojų ir profesinių sąjungų sprendimai

2014 m. kovo mėn. *FoodDrinkEurope* ir EFFAT (**Europos maisto, žemės ūkio ir turizmo profesinių sąjungų federacija**) pasirašė bendrą pareiškimą dėl būtinų maisto ir gėrimų sektoriui skirtų veiksmų Europos lygmeniu.

4. Pagrindiniai veiklos ramsčiai: europos maisto ir gėrimų pramonės politikos formavimas

4.1. Siekiant veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės bendrojoje maisto ir gėrimų rinkoje

4.1.1. ES maistą reglamentuojantys teisės aktai yra gerai suderinti ir sektoriui yra labai naudingos galimybės, kurias suteikia vidaus rinka. Per pastarąjį dešimtmetį labai išaugo prekyba tarp valstybių narių ir dabar sudaro apie 20 % visos ES maisto ir gėrimų gamybos. Tačiau įmonės vis dar praneša apie skirtingą ES teisės aktų, kuriais nustatomi maisto standartai, aiškinimą ir įgyvendinimą. Didesnė integracija atvertų naujų galimybių augimui ⁽²⁰⁾.

Be to, labai svarbu gerinti santykius maisto tiekimo grandinėje, kad būtų užtikrintas konkurencingas maisto ir gėrimų sektorius ⁽²¹⁾.

4.1.2. Ypač svarbus yra Europos Komisijos darbas stebint Europos tiekimo grandinės iniciatyvos ⁽²²⁾ veiksmingumą ir taisyklių laikymosi nacionaliniu lygmeniu užtikrinimą ⁽²³⁾. Tiekimo grandinės iniciatyva yra svarbi bendra savanoriška iniciatyva, kurios ėmėsi suinteresuotosios organizacijos visoje maisto tiekimo grandinėje. Ji numato sistemą, skirtą pagerinti tarpusavio verslo santykius ir rasti sprendimus galimiems nesutarimams prekybos santykiuose.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52014DC0014>

⁽¹⁷⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%207%202014%20INIT>

⁽¹⁸⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:210:0004:0005:LT:PDF>

⁽¹⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1139_en.htm

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014SC0014>

⁽²¹⁾ EESRK nuomonė paskelbta OL C 133, 2013 5 9, p. 16.

⁽²²⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

⁽²³⁾ COM(2014) 472.

4.2. Tvaraus užimtumo ir darbo našumo skatinimas

4.2.1. Siekdamas pagerinti sektoriaus darbuotojų įgūdžius EFFAT ir *FoodDrinkEurope* 2013 m. patvirtino bendrą pranešimą, kuriame išdėstoma mokymo ir įgūdžių ugdymo politika, būtina norint įveikti darbo rinkos sunkumus ⁽²⁴⁾.

4.2.2. Šios organizacijos taip pat pradėjo įgyvendinti iniciatyvą „Europos pameistrystės aljansas maisto ir gėrimų sektoriuje“ ⁽²⁵⁾, kuria siekiama užtikrinti kokybišką pameistrystę visos ES maisto ir gėrimų įmonėse, ypač MVĮ.

4.3. Tarptautinės prekybos sustiprinimas

4.3.1. ES, kurios teigiamas prekybos balansas 2012 m. siekė 23 mlrd. EUR, išlieka didžiausia maisto produktų ir gėrimų eksportuotoja, nepaisant mažėjančios pasaulinės maisto ir gėrimų prekybos rinkos dalies. Savo ruožtu tokios šalys kaip Kinija ir Brazilija per pastaruosius metus nuolat didino savo eksporto rinkos dalį ⁽²⁶⁾.

4.3.2. Nepaisant visuotinai pripažįstamos apsirūpinimo maistu svarbos ⁽²⁷⁾, eksporto plėtra yra vienas svarbiausių kiekvienos pramonės šakos augimo šaltinių. Atsižvelgiant į pasiturinčių gyventojų dalį besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse, pramonė turėtų būti pasirengusi reaguoti į didėjančią paklausą pasaulyje.

4.3.3. Svarbi daugiašalė PPO sutartis būtų buvusi veiksmingiausias sprendimas siekiant atverti rinkas, tačiau vienas po kito vykusiuose derybų raunduose visapusiško susitarimo pasiekti nepavyko.

4.3.4. Todėl ypač svarbūs tapo dvišaliai prekybos susitarimai, kurie davė rezultatų apskritai Europos pramonei, o ypač maisto ir gėrimų sektoriui. Vykstančiose derybose dėl TPIP turėtų būti sprendžiami tiek tarifinių, tiek ir netarifinių kliūčių klausimai, laikantis abipusiškumo principo Europos maisto produktų ir gėrimų atžvilgiu ir jokių būdu nekeliant grėsmės Europos vartotojų interesams. Rezultatai turėtų būti labai naudingi Europos žemės ūkio produktų sektoriui ⁽²⁸⁾.

4.3.5. ES viešinimo politika yra puiki priemonė, padedanti pasinaudoti teigiamu Europos žemės ūkio maisto produktų įvairumu pasaulyje ir skleisti informaciją apie pagrindinius Europos maisto produktų ypatumus.

4.4. Indėlis į tvarią gamybą ir vartojimą

4.4.1. Kaip pažymėta 2012 m. nuomonėje ⁽²⁹⁾, „Tvarus vartojimas ir gamyba, kai naudojamos didesnės vertės, bet mažiau gamtinių išteklių sunaudojant sukurtomis paslaugomis ir produktais, yra pagrindinis strategijų, kuriomis siekiama veiksmingiau naudoti išteklius ir skatinti ekologišką ekonomiką, tikslas“.

4.4.2. Europos maisto ir gėrimų pramonė priklauso nuo galimybės gauti pakankamą kiekį žemės ūkio žaliavų, kurios atitinka konkrečius kokybės kriterijus ir kurių kainos yra konkurencingos.

4.4.3. Vienas didžiausių iššūkių yra maisto švaistymas: Europos maisto tiekimo grandinėje per metus iššvaistoma apie 90 mln. tonų maisto. Maisto švaistymas reiškia, kad švaistomi ir jam pagaminti naudojami ištekliai, pavyzdžiui, žaliavos – vanduo, trąšos ir kuras. Kai kurios pagrindinės iniciatyvos paskatino sukurti nemažai partnerystių su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, pavyzdžiui, kampaniją „Every Crumb Counts“ (brangus kiekvienas trupinys) ir sektoriui skirtą priemonių rinkinio paskelbimą. 2013 m. priimtoje EESRK nuomonėje dėl maisto švaistymo prevencijos ir mažinimo (NAT/570) pažvelgta į susijusias problemas ir galimus sprendimus.

⁽²⁴⁾ <http://www.effat.org/en/node/10599>

⁽²⁵⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/fooddrink-europe-effat-pledge_en.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.fooddrink-europe.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽²⁷⁾ OL C 255, 2010 9 22, p. 1–9.

⁽²⁸⁾ Žr. COPA-COGECA ir *FoodDrinkEurope* bendrą poziciją <http://www.fooddrink-europe.eu/news/statement/agri-food-chain-reps-call-on-negotiators-to-resolve-non-tariff-measures-in/>

⁽²⁹⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 6–11.

4.4.4. Europos Komisija rekomendavo maisto sektorių laikyti prioritetiniu siekiant tauseno išteklių naudojimo ir vykdė išsamias konsultacijas dėl Europos maisto sistemos tvarumo⁽³⁰⁾.

4.4.5. Į tvarumą reikėtų žvelgti iš platesnės perspektyvos neapsiribojant tik aplinkos tvarumu, o atsižvelgiant į socialinį ir ekonominį tvarumo ramsčius. Tai nurodoma bendroje 11 organizacijų, atstovaujančių maisto tiekimo grandinei, deklaracijoje, kuri buvo priimta vykstant veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumui⁽³¹⁾.

4.5. Inovacijų sąjungos kūrimas

4.5.1. Investicijų į maisto ir gėrimų sektoriaus MTTP lygis ES yra žemas, palyginti su kitais apdirbamosios pramonės pasektoriais ir kitomis maisto ir gėrimų pramonės šakomis pasaulyje⁽³²⁾.

4.5.2. Reikia skatinti ir remti ŽIB maisto ir gėrimų sektoriuje. ŽIB apima ilgalaikę 7–15 m. perspektyvą, tačiau kartu įgyvendinami tam tikri trumpalaikiai ir vidutinės trukmės tikslai, pavyzdžiui, esminis išsipareigojimas iki 2020 m. padidinti investicijas į MTTP ir prisidėti prie darbo vietų kūrimo ir augimo skatinimo.

Maisto ir gėrimų sektoriaus įmonės, diegdamos inovatyvius produktus ir procesus, nuolat susiduria su daugybe problemų. MVĮ yra sunkiausia, nes jų organizaciniai pajėgumai ir ištekliai yra riboti, trūksta vadybos kompetencijos, patirties ir strateginės vizijos. Reikia paspartinti leidimų pateikti į rinką naujus produktus išdavimo procedūras, kartu laikantis atsargumo principo, kad į rinką patektų tik vartotojų sveikatai saugūs produktai.

4.6. Administracinės naštos mažinimas, ypač MVĮ

4.6.1. MVĮ pirmiausia kenčia dėl sparčiai plintančių struktūrų, kurios sukuria nereikalingą administracinę naštą. MVĮ yra labai svarbios sektoriaus konkurencingumui, todėl joms reikia skirti ypatingą dėmesį nepažeidžiant maisto saugos srities ar darbuotojų ir vartotojų teisių.

4.6.2. Komisija REFIT programa žengė svarbų žingsnį užtikrindama, kad ES teisės aktai būtų palankūs įmonėms ir didintų konkurencingumą⁽³³⁾.

Bruselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽³⁰⁾ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm>

⁽³¹⁾ 2014 m. kovo 7 d. bendra deklaracija „Actions towards a more sustainable European food chain“ („Veiksmas siekiant tvaresnės Europos maisto tiekimo grandinės“) <http://www.fooddrinkeurope.eu/news/press-release/europes-food-chain-partners-working-towards-more-sustainable-food-systems/>

⁽³²⁾ Žr. 15 išnašą.

⁽³³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-682_en.htm

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Gyvenimas rytdienoje. 3D spausdinimas – priemonė Europos ekonomikai sustiprinti“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 332/05)

Pranešėjas: Dumitru FORNEA

Bendrapranešėję: Hilde VAN LAERE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. liepos 10 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva

Gyvenimas rytdienoje. 3D spausdinimas – priemonė Europos ekonomikai sustiprinti

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 4 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d (gegužės 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Adityvinė gamyba – tai viena iš bazinių didelio poveikio technologijų, kuri suformuos naują gamybos ir gaminių, taip pat ateities gamyklų koncepciją. Skaitmeninė revoliucija, kartu su šia gamybos revoliucija, leis Europai susigrąžinti gamybą iš pigesnės darbo jėgos regionų, kad būtų galima skatinti inovacijas ir tvarų ekonomikos augimą namuose;

1.2. EESRK mano, kad ES gali išlaikyti savo dabartinę stiprią pasaulinę poziciją adityvinės gamybos srityje, tačiau, norint tai pasiekti, Europos ir nacionaliniu lygmeniu privaloma imtis šių priemonių;

1.3. reikėtų teikti pirmenybę investicijoms į IRT infrastruktūrą, kad visi visuomenės nariai ir įmonės turėtų prieigą prie aukščiausios kokybės ir saugumo standartus atitinkančių sparčiojo interneto tinklų;

1.4. privaloma stiprinti ir modernizuoti Europos pajėgumus saugoti ir perduoti didelį kiekį skaitmeninių duomenų ir užtikrinti šių duomenų apsaugą, atitinkančią teisėtus ES piliečių ir įmonių interesus;

1.5. ES institucijos ir nacionalinės vyriausybės turėtų parengti žmones įveikti skaitmeninės visuomenės ir susijusių perversmą sukeliančių technologijų, pavyzdžiui, adityvinės gamybos, keliamus iššūkius ir šiuo tikslu investuoti į kultūros, švietimo ir mokymo programas, atitinkančias rinkos dinamiką ir naujų specialybių, susijusių su naujos kartos gamybos sistemomis, poreikius;

1.6. norint išnaudoti visą adityvinės gamybos potencialą, reikia skatinti (finansinėmis ir fiskalinėmis paskatomis) mokslinius tyrimus ir kūrybiškumą įmonėse ir susijusiose švietimo ir mokslo įstaigose;

1.7. reikia papildomų mokslinių tyrimų siekiant išplėsti medžiagų asortimentą ir taikmenų skaičių, taip pat didinti šios technologijos patikimumą, greitį, našumą ir brandą. Europoje reikėtų imtis veiksmų brandiems gamybos procesams įdiegti, siekiant užsitikrinti savo konkurencinę padėtį pasaulinėse rinkose ir išsaugoti ekonomikos pranašumus bei susijusias aukštos kokybės darbo vietas Europos Sąjungos viduje;

1.8. Europos inovacijų partnerystės turi optimizuoti pastangas, skirtas naujoms adityvinės gamybos medžiagoms kurti. Platesnis medžiagų asortimentas ir didesnis tiekėjų skaičius paskatins konkurencingesnę kainodarą, atvers naujus pramonės sektorius, leis pagaminti didesnę adityvinės gamybos medžiagų kiekį ir sukurti konkurencingesnes tiekimo rinkas;

1.9. ES privalo sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms į naują adityvinės gamybos įrangą ir turėtų skatinti kurti adityvinės gamybos technologiją atvirose gamybos sistemose, kurios būtų lanksčios ir lengvai integruojamos su kitomis gamybos ir apdirbimo technologijomis, siekiant padidinti taikmenų skaičių ir išplėsti apyvartą;

1.10. Europos ir nacionalinės reguliavimo sistemos nespėja žengti koją su sparčiu adityvinės gamybos raidos tempu, todėl reikalingas specialus reglamentavimas, visų pirma, skirtas standartams ir sertifikavimui, intelektualinei nuosavybei, vartotojų apsaugai, sveikatai ir saugai darbe bei aplinkos apsaugai;

1.11. su adityvine gamyba susijęs reguliavimo procesas turi būti pagrįstas tarpdisciplininiais ir moksliniais šios technologijos poveikio tyrimais, visapusiškai dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Gamyba įneša svarbų indėlį į ekonomiką, ypač inovacijų, produktyvumo ir kokybiškų darbo vietų požiūriu. Tačiau per du pastaruosius dešimtmečius Europos pramonė patyrė nuosmukį, dėl kurio **pramonės sektoriuje sumažėjo užimtumas ir sukuriamas mažiau pridėtinės vertės** ⁽¹⁾. Po dešimtmečius trukusio apdirbamosios pramonės išretėjimo (dėl gamybos perkėlimo į nebrangios darbo jėgos regionus) dėmesys vėl sutelkiamas į šalį, kuriose mokamas didelis darbo užmokestis, ir į esminį vaidmenį, kurį atlieka vietiniai apdirbamosios pramonės pajėgumai diegiant inovacijas praktikoje ir prireikus sparčiai plečiant pažangiomis technologijomis pagrįstą naujų produktų gamybą. Inovacijos, automatizavimas ir sudėtingi procesai – pagrindiniai sėkmingų pramonės strategijų veiksniai, pasitvirtinę kaip gyvybiškai svarbūs išsaugant lyderio poziciją ⁽²⁾. Taikydama tinkamas pažangias gamybos technologijas, Europa gali **susigrąžinti gamybą** iš pigios darbo jėgos regionų, kad **būtų galima skatinti inovacijas ir tvarų ekonomikos augimą namuose**. Tik tokiu būdu Europa galėtų tapti naujosios pramonės revoliucijos lydere.

2.2. Adityvinė gamyba – tai medžiagų jungimo procesas siekiant pagaminti objektus pagal trimačio modelio duomenis, paprastai klojant sluoksnį po sluoksnio, priešingai nei taikant gamybos metodus, kai perteklinės medžiagos pašalinamos (nupjaunamos). „Adityvinė gamyba“ yra oficialus standartinis pramonės terminas (ASTM F2792), nors „trimatis spausdinimas“ arba „3D spausdinimas“ yra dažnai vartojamas sinonimas.

2.3. Adityvinė gamyba yra skėtinė sąvoka, apimanti tam tikras technologijas ir procesus, taikomus skirtingoms medžiagoms (metalam, polimerams, keramikai ir kt.). Šios technologijos jau yra pasiekusios pakankamą brandos lygį, leidžiantį sukurti vis daugiau pridėtinę vertę turinčių komercinių taikmenų. Adityvinė gamyba visame pasaulyje laikoma viena iš bazinių didelio poveikio technologijų, kuri suformuos naują gamybos ir gaminių, taip pat ateities gamyklų koncepciją. Jau dabar veikia 3D spausdinimo paslaugų ir gaminių laboratorijos – vadinamosios FABLAB.

⁽¹⁾ Industry 4.0 *The new industrial revolution: How Europe will succeed*, Roland Berger Strategy Consultants, 2014 m.

⁽²⁾ *Production in the Innovation Economy* (Gamybos inovacijų ekonomikoje tyrimas), Masačusetso technologijos institutas, 2013 m.

2.4. Adityvinė gamyba – **sparčiai augantis sektorius**. Per pastaruosius ketverius metus augimas paspartėjo, nes vis daugiau organizacijų pradeda naudotis adityvinės gamybos produktais ir paslaugomis. Pasaulio mastu pajamų, gautų už visus produktus ir paslaugas, bendras metinio augimo koeficientas (BMAK) per pastaruosius 25 metus pasiekė išpūdingą lygį – 27 % BMAK pastaruosius trejus metus (2011–2013 m.) buvo 32,2 %, o rinkos vertė 2013 m. pasiekė 2,43 mlrd. EUR⁽³⁾. Wohlers Associates prognozuoja, kad iki 2016 m. ši rinka viršys 5,5 mlrd. EUR, o iki 2018 m. – 10 mlrd. EUR. Tačiau adityvinės gamybos, kaip naujos technologijos, pramonės ekspertai mano, kad dabartinė rinkos skverbtis apima tik mažą dalį viso galimo nustatytų taikmenų potencialo. 2011 m. ekspertai įvertino, kad rinkos skverbtis buvo mažesnė nei 8 % (tai reiškia, kad visos rinkos vertė – apie 17 mlrd. EUR)⁽⁴⁾. Adityvinė gamyba plėsdamasi užima tik 2 % pasaulinės gamybos rinkos, tačiau jos potencialas yra 10 kartų didesnis (apie 170 mlrd. EUR)⁽⁵⁾.

2.5. Taikymo sritis išsiplėtė nuo prototipų kūrimo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje iki funkcinių dalių gamybos. Prognozuojamas augimas daugiausia remiasi sparčia, ekonomiškai efektyvia ir didesnio masto serijine **galutinių, sudėtingų funkcinių gaminių gamyba** iš įvairių medžiagų (plastiko, metalo ar keramikos), o ne dizaino gaminių ir prototipų gamyba. Adityvinės gamybos branda yra tinkama prototipų gamybai, tačiau galutinių, funkcinių gaminių atveju ji vis dar yra „inovacijos“ stadijoje. Jau atsiranda inovatyvių adityvinės gamybos būdu pagamintų gaminių, tačiau jie dar neperspektyvūs, nes trūksta patikimų adityvinės gamybos įrengimų ir didelės apimties gamybos sistemų.

2.6. Inovatyvūs adityvinės gamybos procesai padarys perversmą daiktų dizaino ir gamybos srityse. Adityvinė gamyba gali suteikti didesnės vertės dabartiniais gaminiais esamose tiekimo grandinėse arba radikaliai pakeisti produktus, tiekimo grandines ir verslo modelius⁽⁶⁾. Europa turi užimti pirmaujančią poziciją, kai prasidės adityvinės gamybos industrializacija. Europos adityvinės gamybos ekosistemose būsimas augimas numatomas išplečiant dabartinę veiklą (kai dabartiniai dalyviai pereis nuo prototipų kūrimo prie gamybos) ir pradedant naujas veiklos rūšis visoje vertės grandinėje.

2.7. Visame pasaulyje adityvinė gamyba laikoma bazine didelio poveikio technologija gaminių ir tiekimo grandinės inovacijoms diegti. Ji pradeda visuotinai taikyti ir gauna nemažą valstybės finansavimą siekiant padidinti technologinės brandos lygį (t. y. JAV, Kinijoje ir Singapūre). Istoriskai ES užima gerą poziciją, tačiau jei nebus imtasi jokių veiksmų, ji praras šią poziciją ir pralaimės kovą dėl naujų rinkų.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Perversmas, kurį padarys adityvinė gamyba

3.1.1. Gamyklų lygiu adityvinė gamyba suformuos naują gamybos ir ateities gamyklų koncepciją:

- adityvinė gamyba leidžia naudojant tą pačią įrangą, medžiagas ir procesus gaminti daugybę skirtingų galutinių produktų ir sudaro sąlygas taikyti tokius gamybos metodus, kurie būtų neįpraktiški arba neįmanomi naudojant tradicinius gamybos metodus;
- vienas didžiausių adityvinės gamybos privalumų bus jos gebėjimas gamykloje derėti su kitais didelės vertės gamybos sprendimais;

⁽³⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

⁽⁴⁾ Specialių interesų grupė *Additive Manufacturing for the Technology Strategy Board of the UK* (2012 m.), *Shaping our national competency in Additive Manufacturing. A technology innovation needs analysis*.

⁽⁵⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

⁽⁶⁾ *3D Opportunity Additive manufacturing paths to performance, innovation, and growth*, Deloitte Review 2014.

- adityvinė gamyba yra svarbi skaitmeninės gamybos technologija dinamiškose, decentralizuotose tiekimo grandinėse. Pasaulinis skaitmeninio dizaino (arba inžinerinių sprendimų) ir specifikacijų bylų platinimas sudaro pagrindą vietiniam personalizavimui bei gamybai ir pakeičia gaminių transportavimą iš centralizuotų gamyklų. Skaitmeninė gamyba atveria galimybę naudotis decentralizuota ir diversifikuota gamybos baze, kai gamyba vykdoma arčiau kliento (įskaitant nedidelės apimties gamybą namuose arba spaustuvėse kai kurių produktų atveju). Tiekimo grandinės gali apimti kapitalui imlias gamyklas, gaminančias sudėtingus gaminius iš individualiems poreikiams pritaikytų sudedamųjų dalių, gaminamų decentralizuotai ir nedideliu mastu arti kliento ar vartojimo vietos esančiose produkto dizaino kūrimo dirbtuvėse.

3.1.2. Gaminio lygmeniu adityvinė gamyba taps pagrindu diegti gaminio inovacijas:

- didesnė laisvė inžinerijos srityje leidžia kurti naujos kartos gaminius: beveik **neribota dizaino kūrimo laisvė** gali turėti labai įvairių privalumų skirtinguose sektoriuose (t. y. automobilių, aeronautikos, medicinos, mašinų ir įrangos, sporto reikmenų ir gyvenimo stiliaus): miniatiūrizavimas, funkcinė integracija, lengvumas, individualiems ar asmeniniams poreikiams pritaikytos savybės ir matmenys, ir pan.;
- **itin trumpi užsakymų įvykdymo terminai** atvers naujų perspektyvų funkciniais prototipams ir naujoviškiems specializuotiems/tiksliniams „verslas vartotojui“ (angl. B2C) ir „verslas verslui“ (angl. B2B) produktams visuose pramonės sektoriuose;
- **taikmenų plėtra atveria Europai didelių ekonominių galimybių**. Prasidėjusi **pažangių taikmenų** technologinė ir rinkos **plėtra** glaudžiau susieja ekosistemą ir suskaitmenina visus etapus. Tai veda prie centralizuotos verslo koncepcijos. Proporcingas rinkos apimties didinimas (regione ar užsienyje) apima suskaidytą į segmentus decentralizaciją vertės grandinėje. Gaminio, dizaino ir gamybos sprendimų franšizė ir taikmenų paplitimas pasaulio mastu sudaro galimybes sukurti vertę Europoje.

3.1.3. Įmonių lygmeniu adityvinė gamyba paskatins perversmą sukeliančius verslo modelius:

- **skaitmeninė gamyba sudaro pagrindą itin pažangiems**, „skaitmeninimu grindžiamiems“ verslo modeliams, pasižymintiems sparčia raida ir aukštu pritaikymo individualiems poreikiams lygiu. Internetas leidžia vartotojų sukurtą turinį perduoti fizinių prekių gamintojui. Atsižvelgiant į įmonių gamybos ir gaminių gabenimo savo tiekimo grandinėje būdus bus sukurtos naujoviškos gamybos grandinės ir verslo modeliai, t. y. gamyba pagal principą „tiksliai laiku“, gamyba pagal užsakymą arti kliento, komponentų taisymas, el. gamyba, skaitmeniniai sandėliai vadinamosioms „ilgos uodegos“⁽⁷⁾ atsarginėms dalims arba masinis pritaikymas individualiam vartojimui. Dabartinė vertės grandinė gali būti pakeista paprastesne ir trumpesne vertės grandine;
- įprastų adityvinės gamybos paslaugų teikėjai imasi gamybos pagal sutartis ir teikia specializuotas paslaugas, skirtas jų klientams OĮG⁽⁸⁾. Tiekimo grandinės yra paremtos inžinerijos priemonėmis ir skaitmeniniais el. gamybos procesais, „demokratizuojant“ dizainą taip, kad jį galėtų kurti kiekvienas, nors toks verslo modelis ir turi privalumų, ir kelia problemų;

⁽⁷⁾ Atsarginių dalių gaminama mažai, todėl jų kainos aukštos.

⁽⁸⁾ Originalios įrangos gamintojai.

- adityvinė gamyba suteikia galimybę adityvinės gamybos paslaugų teikėjams, gamybos įmonėms ar net namuose pagal 3D modelį („darbalaukio gamyklos“) vykdyti ūkinę serijinę gamybą. Atsiranda naujų tipų paslaugų teikėjų: Europos miestuose duris atvėrė trimatės spaustuvės, 3D turinys ir užsakomosios paslaugos susieja 3D turinio kūrėjus, vartotojai užsisako sudedamųjų dalių iš trimatės grafikos bibliotekų ir adityvinės gamybos įmonių.

3.2. Adityvinės gamybos technologinis poveikis

3.2.1. Reikia naujos kartos gamybos sistemų

- Tarptautiniuose adityvinės gamybos veiksmų planuose⁽⁹⁾ ⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾ ⁽¹³⁾ pabrėžiamas poreikis adityvinės gamybos srityje imtis svarbių technologinių veiksmų, jei norima didinti pridėtinę vertę ir diegti adityvinę gamybą. Šiandieninė adityvinės gamybos technologija buvo sukurta trimačiams prototipams gaminti; įrengimai dar nėra tinkami didelės apimties gamybai. Adityvinės gamybos įmonės susiduria su technologinėmis kliūtimis, trukdančiomis šią gamybą paversti serijinės gamybos technologija. Adityvinės gamybos įrengimų sąrangos koncepcijos vis dar yra prototipų gamybos stadijoje ir per mažai pakeistos (šių įrengimų vidus atrodo beveik taip pat, kaip jų pirmtakų prieš 10–15 metų). Reikia radikalių „mašinų“ inovacijų, kad ši pramonės šaka įžengtų į kitą lygmenį⁽¹⁴⁾.
- Siekiant paspartinti plėtrą, adityvinės gamybos įmonėms ir tyrėjams būtina sudaryti sąlygas dalyvauti atvirose platformose (ir techninės, ir programinės įrangos), kad būtų įveikti komercinių „juodosios dėžės“ mašinų trūkumai.
- Padidėję pajėgumai (išlaidų veiksmingumas, tvirtumas ir patikimumas) išplėstų dabartinę adityvinės gamybos potencialą siekiant didesnio masto gamybos ir platesnio taikmenų asortimento. Įveikti technologiniai apribojimai ir integravimas su kitais procesais (mišri gamyba) paskatins technologinio proveržio taikmenas⁽¹⁵⁾. Kad adityvinė gamyba būtų įdiegta apdirbamojoje pramonėje, ji turi būti integruota į gamyklos aplinką ir kontrolės sistemas.
- Papildomai prie šių strateginių mokslinių tyrimų, reikia išrasti naujų, perversmą sukeliančių gamybos sistemos koncepcijų, iš esmės persvarstyti gaminių gamybos būdus atsižvelgiant į dabartinės adityvinės gamybos technologijas ir šių sistemų integravimo į gamyklos aplinką būdus. Tai reiškia, kad rytojaus adityvinė gamyba daugiau nebebus grindžiama gaminių partijas gaminančiais įrengimais, susstatytais vienas šalia kito gamybiniuose cechuose; atsižvelgiant į taikmenų poreikius, būtina nuolatinės adityvinės gamybos sistemų koncepcija, pagrįsta skirtingų gamybos etapų grandine. Tokios koncepcijos jau žinomos kaip „adityvinės gamybos mašinos 2.0“ ir jos sudarys pagrindą adityvinės gamybos įrengimų vystymui ateityje.

3.2.2. Reikia naujų adityvinės gamybos sertifikavimo procesų

Kad adityvinės gamybos technologijas būtų galima techniškai įdiegti pramonėje, jas reikia sertifikuoti. Sertifikavimas paskatins šios technologijos industrializaciją. Šiandien reikia parengti procesus, pagal kuriuos būtų galima adityvinę gamybą sertifikuoti, pavyzdžiui, pažangius gamybos proceso metu atliekamus patikrinimus ir kokybės kontrolės metodus, kuriais siekiama užtikrinti standartų laikymąsi. Šie procesai bent jau turi aptikti atvejus, kai gaminyje neatitinka standartų, ir iš tikrųjų reikėtų parengti metodiką, kuri užkirstų kelią standartų nesilaikymui ir ištaisytų trūkumus.

⁽⁹⁾ Europos adityvinės gamybos platforma, kurią inicijavo „Manufacture“ (2013 m.), *Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda (consultation document)*.

⁽¹⁰⁾ DMRC (Direct Manufacturing Research Centre, Paderborn, Vokietija) (2012 m.), *Thinking ahead the Future of Additive Manufacturing – Analysis of Promising Industries*.

⁽¹¹⁾ Innovatie Zuid (2013 m.), *Hightech Systemen en materialen: Roadmap 3D-Printen*.

⁽¹²⁾ EFFRA (2013 m.), *Factories of the Future 2020: Factories of the Future Public-Private Partnership roadmap*.

⁽¹³⁾ Flanders MAKE, *Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*, 2014 m.

⁽¹⁴⁾ Flanders MAKE, *Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*, 2014 m.

⁽¹⁵⁾ EPSRC Centre for Innovative Manufacturing in Additive Manufacturing, <http://www.3dp-research.com/Home>

3.2.3. Reikia kurti naujas medžiagas ir padaryti jas prieinamas

- Tokie kontroliuojami platinimo kanalai išlaiko dominuojančią padėtį, pavyzdžiui, įrengimų gamintojai į savo priežiūros ir garantijos sutartis įtraukia įpareigojimą naudoti specialias brangias žaliavas, kurias dažnai platina tik jie patys, arba jie taiko verslo modelį „skustuvas–skutimosi peiliukas“, pagal kurį privaloma eksploatacines medžiagas pirkti tik iš jų. Dėl šios platinimo kanalų kontrolės ir vis dar ribotos gamybos apimtys ⁽¹⁶⁾ medžiagų tiekėjai nebuvo itin suinteresuoti investuoti daug lėšų į naujų medžiagų kūrimą.
- Kadangi medžiagų tiekimo šaltinių skaičius ribotas, žaliavų kainos tampa pernelyg aukštos, ir galutiniams klientams didėja tiekimo įsipareigojimų nesilaikymo pavojus. Šis rinkos mechanizmas neleidžia išnaudoti viso adityvinės gamybos technologijų potencialo.
- Šiuo metu dviženkliais skaičiais auganti rinka teikia ekonominių galimybių ir pritraukia daugiau medžiagų tiekėjų. Medžiagų kūrimas turi būti remiamas ir skatinamas. Svarbu plėsti medžiagų asortimentą ir gerinti jų savybes. Didėjantis tiekėjų skaičius skatins konkurencingesnes kainas, todėl taps patraukliau nepaisyti įrengimų garantijų, ir padidės gamybos apimtys bei susiformuos konkurencingesnės medžiagų rinkos.
- Platesnis medžiagų asortimentas atvers naujus pramonės sektorius ir sukurs paklausą didesniems adityvinės gamybos medžiagų kiekiams.

3.2.4. Pagrindinės techninės kliūtys. Pagrindinės kliūtys siekiant plataus masto technologinio proveržio įvairiose pramonės šakose, pavyzdžiui, aeronautikos, automobilių, medicinos ir plataus vartojimo prekių, daugiausia yra susijusios su našumo didinimu ir jas galima apibendrinti taip:

- nepakankamai konsoliduotas gamybos procesas ir netinkama gamybos sparta (dėl to susidaro pernelyg didelės gamybos sąnaudos),
- būtinos naujos kartos adityvinės gamybos technologijos, kurios gali būti integruotos į gamyklos aplinką ir mišrias gamybos sistemas,
- nepakankamos ir nenuoseklios medžiagų ir gaminių savybės, pernelyg ribotas adityvinės gamybos medžiagų asortimentas ir lėtai vykstantis medžiagų kūrimas,
- nėra technologijos, skirtos naujoviškų technologinio proveržio taikmenų daugiadiscipliniam vystymui.

3.2.5. Būtinai strateginiai moksliniai tyrimai siekiant:

- padaryti adityvinę gamybą **serijinės gamybos technologija**, naudojant naujos kartos įrangą,
- **integruoti adityvinę gamybą**, kaip tikrą gamybos priemonę, gamyklų aplinkoje ir sistemose,
- išplėsti **adityvinės gamybos medžiagų asortimentą**,
- kurti **naujoviškas taikmenas** (ir jų plėtojimo priemones).

⁽¹⁶⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

3.2.6. Technologijų nutekėjimo iš Europos rizika

- Adityvinės gamybos technologija ir rinka yra pasiekusi tam tikrą brandos lygį, todėl šioje srityje prasidėjo konsolidavimo procesas. Didelės JAV veikiančios bendrovės investuoja ir įsigyja mažas (dažnai ES įsteigtas) MVĮ, turinčias dalykinių žinių, intelektinės nuosavybės ir patentų, susijusių su adityvinės gamybos technologija. Įgytos žinios dažnai pritaikomos už Europos ribų, nes ES rinkos pasižymi įvairove ir į jas sunku patekti. Europos MVĮ naudinga būti įsigytoms didelių ne ES bendrovių, nes jos atveria dideles naujas rinkas jų taikmenoms. Abi šios priežastys kelia pavojų, kad Europoje veikiančios adityvinės gamybos įmonės išsikels iš šio regiono.
- ES įsteigtoms adityvinės gamybos įmonėms nėra lengva didinti gamybos apimtį Europoje. Kadangi Europoje daug mažų ir labai skirtingų rinkų, reikia didelių išlaidų investicijoms, kol bus pasiektas tam tikras perspektyvus rinkos dydis. Be to, perėjimą į naujas rinkas dažnai stabdo tam tikrų sudedamųjų vertės grandinės dalių trūkumas. Todėl ES veikiančios adityvinės gamybos įmonės noriai ieško didelių rinkų už ES ribų, kad galėtų panaudoti savo dalykines žinias ankstyvajame etape.

3.3. Adityvinės gamybos poveikis teisiniams klausimams ⁽¹⁷⁾

- Šiandien adityvinė gamyba plačiai suvokiama (žiniasklaidos, spaudos, visuomenės ir politikų) kaip nebrangaus 3D spausdinimo technologija, skirta išmaniajam „spausdinimui namuose“, o ne kaip ateities gamybos technologija. Nors ateityje bus taikomos abi koncepcijos, su jomis susijusios tendencijos, kliūtys ir mokslinių tyrimų prioritetai iš esmės skiriasi. Įvairius klausimus, pavyzdžiui, standartizacijos, intelektinės nuosavybės teisių ir civilinės atsakomybės, privaloma svarstyti visiškai skirtingai atsižvelgiant į tai, kurios rūšies technologijos ir taikmenos yra nagrinėjamos.
- **Standartai ir sertifikavimas.** Visuotinai pripažįstama, kad standartų nebuvimas apribojo adityvinės gamybos diegimą svarbiuose pramonės sektoriuose, pavyzdžiui, aeronautikos ir medicinos/stomatologijos. Standartų nustatymas padės padidinti technologijų taikymą bei atverti plačias mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros galimybes. Profesinės rinkos dažnai yra reiklios ir joms būtinas sertifikavimas, todėl naujas technologijas diegti labai sudėtinga. Plataus masto adityvinės gamybos taikymui kyla ir techninių, ir teisinių kliūčių. Todėl tolesnis šios pramonės atstovų dalyvavimas ASTM F 42, BS ir ISO darbo grupėse yra būtinas, kad ateityje šias technologijas būtų galima toliau vystyti.
- **Intelektinė nuosavybė.** Ekspertai reiškia susirūpinimą dėl neišvengiamų intelektinės nuosavybės problemų, kurias kels vis dažnesnis adityvinės gamybos technologijų taikymas ⁽¹⁸⁾.
- Adityvinė gamyba gali daryti itin didelį poveikį intelektinei nuosavybei, nes skaitmeninėje byloje apibūdintus objektus galima daug lengviau kopijuoti, platinti ir pasisavinti. Gali įvykti tas pats scenarijus, kaip ir muzikos ar kino pramonėje, kai sukuriama nauji nekomerciniai modeliai ir vis didėja įtampa tarp inovacijų stabdymo ir piratavimo skatinimo ⁽¹⁹⁾.
- Kūrėjų intelektinės nuosavybės apsauga yra itin opi problema, kuri yra labai panaši į muzikos ir kino pramonės teisių apsaugą. Adityvinės gamybos pramonė turėtų pati ieškoti sprendimo dėl intelektinės nuosavybės apsaugos ir jį sukurti. Plataus pritarimo sulaukianti intelektinės nuosavybės apsaugos technologija netgi padėtų įveikti nuogastavimus, kad adityvinės gamybos technologiją kontroliuoja vos keletas organizacijų, nes užtikrinama atitinkamos intelektinės nuosavybės apsauga, todėl ribojama konkurencija ir naujų taikmenų nustatymas. Tai stabdo inovacijas ir išlaiko aukštas sistemos sąnaudas.

⁽¹⁷⁾ Europos adityvinės gamybos platforma, kurią inicijavo „Manufuture“ (2013 m.), *Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda* (consultation document).

⁽¹⁸⁾ *The National Law Journal*, *Is intellectual property law ready for 3D printers?* Tikėtina, kad plačiai išplitęs adityvinės gamybos pobūdis gali kelti daugybę praktinių problemų intelektinės nuosavybės savininkams, 2013 m. vasario 4 d.

⁽¹⁹⁾ Scapolo, F., Churchill, P., Castillo, H. C. G. & Viaud, V., 2012 m. gruodžio mėn. PERSPEKTYVINIO TYRIMO PROJEKTAS *How will standards facilitate innovation and competitiveness in the European Union in the year 2025?*, s.l.: Europos Komisija.

- **Civilinė atsakomybė.** Nemažai klausimų kyla dėl civilinės atsakomybės, visų pirma mėgėjiška veikla užsiimančių ar atitinkamų gebėjimų neturinčių dizainerių, gamintojų arba platintojų. Jeigu dalis netinkama, kas už tai atsako? Ši sritis adityvinės gamybos pramonei kelia vis didesnę susirūpinimą, ypač tais atvejais, kai dėl lankstumo, individualumo ir savarankiško projektavimo galima atsidurti nežinomoje žemėje. Turi būti toliau plėtojami nauji verslo modeliai, skirti adityvinės gamybos būdu pagamintų dalių tiekimui, ir sprendžiamas susijusios verslo rizikos klausimas.
- **Adityvinės gamybos kvalifikacija ir sertifikavimas** ⁽²⁰⁾. Siekiant atgaminti originalui prilyginamas aukštos kokybės dalis, visi adityvinės gamybos technologijos elementai (t. y. medžiagos, įranga, procesai) privalo būti kvalifikuoti ir sertifikuoti. Iš pradžių standartų nebuvimas apsunkina aukštos kokybės dalių gamybą. Adityvinės gamybos standartų, skirtų kvalifikavimui ir sertifikavimui, kūrimą apsunkina tai, kad galima daugybė įrengimų, medžiagų ir procesų kombinacijų ir nėra centrinės adityvinės gamybos duomenų saugyklos ar institucijos, skirtos įvairioms adityvinės gamybos metodikoms. Kad adityvinės gamybos technologiją būtų galima toliau vystyti, reikės parengti standartus, sudarančius palankesnes sąlygas greičiau ir ekonomiškiau sertifikuoti visas medžiagas, procesus ir produktus.

3.4. Adityvinės gamybos poveikis užimtumui, mokymui ir švietimui

- Adityvinės gamybos technologijų diegimas turės tiesioginio poveikio tradiciniams gamybos būdams, ypač vidiniam darbo organizavimui cechuose. Adityvinė gamyba palengvins mažų gamybinių įmonių steigimą labai arti klientų ten, kur yra paklausa. Tai sukurs naujų darbo vietų, kurių skaičiaus dar negalima nustatyti, nes ši pramoninė raida dar pernelyg nauja.
- Tikrąjį poveikį užimtumui labai sunku nustatyti todėl, kad neatlikta jokių tyrimų ir labai tikėtina, kad esamas darbo vietas pakeis būsimi adityvinės gamybos vykdytojai.
- Adityvinės gamybos technologijų sričiai reikės naujų įgūdžių turinčių darbuotojų, pavyzdžiui, įrengimų operatorių, gebančių dirbti su konkrečiais procesams skirta programine įranga, ir inžinierių, gebančių projektuoti detales su naujomis sistemomis: topologinio optimizavimo, perprojektavimo ir pan.
- Įdiegus adityvinės gamybos technologijas, reikės mokymo ir švietimo įstaigų siekiant išsaugoti ir didinti darbuotojų įsidarbinimo galimybes. Šiuo metu Europos mokyklų mokymo programose dažniausiai į adityvinę gamybą visiškai neatsižvelgiama; tas pats pasakytina ir apie popamokinį mokymą. Dauguma mokymo kursų tiesiog apibūdina technologijas bei galimą jų veiksmingumą, tačiau nepadaeda moksleiviams įgyti praktinių įgūdžių. Vietos valdžios institucijos turėtų įtraukti adityvinę gamybą į savo mokymo planus, bent jau skirtus profesiniam mokymui. „3D spausdinimo, apimančio visą inovacijų procesą (idėja, dizainas, kompiuteriniai skaičiavimai, robotika ir galutinio fizinio gaminio gamyba) per trumpą laikotarpį, patrauklumu būtų galima pasinaudoti kaip veiksmingu mokymo metodu mokyklose, sutelkiant vaikų dėmesį į technologijas ir gamybą“.
- Pageidautina, kad visi siūlomi kursai būtų rengiami bendradarbiaujant su šios pramonės atstovais, vietos valdžios institucijomis, švietimo įstaigomis ir darbuotojų organizacijomis ir kad jie būtų pagrįsti tikrais šiame sektoriuje veikiančių įmonių poreikiais.

3.5. Sveikata ir sauga darbe

Darbuotojų sveikatos ir saugos srityje atlikta labai mažai adityvinės gamybos tyrimų, o jų labai reikia, atsižvelgiant į:

- cheminių pavojų, susijusių su lakiosiomis dervomis, naudojamomis adityvinės gamybos polimerų dalyse, ir su lakiaisiais metalo ir ne metalo priedais metalo milteliuose,

⁽²⁰⁾ *Measurement Science: Roadmap for metal-based Additive Manufacturing*, National Institute of Standards and Technology, 2013 m. gegužės mėn..

- cheminį ir fizinį pavojų, kylantį naudojant miltelius, ypač kai tokiuose milteliuose yra nanodalelių,
- sprogimo pavojų, kylantį naudojant miltelius,
- specifinę riziką, kylančią naudojant lazerinius šaltinius, elektronų pluoštą ir pan.

Įdiegus pramonines adityvinės gamybos taikmenas, reikia skubiai atlikti konkrečius tyrimus, susijusius su darbuotojams kylančios rizikos vertinimu, siekiant parengti apsaugos sistemas ir standartus. Darbuotojams, dirbantiems su adityvinės gamybos įranga, taip pat reikia parengti išsamesnį saugos instruktažą. Tai galėtų sudaryti švietimo programos dalį, kurią reikia tobulinti arba parengti.

Bruselis, 2015 m. gegužės 28 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Investuotojų apsaugos ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo ES ir trečiųjų šalių prekybos ir investicijų susitarimuose

(2015/C 332/06)

Pranešėjas: Sandy BOYLE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. liepos 10 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Investuotojų apsaugos ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo ES ir trečiųjų šalių prekybos ir investicijų susitarimuose.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2015 m. balandžio 28 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 199 nariams balsavus už, 55 – prieš ir 30 susilaikius.

Šioje nuomonėje vartojamų santrumpų sąrašas

DIS – dvišalė investicijų sutartis

CETA – išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas (su Kanada)

CFR – Pagrindinių teisių chartija

PV – pilietinė visuomenė

PVO – pilietinės visuomenės organizacija

EK – Europos Komisija

EŽTK – Europos žmogaus teisių konvencija

ECT – Energetikos chartijos sutartis

ETT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

EP – Europos Parlamentas

ES – Europos Sąjunga

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

LPS – laisvosios prekybos susitarimas

ICSID – Tarptautinis investicinių ginčų sprendimo centras

TIS – Tarptautinis investicijų susitarimas

INTA – Europos Parlamento Tarptautinės prekybos komitetas

IA – investuotojų apsauga

IVGS – investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas

LSE – Londono ekonomikos aukštoji mokykla

VN – ES valstybės narės

NAFTA – Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos susitarimas

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

MVĮ – mažosios ir vidutinės įmonės

TVT – Transatlantinė verslo taryba

ES sutartis – Europos Sąjungos sutartis

SESV – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

TPIP – Transatlantinė prekybos ir investicijų partnerystė

UNCITRAL – Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisija

UNCTAD – Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija

PPO GSP – Pasaulio prekybos organizacijos ginčų sprendimo procedūra

1. Išvados ir rekomendacijos

Išvados

1.1. TUI yra svarbus ekonomikos augimo veiksnys, todėl būtina užtikrinti užsienio investuotojų pasaulinę apsaugą nuo tiesioginės ekspropriacijos ir diskriminacijos ir suteikti jiems tokias pat teises, kurias turi vidaus investuotojai.

1.2. Valstybės teisė imtis reguliavimo ginant viešąjį interesą yra pirmosios svarbos ir šios teisės negalima riboti jokiais TIS nuostatomis. Aiški nuostata, kuria horizontaliai patvirtinama ši teisė, yra iš esmės svarbi.

1.3. Dėl IVGS tarptautinio nacionalinio kapitalo statusas negali būti prilyginamas suverenios valstybės kapitalo statusui arba sudaryti sąlygas užsienio investuotojams ginčyti vyriausybės teisę reguliuoti ir spręsti valstybinius reikalus.

1.4. Laikui bėgant IVGS taikymo srityje įvyko keletas piktnaudžiavimo atvejų ir juos dabar reikia nagrinėti. Sisteminiai trūkumai, kurie kyla dėl IVGS taikymo, yra neskaidrumas, aiškių arbitražo taisyklių trūkumas, teisės pateikti apeliacinį skundą nebuvimas, vietinių investuotojų, kurie negali naudotis sistema, diskriminacija, nuogąstavimas, kad apsaugomos grynai spekuliacinio pobūdžio investicijos, kurios *inter alia* nepadeda kurti darbo vietų, ir specializuotų teisinių firmų išnaudojimo baimė. Dabartinis tikslas – pasiūlyti alternatyvią ginčų sprendimo procedūrą siekiant teisėtus investuotojų reikalavimus suderinti su kitų pilietinės visuomenės subjektų susirūpinimo, kylančio dėl tokio neigiamo IVGS suvokimo, šalinimu.

EK konsultacijos dėl IVGS įtraukimo į TPIP parodė, kad nuomonės, kurių laikosi plačioji verslo bendruomenė, ir nuomonės, kurias savo atsakymuose nurodė didžioji likusios PV dalis, labai skiriasi.

1.5. Nerimą kelia trijų privačių teisininkų kolegijai suteikti įgaliojimai nagrinėti ginčus ir priimti įpareigojančius sprendimus srityse, kurios turi ypatingą reikšmę viešajam interesui. Nepaisant to, kad JT Tarptautinė prekybos teisės komisija (UNCITRAL) neseniai priėmė naujas taisykles dėl skaidrumo, vis dar kyla susirūpinimas, kad didžiajai dabartinės sistemos daliai trūksta skaidrumo ir joje nenumatyta teisė pateikti skundą.

1.6. Pradinis IVGS koncepcijos pagrindas jau seniai prarado savo prasmę. Dabar IVGS tapo didžiulį pelną duodančia priemone, kuria naudojasi keletas rinkoje dominuojančių investicinės teisės specializuotų įmonių.

1.7. Tam tikros teisės specialistų įmonės šiuo metu ragina, prieš pradedant investuoti, susitarti dėl IVGS, nes tai yra svarbi išankstinė rizikos mažinimo priemonė. Kai kuriose didelio atgarsio sulaukusiose bylose IVGS buvo naudojamas kaip lobizmo priemonė, nes dėl didelės bylinėjimosi grėsmės buvo švelninamas reguliavimas ir taip trukdoma teisės aktų leidėjams įgyvendinti viešojo intereso politiką. Susirūpinimą kelia ir tai, kad IVGS tapo patraukliu investicinio spekuliacinio įrankiu rizikos draudimo fondams ir panašioms įmonėms.

1.8. Keletas pateiktų liberalių sąvokos „ekspropriacija“ aiškinimų kelia vis didesnį susirūpinimą, kad mokesčių mokėtojai įpareigojami mokėti kompensaciją už viešojo intereso politiką, dėl kurios įgyvendinimo tariai ribojamas pelnas.

1.9. ES susitarime su Kanada (CETA), pasirašytame 2014 m. pabaigoje, ir ES ir Singapūro LPS, prie kurio buvo pridėtas atskiras investicijų skyrius, yra numatyti patys pirmieji investicijų skyriai, dėl kurių ES susiderėjo susitarimuose nuo tada, kai 2009 m. pagal Lisabonos sutartį ES buvo suteikta kompetencija investicijų klausimu. Nors šiuose skyriuose siekiama nustatyti dabartinės IVGS sistemos patobulinimus, taip pat apibrėžti, kaip teigia Europos Komisija, naują „pažangų“ ES IVGS modelį, šių skyrių toli gražu nepakanka norint išsklaidyti visuomenės baimes. Singapūro ir CETA modeliai nėra vienodi ir, daugelio nuomone, IVGS išlieka nesubalansuotu ir labai brangiu procesu, dėl kurio varžoma demokratija, nesuteikiama teisė pateikti apeliacinį skundą ir kyla rizika vyriausybių teisei reguliuoti, nes užsienio investuotojams suteikiamos platesnės teisės, palyginti su tomis, kurios nustatytos nacionalinėse konstitucijose ir suteikiamos vidaus investuotojams. EESRK išreiškia susirūpinimą, kad CETA nuostatomis dėl IVGS remiamasi šiuo metu vykstančiose derybose dėl ES ir Japonijos LPS.

1.10. Arbitrų ir advokatų vaidmens pasikeitimas yra akivaizdus interesų konfliktas ir ši problema CETA nėra išspręsta. Tai dar kartą patvirtina nuomonę, kad IVGS nėra sąžiningas, nepriklausomas ar subalansuotas investicinių ginčų sprendimo būdas.

1.11. EESRK teigiamai vertina viešas konsultacijas dėl IVGS numatymo TPIP. Priešingai nei CETA atveju, jos padėjo užtikrinti didesnę derybų dėl TPIP skaidrumą ir nustatė svarbų precedentą, kurio, Komiteto tvirtu įsitikinimu, dabar turi būti laikomasi visose būsimose prekybos derybose. Reaguodama į konsultacijas, Europos Komisija nustatė keturias konkrečias sritis, kurias reikia toliau nuodugniai nagrinėti, ir nors EESRK nemano, kad šis sąrašas yra baigtinis, jis pateikė išsamios informacijos apie minėtus konkrečius klausimus šios nuomonės 7–10 punktuose.

1.12. Komitetas taip pat pritaria tikslui pašalinti „nepagrįstas pretenzijas“ iš visų būsimų investuotojų apsaugos mechanizmų. Svarbu, kad visų TIS šalis būtų suteikta bendro politinio filtro apsauga, leidžianti joms pagal susitarimą dėl pateisinamų priežasčių drausti pretenzijas nagrinėti arbitraže.

1.13. Investuotojus reikėtų skatinti sutartimi pagrįstą ginčų sprendimą vertinti kaip kraštutinę priemonę ir motyvuoti juos ieškoti kitų alternatyvių ginčų sprendimo būdų, pavyzdžiui, taikinimo ir tarpininkavimo. Privachu draudimu ir sutartimi pagrįsta apsauga yra tinkamos priemonės, kuriomis užsienio investuotojai gali kuo labiau sumažinti jiems kylančią riziką.

1.14. Poreikis apsaugoti TUI įvairiose šalyse yra skirtingas. Šalyse, kuriose veikia patikima demokratinė teisinė sistema be korupcijos, investiciniai ginčai turėtų būti sprendžiami naudojant tarpininkavimą, vidaus teismuose ir pasitelkiant valstybių tarpusavio ginčų sprendimo būdus. Šie aspektai yra būdingi ES, JAV ir Kanadai, o dabartinis aukštas transatlantinių investicinių srautų lygis aiškiai rodo, kad IVGS nebuvimas netrukdo investuoti. Todėl EESRK daro išvadą, kad IVGS nebūtinai TPIP ar CETA, ir prieštarauja jo įtraukimui.

1.15. IVGS gali pakenkti tiek TPIP, tiek CETA. EK turi apsvarstyti, ar šio politiškai opaus ir visuomenėje nepopuliaraus uždavinio įgyvendinimas yra patikimas ir teisingas veikimo būdas.

1.16. Besivystančios šalys siunčią aiškią žinią – IVGS yra nepriimtinas mechanizmas, kurio sukūrimui griežtai priešinsis vis daugiau svarbų vaidmenį pasaulio mastu atliekančių subjektų. Nerašus alternatyvios sistemos, ateityje bus vis sudėtingiau IA numatyti susitarimuose su šalimis, kuriose IA labiausiai reikalinga.

1.17. Atsižvelgiant į sprendimo dėl IVGS ir ES teisinės tvarkos sąveiką, kyla nemažai su ES sutartimis susijusių ir konstitucinės teisės klausimų. Privatūs arbitražo teismai turi galimybę priimti sprendimus, neatitinkančius ES teisės arba pažeidžiančius Pagrindinių teisių chartiją. Dėl šios priežasties EESRK mano, kad IVGS atitiktis ES teisei klausimą pagal oficialią nuomonės pateikimo procedūrą būtinai turi išnagrinėti ETT, prieš kompetentingoms institucijoms priimančiam sprendimą ir prieš laikinai įsigaliojant bet kokiems TIS, dėl kurių derasi EK.

Rekomendacijos

1.18. Universalus investicinių ginčų sprendimo būdas, jei jis bus rastas, negali būti pagrįstas formalia dabartinės IVGS sistemos, kuriai pritaria labai nedidelė visuomenės dalis, peržiūra.

1.19. Kadangi šiuo metu visų G7 valstybių derybos dėl išsamių prekybos ir investicijų susitarimų yra gerokai pažengusios į priekį, atsiveria unikali galimybė sukurti patikimą sistemą, kurioje būtų suderinti teisėti investuotojų interesai ir valstybės teisės.

1.20. Jei bus laikomasi nuomonės, kad siekiant pažangos reikia kurti bendrą instituciją, būtina atsižvelgti į tai, kad ji neturėtų būti sudaryta iš privačių advokatų ir ji privalo būti atviresnė MVĮ, be to, turi būti numatyta teisė apskūsti jos sprendimus.

1.21. EESRK primygtinai ragina EK apsvarstyti UNCTAD pasiūlymus dėl IVGS reformos ir daro išvadą, kad Tarptautinio investicijų teismo sukūrimas yra geriausias sprendimo būdas siekiant užtikrinti demokratinę, sąžiningą, skaidrią ir teisingą sistemą.

2. Įžanga

2.1. Didžiule balsų persvara priėmęs nuomonę REX/390⁽¹⁾, EESRK nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl IVGS. Nors ši rekomendacija buvo susijusi būtent su TPIP, vėliau buvo sutarta praplėsti nuomonės turinį ir į ją įtraukti IA ir IVGS prekybos ir investicijų susitarimuose su trečiosiomis šalimis.

2.2. Nors šioje nuomonėje nagrinėjami dėl IVGS atsirandantys plataus masto padariniai, tačiau neišvengiama, kad nemažai naudojamos medžiagos ir pateikiamų nuorodų yra susijusios su TPIP. Per visas derybas dėl TPIP ES ir JAV suinteresuotiesiems subjektams labiausiai rūpėjo IVGS klausimas.

2.3. EK surengė 15 savaičių trukmės (2014 m. kovo – liepos mėn.) internetines konsultacijas su visuomene dėl IVGS numatymo TPIP. EESRK manė būsiant protinga sulaukti, kol bus paskelbti šios konsultacijos rezultatai, ir tuomet, prieš priimant galutinę nuomonę, surengti viešą klausymą. Rezultatai buvo paskelbti 2015 m. sausio mėn. viduryje, o klausymas įvyko 2015 m. vasario 3 d. Tiek rezultatai, tiek klausymas davė labai daug naudos rengiant šią nuomonę.

3. Bendra informacija

3.1. Sistema

3.1.1. IVGS yra viešosios tarptautinės teisės priemonė, kuria užsienio investuotojui suteikiama teisė pradėti prieš užsienio šalies vyriausybę ginčų sprendimo procedūrą vadovaujantis TIS sąlygomis. Pagal sutarčių struktūrą šalims nustatomos tam tikros su užsienio investicijomis susijusios pagrindinės prievolės ir šiuo tikslu numatomos garantijos, kad vyriausybės paisys tam tikrų esminių principų, pavyzdžiui:

- išsipareigojimo nediskriminuoti dėl pilietybės ir užtikrinti sąžiningą ir teisingą elgesį,
- draudimo taikyti tiesioginę ar netiesioginę ekspropriaciją be greitos, tinkamos ir apsauginės kompensacijos,
- apsaugos nuo galimo kapitalo pervedimo.

3.1.2. Tuo atveju, jeigu įtariama, kad valstybė pažeidė šiuos išsipareigojimus, užsienio investuotojai, kuriems taikomos TIS nuostatos, pasinaudodami IVGS mechanizmu, gali pareikšti pretenziją tarptautiniame arbitraže. Ieškovai turi pareigą įrodyti, kad dėl atitinkamų priemonių jiems buvo padaryta didelė žala. Jeigu užsienio investuotojas bylą laimi, priimančioji šalis turi kompensuoti padarytą žalą. Kitaip nei PPO GSP, bylą pralaimėjusi valstybė neįpareigojama keisti savo teisės aktų.

3.1.3. Bene svarbiausias IVGS pagrindžiantis argumentas yra toks: IVGS yra politiškai neutrali erdvė, kurioje užsienio investuotojai ir priimančiosios valstybės sprendžia tarpusavio ginčus. Naudodamasi IVGS mechanizmu bendrovės gali iškelti bylas valstybėms tarptautiniuose teismuose. Tai teisių gynimo priemonė, kuria gali pasinaudoti tik užsienio ar tarptautinės korporacijos, turinčios tarpvalstybinę patronuojamąją įmonę. Nukentėjusios bendruomenės, piliečiai, vietiniai verslininkai ir vyriausybės negali pasinaudoti tuo pačiu mechanizmu.

3.1.4. Kitaip nei vidaus teismų sistemose, arbitrai nėra valdžios institucijų konkrečiam terminui skiriami teisėjai. Ginčų nagrinėjimo institucijas dažniausiai sudaro trys privatūs *ad hoc* pagrindu skiriami teisininkai, kurių posėdžiai yra uždari. Jų sprendimas yra galutinis ir jo negalima oficialiai apskūsti.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl Transatlantinės prekybos santykių ir EESRK požiūrio į tvirtesnę bendradarbiavimą ir būsimą ES ir JAV laisvosios prekybos susitarimą (OL C 424, 2014 11 26, p. 9).

3.1.5. Abiem ginčo šalims pageidaujant, IVGS procedūra gali vykti visiškai slaptai, net jeigu ginčas yra susijęs su viešojo intereso klausimais. Nors JAV DIS standartas sudaro palankesnes sąlygas skaidrumui užtikrinti, daugelyje dabartinių susitarimų esama slaptumo. UNCITRAL taisyklės dėl skaidrumo gerokai pagerins padėtį, jeigu jos bus visuotinai taikomos.

3.2. *Faktai ir statistiniai duomenys*

3.2.1. Nuostatos dėl IVGS yra įtrauktos į 93 % dvišalių investicijų susitarimų (DIS) ⁽²⁾. IVGS taip pat yra numatytas tam tikruose tarptautiniuose prekybos susitarimuose, pvz., NAFTA, ir tarptautiniuose investicijų susitarimuose, pvz., ECT. 2014 m. ECT pralenkė NAFTA pagal tai, kaip dažnai šia sutartimi buvo remiamasi ginant teises ⁽³⁾.

3.2.2. Nuo 1950 m. VN sudarė daugiau nei 1 400 DIS, ir tai yra apytiksliai pusė visų pasaulyje sudarytų DIS ⁽⁴⁾. Visose DIS iš esmės numatytos panašios nuostatos dėl IA ir IVGS. Remiantis statistiniais duomenimis ES investuotojai dažniausiai naudoja IVGS pasauliniu mastu (50 % visų atvejų).

3.2.3. ES šiuo metu derasi su JAV dėl TPIP, su Japonija dėl išsamaus LPA ir neseniai baigė derybas su Kanada. Šios derybos labiau nei bet kuris kitas klausimas sukėlė aršias viešas diskusijas dėl poreikio kuriame nors investicinio susitarimo skyriuje numatyti IVGS.

3.2.4. Su JAV DIS yra sudariusios tik devynios ES VN (Bulgarija, Čekija, Estija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Rumunija ir Slovakija), septynios VN yra sudariusios DIS su Kanada ir nė viena – su Japonija. Visi šie susitarimai sudaryti iki minėtų VN įstojimo į ES.

3.2.5. TUI srauto dalis, kurią į šias devynias VN investavo JAV investuotojai, sudaro 1 % visų JAV TUI į ES. Kalbant apie šių VN TUI srautą į JAV, pažymėtina, kad jos sudaro tik 0,1 % visų TUI į JAV ⁽⁵⁾.

3.3. *Nagrinėjamų bylų skaičius*

3.3.1. Bylų dėl IVGS skaičius 2002–2014 m. pastebimai didėjo (58 bylos 2013 m. ir 42 bylos 2014 m.) ⁽⁶⁾, o sutartimis pagrįstų arbitražo bylų skaičius 2014 m. pabaigoje pasiekė 610. Tačiau manoma, kad bendras bylų skaičius gali būti didesnis, nes dauguma arbitražo institucijų neturi viešo pretenzijų registro.

3.3.2. Iš 356 žinomų bylų, kurios buvo išnagrinėtos, 25 % išspręsta investuotojo naudai, o 37 % – valstybės naudai. 28 % bylų duomenys buvo konfidencialūs.

3.4. *Trukmė ir išlaidos*

3.4.1. Vidutinė arbitražo bylos kaina – 4 mln. JAV dolerių kiekvienai šaliai; apytiksliai 82 % šios sumos sudaro teisiniai mokesčiai ⁽⁷⁾. Kai kurios bylos gali būti nagrinėjamos keletą metų.

3.4.2. Kadangi išlaidos didelės, pretenzijų nagrinėjimo procesą vis dažniau finansuoja trečiosios šalys. Dėl tokios praktikos, kuri padeda bendrovėms mažinti finansinę riziką, daugėja nepagrįstų bylų, kuriose valstybės vis dar padengia visas teises išlaidas. EESRK griežtai prieštarauja spekuliaciniam rizikos draudimo fondų investavimui konkrečiose IVGS bylose mainais už teisę gauti dalį priteistos kompensacijos ⁽⁸⁾.

⁽²⁾ EBPO (2012 m.), „IVGS – investicijų politika besidominčiai bendruomenei skirtas informacinis leidinys“.

⁽³⁾ UNCTAD, „Naujausios TIS ir IVGS tendencijos“, Nr. 1, 2015 m. vasario mėn.
http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ Pranešimas, pridedamas prie viešų konsultacijų dėl IVGS numatymo TPIP.

⁽⁵⁾ UNCTAD, „IVGS – informacinis pranešimas apie JAV ir ES“.

⁽⁶⁾ Žr. 3 išnašą.

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 2013 m. gruodžio 10 d.

⁽⁸⁾ Europos Parlamento tyrimų centas „IVGS ir reformų galimybės“
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_REV1_EN.pdf)

4. IVGS palankūs argumentai

4.1. Išskyrus Airiją, visos VN savo sudarytose DIS yra numačiusios IVGS. Be to, ES viduje yra sudaryta 190 DIS, o tai yra 16 % visų pasaulio susitarimų, kuriuose numatytas IVGS.

4.2. Į EK derybų įgaliojimus, kuriems 2012 m. pritarė tuometinės 27 VN, įtrauktas uždavinys susitarti dėl IVGS. Šis siekis skamba taip: „veiksmingas ir šiuolaikinis ginčų sprendimo mechanizmas“.

4.3. EK laikosi pozicijos⁽⁹⁾, kad IVGS yra:

— svarbi investicijų apsaugos priemonė, padedanti skatinti ekonomikos augimą ES ir jį užtikrinti,

— veiksmingas būdas, kuriuo mūsų prekybos partneriai priverčiami vykdyti savo įsipareigojimus, dėl kurių jie, pasirašydami investicijų sutartis, susitarė su mūsų investuotojais.

4.4. Baigus EESRK darbdavių grupės surengtas verslo apskritojo stalo diskusijas dėl TPIP buvo priimta bendra deklaracija⁽¹⁰⁾, kurioje nurodoma: „Tarptautiniame susitarime, pvz., TPIP, turėtų būti sudaromos tinkamos sąlygos ateityje pritraukti daug investicijų transatlantinėje rinkoje. Tai reiškia plačių galimybių investuotojams suteikimą ir nediskriminacinį elgesį su jais abiejose Atlanto pusėse ir tobulesnę dabartinę IA sistemą, įskaitant IVGS, kurioje MVĮ būtų sudarytos geresnės galimybės pasinaudoti IVGS ir nustatyta tinkama pusiausvyra tarp investuotojų teisių ir valstybių ir vietos valdžios institucijų teisės imtis reguliavimo ginant viešąjį interesą“. Pozicija, jog reikia užtikrinti, kad TPIP nuostatos dėl IVGS nepažeistų ES valstybių narių gebėjimų reglamentuoti vadovaujantis savo piliečių interesais, buvo pateikta paskutiniajame, 2014 m. birželio mėn. įvykusiame bendrame vartotojų, aplinkosaugininkų ir ūkininkų kategorijų posėdyje dėl transatlantinių derybų.

4.5. Poreikį sukurti IVGS mechanizmą tvirtai remia verslo bendruomenė abiejose Atlanto pusėse, be to, ji mano, kad IVGS yra pagrindinė užsienio investuotojų apsaugos priemonė ir teigia, kad:

— tai yra gyvybiškai svarbus investicijų apsaugos mechanizmas, padedantis neutraliai ir remiantis faktais spręsti ginčus, ir kurio naudojimą reglamentuojančios taisyklės skatina jų laikytis ir užkerta kelią piktnaudžiavimui,

— IVGS padeda nustatyti valstybių teisę reguliuoti ir investuotojų teisę į apsaugą pagal tarptautinę teisę.

4.6. Verslo bendruomenė taip pat teigė, kad IVGS yra kraštutinė priemonė, naudojama tik išimtiniais atvejais, kai nepavyksta susitarti visomis kitomis priemonėmis, ir kad apytiksliai 90 % dvišalių investicijų susitarimų (DIS) investuotojai niekada nenaudojo bylai iškelti. Nors pasaulinis TUI srautas viršija 25 trln. JAV dolerių, nuo 1987 m. iškelta tik apie 500 bylų. Arbitražo sprendimai priimami tik dėl piniginių kompensacijų. Arbitrai neturi galimybės keisti valstybių priimtų teisės aktų arba priemonių⁽¹¹⁾.

4.7. Be to, Verslo bendruomenė teigia, kad veikianti šiuolaikinė IVGS sistema taip pat yra svarbi MVĮ, kurios visame pasaulyje iškėlė 22 % bylų⁽¹²⁾.

4.8. Nepaisant verslo bendruomenės raginimų pradėti derybas dėl liberalaus investicijų susitarimo⁽¹³⁾, pripažįstama, kad reikėtų imtis priemonių, padėsiančių paversti IVGS veiksmingesne, šiuolaikine, nuspėjama ir skaidria priemone. Verslo bendruomenė pritaria aiškesnių pagrindinių sąvokų, pvz., „investuotojas ir investicija“, „sąžiningas ir teisingas elgesys“ ir „netiesioginė ekspropriacija“, apibrėžčių nustatymui⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ EK informacinis biuletenis apie IVGS, 2 pastraipa, 2013 m. spalio 3 d.

⁽¹⁰⁾ EESRK verslo apskritojo stalo diskusija – Bendra deklaracija dėl TPIP, 2014 m. gruodžio 16 d.

⁽¹¹⁾ „Business Europe“, „IVGS – „Business Europe“ pozicijos apžvalga“, 2015 m. vasario mėn.

⁽¹²⁾ Ten pat ir „Eurochambres“ dokumentas dėl pozicijos „Nuomonė ir prioritetai, atsižvelgiant į derybas su JAV dėl TPIP“, 2013 m. gruodžio 6 d.

⁽¹³⁾ Transatlantinė verslo taryba „TVT pastabos dėl siūlomos TPIP“, 2013 m. gegužės 10 d.

⁽¹⁴⁾ „Business Europe“: TPIP – būtina investuotojų apsaugos priemonė, 2014 m. gegužės 2 d. „IVGS – „Business Europe“ pozicijos apžvalga“, 2015 m. vasario mėn.

4.9. Atsižvelgiant į labai didelio atgarsio sulaukusias TPIP, CETA ir ES ir Japonijos derybas dėl LPA, teigiama, kad nesugebėjimas įgyvendinti suderėto susitarimo tokiais atvejais galėtų rimtai pakenkti galimybėms derėtis dėl IVGS numatymo bet kuriame kitame DIS, nes kiekvienas susitarimas darys poveikį kitiems rengiamiems susitarimams.

5. Rūpimi klausimai ir nepritartimas

5.1. Kitos pagrindinės PV grupės neišreiškia paramos IVGS. Tačiau visuotinai sutariama, jog užsienio investuotojams reikalinga apsauga nuo tiesioginės ekspropriacijos, kad jie nebūtų diskriminuojami ir galėtų naudotis tokiais pat priemonėmis, kurios yra prieinamos vidaus investuotojams.

5.2. Profesinės sąjungos, NVO, vartotojų, aplinkos ir visuomenės sveikatos organizacijos išreiškė tvirtą transatlantinį nepritartimą.

5.3. Didžiausią susirūpinimą kelia tai, kad IVGS sistema nėra tinkama ir kad dėl jos tarptautinis kapitalas prilyginamas suverenios valstybės kapitalui. Tačiau Komitetas pažymi, kad tuo atveju, kai dvi šalys nori skatinti tarpusavio ekonominius santykius pagal TIS, kiekviena jų pažada kitai, kad ji užtikrins tam tikro lygio elgesį su kitos šalies investuotojais ir investicijomis.

5.4. Nuo paprastos pradinės idėjos, kai IVGS buvo sukurta padėti gauti su TUI susijusias kompensacijas dėl tiesioginės privačios nuosavybės ekspropriacijos, kurią vykdo besivystančių šalių, turinčių prastai veikiančias teismų sistemas, vyriausybės, ji tapo mechanizmu, dėl kurio:

— iš esmės pakeičiama investuotojų, valstybių ir kitų susijusių subjektų galių pusiausvyrą,

— pirmenybė teikiama įmonių teisėms, o ne vyriausybės teisei reguliuoti ir suvereniai tautų teisei spręsti savo reikalus.

5.5. Ekspropriacijos samprata tapo platesnė ir apima *ekspropriacijai prilygstančias priemones, netiesioginę ekspropriaciją ir ekspropriaciją dėl reguliavimo priemonių*. Tai reiškia, kad galima pateikti pretenzijas dėl bet kurios valstybės priemonės, kuri gali turėti poveikio pelnui, būsimam pelnui arba pagrįstiems lūkesčiams dėl pelno, net jeigu politika arba priemonė yra bendro pobūdžio ir netaikoma konkrečioms investicijoms.

5.6. Nepalankūs vidaus teismų sprendimai buvo ginčijami nurodant, kad tai yra „ekspropriacija“, įskaitant 500 mln. JAV dolerių ieškinį, kurį JAV farmacijos milžinė „Eli Lilly“ pareiškė Kanadai, teigdama, kad federalinio teismo sprendimai dėl dviejų patentuotų vaistų pažeidžia įmonės turimas investuotojo teises. Tai yra pirmas patentą turinčios farmacijos korporacijos bandymas pasinaudoti išskirtinėmis privilegijomis, kurias jai suteikia JAV prekybos susitarimai, kaip priemonė siekti didesnio patentų apsaugos monopolio ⁽¹⁵⁾.

5.7. Bendrovių teisės specialistų įmonės dabar teikia konsultacijas ir kraunasi kapitalą iš bylų, kurios mažai ką turi bendro su privačios nuosavybės ekspropriacija. Daugybė investicinės teisės specialistų įmonių pasinaudojo bylinėjimosi bumu ir užvaldė šią verslo sritį.

5.8. Ar TPIP reikalingas IVGS?

5.8.1. Kalbant apie TPIP, sunku rasti argumentų, pagrindžiančių teiginį, kad investuotojai turi pagrindo nerimauti dėl vidaus teisės sistemų. Tiek ES, tiek JAV veikia patikimos ir griežtos teisės sistemos. Nėra jokios aiškios priežasties, kodėl su TUI susijusios teisės negali būti apsaugomos tinkamai nustatant paprastą nediskriminacinės teisinės apsaugos ir vienodų galimybių kreiptis į vidaus teismus taisyklę. Panašius argumentus galima pateikti ir Kanados bei Japonijos atvejais. Jeigu šiose gerai išvystytose demokratijos šalyse pasirodytų sudėtinga užtikrinti tarptautinių teisių vykdymą derybomis, tarpininkavimu arba nacionaliniuose teismuose, tada klausimas visų pirma turėtų būti sprendžiamas pagal valstybių tarpusavio ginčų sprendimo būdus.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2. LSE ataskaitoje, kurioje nagrinėjamas JAV 2012 m. DIS modelis, nustatyta: „Konkrečios sritys, kuriose JAV DIS yra viršesnė už JK teisę, turi didelę reikšmę. Remdamiesi šiais pagrindais ir atsižvelgdami į JAV investicijų į JK dydį, manome, kad JK gresia pavojus patirti dideles politines išlaidas, kurios dėl JAV investuotojų prieštaravimų JK atsirastų ateityje atsisakius įgyvendinti arba pakeitus prioritetinius politinius uždavinius“.

5.8.3. Nepatikimai atrodo teiginys, kad IVGS mechanizmo nebuvimas yra kliūtis užsienio investicijoms. Užsienio investicijų mastas įvairiose ES šalyse labai skiriasi. Kai kurios ES valstybės narės, kurios savo DIS su JAV yra nustačiusios IVGS procedūras, gauna mažiausiai užsienio investicijų iš JAV:

- abiem kryptim JAV ir ES TUI srautas šiuo metu sudaro daugiau nei 2,5 trln. JAV dolerių (1,5 trln. EUR). Vien į Belgiją JAV TUI yra keturis kartus didesnės nei Kinijos TUI,
- Brazilija, kuri yra didžiausia TUI gavėja Lotynų Amerikoje, nėra sudariusi investicijų susitarimų, kuriuose būtų numatytas IVGS,
- Australija parodė, kad šalis gali pagrįstai neįtraukti investicijų apsaugos į prekybos susitarimą su viena šalimi (JAV), tačiau numatyti šią apsaugą susitarime su kita šalimi (Korėja). Nėra jokios priežasties, kodėl ES negalėtų vadovautis panašiu požiūriu.

5.8.4. Labai ginčytina, kad TPIP nenumačius IVGS mechanizmo susilpnėtų ES pajėgumai įtraukti IVGS į būsimus dvišalius investicijų susitarimus ir investicijų susitarimus su EBPO nepriklausančiomis šalimis, pvz., Kinija. Kinija jau sukūrė tankų daugiau nei 130 DIS tinklą (įskaitant DIS su 26 VN). Kinijos noras sudaryti susitarimą yra toks pat stiprus kaip ir ES. Daugiau abejonių kelia klausimas, ar leidimas Kinijos valstybinėms įmonėms, kurios iš esmės yra Kinijos vyriausybės atšaka, naudoti IVGS siekiant ginčyti vyriausybės politiką, atitiktų ES interesus? Tai užsienio šaliai leistų naudotis tariamai komerciniu procesu siekiant spręsti klausimus, kurie turėtų būti sprendžiami derybomis ir diplomatinėmis priemonėmis.

5.8.5. Išsamiaame dokumente, kurį 2015 m. kovo mėn. paskelbė Europos politikos studijų centras, Transatlantinių santykių centras ir John Hopkins universitetas, daroma išvada: „[...] mažai tikėtina, kad investicijų apsaugos skyriaus, kartu su IVGS, įtraukimas į TPIP duos didelės ekonominės ar politinės naudos Europos Sąjungai. Mūsų analizė taip pat rodo, kad dėl tokių nuostatų įtraukimo ES patirtų didelių ekonominių ir politinių nuostolių. Nors svarbu neišpūsti galimų sąnaudų masto, remiantis mūsų bendru vertinimu, labai tikėtina, kad išlaidos viršys bet kokią galimą naudą Europos Sąjungai. Todėl manome, kad Europos Sąjungai būtų tikslinga apvarstyti alternatyvas, nebent IVGS būtų papildyta didelėmis koncesijomis iš JAV pusės, kad būtų kompensuotos su IVGS susijusios išlaidos“⁽¹⁶⁾.

5.9. Dabartinės politinės aplinkybės

5.9.1. Pietų Afrika, Bolivija, Ekvadoras, Venesuela ir Indonezija pradėjo nutraukti galiojančias DIS arba palaipsniui jų atsisakyti. Pranešama, kad Indija taip pat peržiūri savo sutartis, o Australija, priėmus sprendimą „Philip Morris“ byloje, pranešė, kad ji nesutiks įtraukti IVGS sąlygos į jokių būsimų susitarimų.

5.9.2. Nacionalinė teisės aktų leidėjų konferencija, kurioje atstovaujama visoms 50 JAV valstijų parlamentinėms institucijoms, paskelbė⁽¹⁷⁾, kad ji „nepritars jokiame prekybos susitarime, kuriame nustatytas investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo būdas“, nes jis pažeidžia jų „kaip valstybinių teisės aktų leidėjų gebėjimus priimti ir įgyvendinti sąžiningas ir nediskriminacines taisykles, kuriomis saugoma visuomenės sveikata, saugumas ir gerovė, užtikrinama darbuotojų sauga ir sveikata ir saugoma aplinka“.

⁽¹⁶⁾ „Transatlantic Investment Treaty Protection“, skelbiamas Europos politikos studijų centro (www.ceps.eu) ir Transatlantinių santykių centro (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>) interneto svetainėse.

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3. Pasipriešinimas IVGS taip pat didėja Europoje, o Vokietija, Austrija, Graikija ir Prancūzija abejoja dėl investuotojų teisių TPIP.

5.9.4. Įspėjamųjų signalų pasigirdo EP: juos pasiuntė įtakingo INTA komiteto nariai, kurie ragino išbraukti IVGS iš TPIP.

5.9.5. Regionų komitetas įspėja, kad ES ir JAV IVGS, kuriame numatyta apeiti įprastus teismus, kelia didelį pavojų ir todėl galima jo atsisakyti ⁽¹⁸⁾.

5.9.6. Šios nuomonės laikosi ir daugybė Europos PVO, kurios prieštarauja IVGS numatymui TPIP. Vienas iš pagrindinių teiginių yra tai, kad jei investuotojas pirmiausia naudojasi vidaus teisės sistema ir gauna galutinį teismo sprendimą, tas investuotojas vis tiek gali pateikti pretenziją investicijų bylas nagrinėjančiame teisme. Todėl toks teismas tampa galutiniu sprendimo priėmėju, o tai laikoma demokratijai žalinga praktika.

6. EK viešos konsultacijos dėl investuotojų apsaugos ir IVGS numatymo TPIP

6.1. EESRK teigiamai vertina EK sprendimą pradėti viešas konsultacijas dėl IVGS numatymo TPIP. Atmetus pakartotinai pateiktus dokumentus, buvo gauti 143 053 atsakymai, o tai rodo didelį visuomenės susidomėjimą. 2015 m. sausio mėn. paskelbtame Komisijos tarnybų darbo dokumente pateikiama išsami visuomenės atsakymų turinio ir esmės analizė ⁽¹⁹⁾.

6.2. Konsultacijos buvo pagrįstos pagal CETA parengtu informaciniu dokumentu. Deja, dėl šio susitarimo ir susitarimo su Singapūru projektų su visuomene nebuvo konsultuojamasi. Tačiau tai, kad CETA, dėl kurio derybos baigtos, buvo naudojamas kaip viešų konsultacijų pagrindas po to, kai jis buvo pasirašytas, sukėlė tam tikrų abejonių, kad viešos konsultacijos buvo ne kas kita kaip *fait accompli* ir surengtos siekiant gauti pritarimą naujos kartos ES pasiūlytiems investicijų susitarimams. Šie nuogastavimai dar labiau sustiprėjo dėl to, kad konsultacijų dokumente daugiausia dėmesio skirta pakeitimams ir jame neaptartas joks konkretus klausimas dėl principo, kuriuo remiantis IVGS įtraukiamas į TPIP. Tačiau konsultacijų tikslas buvo pasitarti su suinteresuotaisiais subjektais dėl būdų, kaip geriau įtraukti IVGS į TPIP.

6.3. Per konsultacijas gauta mažai naujos informacijos, kurios ir taip jau gausu po internetu surengtų aktyvių viešų diskusijų IVGS klausimais. Vis dėlto konsultacijos buvo itin naudingos, nes jos padėjo susieti įvairius argumentų aspektus ir suteikė pilietinei visuomenei galimybę tiesiogiai jose dalyvauti.

6.4. Deja, kai kurie IVGS šalininkai atmetė 97 % atsakymų, kolektyviai pateiktų per įvairias interneto platformas. Kolektyviniai atsakymai yra teisėta viešų konsultacijų dalis. EESRK teigiamai vertina EK patikinimą, kad „į visus atsakymus atsižvelgta vienodai“.

6.5. EESRK pažymi, kad mažiau nei 1 % respondentų nurodė, kad jie investuoja į JAV, tačiau nemano, kad tai yra nerimą keliantis klausimas. Svarstant tokius klausimus kaip demokratija ir suverenių valstybių teisės priimti sprendimus joms svarbiais klausimais, daugelio PVO įneštas indėlis ir pateikta nuomonė yra esminis ir gyvybiškai svarbus komponentas.

6.6. EK nustatė keturias sritis, kuriose reikėtų iširti papildomo tobulinimo galimybes:

- teisės reguliuoti apsauga,
- arbitražo teismų sukūrimas ir veikimas,
- vidaus teismų sistemų ir IVGS sąveika,
- IVGS sprendimų peržiūra naudojant apeliacijos mechanizmą.

⁽¹⁸⁾ Regionų komitetas – TPIP – ECOS-V-063 02/15.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Šios galimybės išsamiau apžvelgtos koncepcijos dokumente „Investment in TTIP and beyond – the path for reform“ („Investicijos pagal TPIP ir vėlesnėje perspektyvoje. Reformų procesas“), kurį Europos Parlamentui ir Tarybai 2015 m. gegužės mėn. pristatė Europos Komisijos narė Cecilia Malmström.

6.7. Komitetui kelia nuostabą žinia, jog gegužės 18 d. įvykusiame pilietinės visuomenės dialogo posėdyje buvo patvirtinta, kad šiuo metu derybose dėl LPS su Japonija naudojamas toks pats IA modelis, dėl kurio susitarta CETA. Atsižvelgdamas į tai, kad Europos Komisijos narė koncepcijos dokumente „Investment in TTIP and beyond – the Path for Reform“, pristatytame Europos Parlamentui gegužės 6 d., nurodė daug tobulintinų sričių CETA tekste, Komitetas yra susirūpinęs dėl to, kad jis ir toliau sudaro pagrindą deryboms su tokia svarbia pasauline partnere kaip Japonija.

7. Teisė reguliuoti

7.1. EESRK susirūpinimą kelia tai, kad per Europos paslaugų forumo viešas konsultacijas gautuose atsakymuose prašoma kiek įmanoma sušvelninti išimtis ir ribojimus, o EK raginama „pasinaudoti jai pagal Lisabonos sutartį suteiktais derybų įgaliojimais tobulinti ir stiprinti, o ne silpninti“ IVGS. Šie reikalavimai apima „griežtas išlygas dėl valstybės, kuriai teikiama didžiausia pirmenybė ir nacionalinio režimo, griežtą išlygą dėl sąžiningo ir teisingo režimo; plataus pobūdžio apsaugos išlygą, išimčių netaikymą konkrečioms sektoriams, draudimą nustatyti kokius nors filtro mechanizmus, visišką kompensavimą už tiesioginį ir netiesioginį nusavinimą“⁽²⁰⁾.

7.2. IVGS vis dažniau naudojamas siekiant apeiti nacionalines teisės sistemas ir, užuot privačiuose tarptautiniuose teismuose kėlus bylas prieš vyriausybes, reikalaujama, kad mokesčių mokėtojai kompensuotų už viešojo intereso politiką, kuria tariamai ribojamas pelnas. Šis reiškinys ypač paplitęs sveikatos ir aplinkos apsaugos sektoriuose.

7.3. Naujausios didelio atgarsio sulaukusios bylos sustiprino pasipriešinimą IVGS. Tai:

- „Philip Morris“ prieš Australiją dėl cigarečių pakavimo; šioje byloje buvo teigiama, kad dėl pakuočių tabako bendrovė praranda savo investicijų į prekių ženklus ir kitą intelektinę nuosavybę vertę,
- vadovaudamasi ECT nuostatomis, „Vattenfall“ siekia iš Vokietijos susigrąžinti daugiau nei 3,7 mlrd. JAV dolerių, šiai šaliai priėmus sprendimą atsisakyti branduolinės energetikos,
- „Lone Pine“ prieš Kanadą; šioje byloje „Lone Pine“ pateikė reikalavimą dėl 250 mln. Kanados dolerių, Kvebeko provincijai paskelbus moratoriumą hidrauliniam ardymui dėl aplinkai keliamos žalos,
- „Veolia“ prieš Egiptą; byla buvo iškelta dėl šios šalies sprendimo padidinti minimalų darbo užmokesčių, nurodant, kad tai sumažins bendrovės pelną,
- Libijai priteista sumokėti 935 mln. JAV dolerių Kuveito bendrovei dėl prarasto pelno, susijusio su realiomis ir tam tikromis galimybėmis, atsirandančiomis dėl nutraukto turizmo projekto⁽²¹⁾. Investuotojas į projektą tik investavo 5 mln. JAV dolerių, tačiau statybos niekada nebuvo pradėtos,
- bendrovė „Micula“ pateikė pretenziją Rumunijai dėl investicijų į šią šalį prieš jai įstojant į ES; bendrovė šioje šalyje įgyvendino vyriausybinių verslo skatinimo programą. Įstojusi į ES ir siekdama laikytis valstybės pagalbos taisyklių, Rumunija nutraukė verslo skatinimo programą. Teismas priteisė 116 000 JAV dolerių, įskaitant palūkanas, kompensaciją (iš viso apytiksliai 250 000 JAV dolerių), nes Rumunija nesilaikė savo įsipareigojimų pagal DIS. 2014 m. Konkurencijos GD priėmė įsakymą dėl Rumunijos, kuriuo jai laikinai buvo liepta neatlikti mokėjimų, kurie būtų laikomi neteisėta valstybės pagalba. Nepaisant to, arbitrai, remdamiesi išlyga, kurioje buvo pateikta nuoroda į Niujorko konvenciją, leido bendrovei „Micula“ reikalauti kompensacijos JAV teismuose.

⁽²⁰⁾ ESF atsakymas į viešas konsultacijas dėl IVGS, 2014 m. birželio 20 d.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4. Investicijų sutartyse draudžiami bet kokie ribojimai, susiję su lėšų arba pelno grąžinimu į kilmės šalį. Vyriausybės negali nustatyti privalomų kapitalo kontrolės mechanizmų, kad užkirstų kelią išpuoliams prieš jų valiutas arba ribotų *karštųjų pinigų* srautus per krizę, net jeigu TVF mano, kad tokie kontrolės mechanizmai yra esminė politikos priemonė. Nė viena kita valstybė taip stipriai nenukentėjo nuo IVGS bylų kaip Argentina, kuri turėjo sumokėti daugiau nei 500 mln. JAV dolerių po to, kai 2002 m. nusprendė atsieti pesą nuo JAV dolerio.

7.5. CETA 11 skyriuje (*Tarpvalstybinė prekyba paslaugomis*) nustatytos viešosioms paslaugoms taikomi atleidimai, tačiau 10 skyriuje (*Investicijų apsauga*) nenumatytos jokios su tokiais paslaugomis susijusios išimtys ar atleidimai. Iš esmės teisinga manyti, kad investuotojai yra saugomi nuo savavališkų valstybinių institucijų veiksmų, tačiau sąvokos *ekspropriacija*, o ypač sąvokos *netiesioginė ekspropriacija* apibrėžtis kelia abejonių dėl valstybių gebėjimo susigrąžinti savo žinion tam tikrą veiklą, kurią dabar vykdo komerciniai subjektai, siekiant teisėtų viešosios politikos tikslų. Ekspropriacija pagal 10 skyrių reiškia bet kokią teisės aktą, kurio daromas poveikis yra susijęs su privataus verslo vertės mažinimu. Kompensacija privalo atitikti „*tikruosius nuostolius*“. Dėl šios priežasties valstybėms ekonominiu požiūriu gali būti neįmanoma vėl susigrąžinti paslaugų teikimą.

7.6. CETA pripažįstama, kad netiesioginės ekspropriacijos apibrėžtis yra per daug plati, o X.11 priedo 3 dalyje ši klausimą siekiama paaiškinti nurodant tuos viešosios politikos uždavinius, kurie nebūtų laikomi netiesiogine ekspropriacija, pvz., sveikata, saugumas ir aplinka. Vis dėlto kyla pavojus, kad ši sąvoka gali būti aiškinama kaip norminamoji, todėl dėl kitų platesnių viešosios politikos uždavinių, pvz., ekonominės ar fiskalinės politikos arba pagrindinių paslaugų renacionalizacijos, atsižvelgiant į IVGS, gali būti pateiktos su netiesiogine ekspropriacija susijusios pretenzijos. Labai svarbu šį klausimą išaiškinti.

7.7. Pranešdama apie savo planus užkirsti kelią investuotojams piktnaudžiauti IVGS, EK pareiškia, kad ji į TPIP „*norėtų įtraukti nuostatas, kuriomis užkertamas kelias nerimtoms pretenzijoms*“⁽²²⁾. CETA projekte taip pat numatyta pagreitinta nerimtų ir nepagrįstų pretenzijų atmetimo procedūra. Tačiau sąvoką „*nerimtas*“ apibrėžti griežtais teisiniais terminais bus labai sudėtinga ir dėl to gali būti sukurtos dar palankesnės sąlygos investicijų srityje besispecializuojantiems advokatams.

7.8. CETA projekte taip pat nustatyta sąvokos „*sąžiningas ir teisingas elgesys*“ apibrėžtis. IVGS oponentai teigia, kad ši sąvoka yra pernelyg plati ir nepakankamai lanksti verslo bendruomenės atžvilgiu. Tačiau net ir ši apibrėžtis teismui suteikia plačią aiškinimo diskreciją ir nėra lankstaus peržiūros mechanizmo.

7.9. Vien grėsmė, kad byla bus nagrinėjama IVGS tvarka, gali lemti švelnesnį reglamentavimą, kuris atgrasina vyriausybes nuo reglamentavimo viešojo intereso labui, baiminantis bylinėjimosi ir dėl to skiriamų baudų. Pavyzdžiui, Naujosios Zelandijos vyriausybė atidėjo savo įstatymo dėl tabako pakavimo į pakelius, ant kurių nenurodomas prekių ženklas, priėmimą, kol bus priimtas sprendimas Australijoje nagrinėjamoje „Philip Morris“ byloje.

7.10. Advokatų kontora „Freshfields Bruckhaus Deringer“ savo klientėms, tarptautinėms bendrovėms, skirtame informaciniame pranešime nurodo: „*Dabar įmonės geriau suvokia galimą investicijų sutarties poveikį ir tokių sutartį vertina ne tik kaip paskutinę apsaugos priemonę iškilus sunkumams, bet ir kaip svarbią pradinės rizikos mažinimo priemonę investuojant*“.

7.11. Nors EK įsipareigojo užtikrinti, kad pagal būsimus ES prekybos ir (arba) investicijų susitarimus valstybė negali būti verčiama panaikinti priemonę, toks įsipareigojimas reiškia potencialaus poveikio, kurį gali sukelti didelės baudos pavojus pateikus milijardinį ieškinį, nepaisymą.

7.12. CETA projekte taip pat nustatyta, kad arbitražo išlaidas turėtų padengti ginčą pralaimėjusi šalis. Tai reiškia, kad nepagrįstas pretenzijas pateikę subjektai turės sumokėti visas išlaidas. Tačiau pastaruoju metu pateiktos pretenzijos dėl itin didelių sumų rodo, kad vargu, ar tai sudarys kokių nors kliūčių turtingoms tarptautinėms bendrovėms ir specializuotoms advokatų kontoroms, atsižvelgiant į tikėtiną pelną. Kita vertus, vidutiniškai 4 mln. JAV dolerių išlaidos, kurias patiria susitarimo šalis, turi būti pagrindiniu atgrasumuoju veiksniu MVĮ pateikti pretenzijas pagal IVGS nuostatas.

⁽²²⁾ EK informacinis biuletenis apie IVGS, 8 pastraipa, 2013 m. spalio 3 d.

8. Arbitražo teismų sukūrimas ir veikimas

8.1. Dabartinė sistema paaiškinama 3 skyriuje. Šis klausimas per konsultacijas kėlė didelį susirūpinimą.

Visuotinai sutariama, kad dabartinė IVGS forma nėra tinkama.

8.2. *Investicijų arbitrai*

8.2.1. Kiekvienoje byloje arbitrai paskiriami taip: kiekviena bylos šalis pasirenka savo arbitrą ir abi bylos šalys turi susitarti dėl trečio arbitro. Jeigu joms susitarti nepavyksta, paprastai sprendimą dėl trečio arbitro priima tam tikra paskyrimų tarnyba. Priešingai, nacionaliniams teisėjams bylos skiriamos be bylos šalių įsikišimo. Paprastai arbitrai dažniausiai parenkami iš ICSID ir UNCITRAL ir yra itin geros reputacijos teisės specialistai, įskaitant vyresnius advokatus, profesorius ir buvusius teisėjus. Kitaip nei PPO praktikoje, neatrodo, kad vyriausybės IVGS gynybos advokatai arba vyriausybės investicijų sutarties derybininkai buvo parinkti kaip arbitrai kitų valstybių bylose.

8.2.2. Kaip nurodo organizacija „Corporate Europe Observatory“ (CEO)⁽²³⁾, dauguma taip pat veikė kaip advokatai kitose bylose: 50 % atstovavo investuotojams, o 10 % – valstybėms. Šis apsikeitimas vaidmenimis tarp santykinai nedidelio skaičiaus asmenų (15 advokatų veikė kaip arbitrai 55 % visų bylų)⁽²⁴⁾ kartais vertinamas kaip abipusį įmonių solidarumą lemiantis veiksnys, gali atvesti prie „pavojingų kompromisų“⁽²⁵⁾. Tai, kad oponuojančios šalys vis dažniau prieštarauja parinktiems arbitrams rodo abejojamą kandidatų nešališkumą⁽²⁶⁾.

8.3. Akivaizdu, kad CETA nuostatos dėl arbitrų parinkimo ir elgesio bei procedūrų vedimo, nors daugumos pripažįstamos kaip patobulintos kai kuriais aspektais, neturi plačios PV paramos. Kyla rimtų abejonių dėl arbitražo teismų sukūrimo ir veikimo:

- dėl valstybių pasiūlymų imtis reguliavimo ginant viešąjį interesą gali būti reikalaujama kompensacijos, dėl kurios sprendimą turės priimti trijų privačių teisininkų kolegija,
- su interesų konfliktais susijusios garantijos yra silpnos ir nė kiek nepadaeda išsklaidyti nuogąstavimų, kad jos, nustačius IVGS sistemą, gali išnykti. CETA X.25 straipsnyje nustatyta, kad arbitrai privalo laikytis Tarptautinės advokatų asociacijos gairių dėl interesų konfliktų tarptautinio arbitražo srityje. Tačiau tokia nuostata nepadaeda išspręsti pagrindinės problemos, susijusios su tuo, kad konkretūs asmenys veikia kaip advokatai bei arbitrai ir atstovauja tai pačiai šaliai skirtingose bylose, o tai yra pagrindinis interesų konflikto šaltinis,
- CETA projekte nustatyta, kad UNCITRAL skaidrumo taisyklės taikomos visuomenei atskleidžiant informaciją ir kad posėdžiai turi būti atviri visuomenei. Šiai iš pradžių atrodytų patraukliai skaidrumo didinimo priemonei didelę žalą daro plati teismo diskrecija rengti uždarus posėdžius ir neatskleisti dokumentų.

⁽²³⁾ „Corporate Europe Observatory“ (CEO) yra ne pelno mokslinių tyrimų ir agitacinės veiklos organizacija, vykdanči mokslinius tyrimus ir skelbianči ataskaitas apie įmonių lobistinę veiklą ES lygmeniu (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ EPRS – IVGS padėtis ir galimybės reformuoti, 2014 m. sausio 21 d.

⁽²⁵⁾ EBPO darbo dokumentas dėl tarptautinių investicijų Nr. 2012/3, p. 44–45.

⁽²⁶⁾ UNCTAD – IVGS reforma – Kuriant veiksmų planą – Klausimų dokumentas Nr. 2, 2013 m. birželio mėn., p. 4.

9. Vidaus teismų sistemų ir IVGS sąveika

9.1. Šiuo metu TUI suteikta beveik unikali teisė, kuri reiškia, kad privatus asmuo gali valstybę paduoti į arbitražo teismą pagal tarptautinę teisę. Pagal žmogaus teisių teisę suteikiamos konkrečios teisės, tačiau iš esmės, siekiant neleisti apeiti nacionalinių teismų sistemų, reikalaujama, kad privatus asmenys, prieš pateikdami pretenziją tarptautiniame teisme, išnaudotų vietos teisių gynimo priemones. CETA nereikalaujama išnaudoti vietos teisių gynimo priemonių. Investuotojai turi tik siekti konsultuotis.

9.2. VN, atsižvelgdamos į IVGS apibūdinimą CETA ir jo projektą TPIP, išklėdė svarbių su sutartimis susijusių ir konstitucinės teisės klausimų⁽²⁷⁾. Siūlomi IVGS patobulinimai, kurie būtų įtraukti į DIS, iki šiol neišskleidė abejonių šiais klausimais⁽²⁸⁾. Savo prekybos politikoje (SESV 205 ir 207 straipsniai) ES yra įsipareigojusi laikytis ES sutarties 3 straipsnyje nustatytų principų, CFR ir kitų ES teisės standartų.

Tačiau pagal prekybos susitarimus, kuriuose investiciniai ginčai nagrinėjami pagal tarptautinio arbitražo procedūras, kurios nėra tokiu būdu saistančios, įmanoma priimti ES teisės neatitinkančius sprendimus (žr. 7.3 punktą, „Micula“ prieš Rumuniją).

9.3. Šiam jurisdikcijos perdavimui privatiems arbitražo teismams, kurie nėra saistomi ES principų, Lisabonos sutartis gali būti netaikoma ir toks perdavimas galėtų būti susijęs su esminiu įgaliojimų viršijimu. ETT nustatė, kad tokios tarptautinės jurisdikcijos parinkimas priklauso nuo to, ar jis nedaro jokio neigiamo poveikio ES teisinės sistemos autonomijos principo laikymuisi ir Sutartyse nustatytam valdžių padalijimui⁽²⁹⁾.

9.4. Kadangi IVGS Tarptautinėje ginčų sprendimo partnerystėje turi būti nustatomas sudarant mišrų susitarimą, prieš (laikiniai) įsigaliojant susitarimui, būtinas visų 28 VN parlamentų pritarimas. Nacionaliniai teismai iš IVGS sistemos turi būti pašalinami paisant subsidiarumo principo.

9.5. Reikėtų pripažinti, kad tarp ES teisės ir tarptautinės teisės esama priešpriešos, visų pirma tais atvejais, kai kalbama apie ETT monopolį sprendžiant jurisdikcijos klausimus (ES sutarties 19 straipsnis ir SESV 263 ir kt. straipsniai). ETT nuomonė dėl ES prisijungimo prie EŽTK⁽³⁰⁾ ir EK požiūris, kuriuo raginama laikytis ES teisės viršenybės principo byloje „Micula“ prieš Rumuniją, šiuo atžvilgiu yra puikūs įrodymai. CETA projekto 14.16 straipsnyje atmetamas tiesioginis CETA galiojimas ir reikalaujama susitarimo nuostatos perkelti į ES arba VN teisę, kad jomis galėtų remtis investuotojai. Tai dar labiau apsunkina ES teisinės tvarkos ir IVGS bylų, kurias sprendžia arbitražo teismai, sąveiką.

9.6. Kalbant apie pirmo IVGS sukūrimą ES laisvosios prekybos sutartyse, turinčiose pasaulinį poveikį VN ir daugybei ES piliečių, EESRK manymu, labai svarbu, kad ETT iš anksto patikrintų atitiktį ES teisei. Tai yra ypač svarbu atsižvelgiant į ES pagrindines vertybes ir CFR, taip pat ETT monopolį teikti teisinį išaiškinimą ir subsidiarumo principą. Todėl, prieš įsigaliojant susitarimui ir prieš jam laikinai įsigaliojant (SESV 218 straipsnis), būtina gauti tinkamą teisinę nuomonę ir į ją atsižvelgti. Šiuo atžvilgiu reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jei CETA įsigalios, joje yra nustatyta „išlikimo“ sąlyga, pagal kurią nutraukus susitarimą jo nuostatos galios 20 metų investicijų, kurios buvo atliktos prieš nutraukiant susitarimą, atžvilgiu.

⁽²⁷⁾ Teisinė nuomonė: dr. Andreas Fischer-Lescano „Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)“ (Europos ir konstitucinės teisės nuostatos, susijusios su ES ir Kanados išsamiu ekonomikos ir prekybos susitarimu (CETA)), Brėmenas, 2014 m. spalio mėn.; dr. Markus Krajewski „Investicijų apsaugos būdai ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo mechanizmas TPIP prekybos sąjungos sąlygomis“, Friedrich-Alexander-University, Erlangen-Nürnberg, FES, 2014 m. spalio mėn.; prof. Siegfried Broß „Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit“ (Laisvosios prekybos susitarimai: kai kurios pastabos dėl privataus arbitražo), ataskaita apie bendrų sprendimų priėmimo skatinimą (vok. Mitbestimmungsförderung) Nr. 4, H. Böckler Stiftung, 2015 m.

⁽²⁸⁾ „CETA: Verkaufte Demokratie“, Corporate Europe Observatory.

⁽²⁹⁾ 1991 m. gruodžio 14 d. ETT Nuomonė Nr. 1/91 – EEE 1; 2002 m. balandžio 18 d. Nuomonė Nr. 1/00 – EBAE; 2011 m. kovo 8 d. Nuomonė Nr. 1/09 – Patentų teismas.

⁽³⁰⁾ 2013 m. gruodžio 18 d. ETT Nuomonė Nr. 2/13.

9.7. Būtina, kad EK skubiai aptartų, kaip vertinti šiuo metu ES viduje galiojančius ES VN sudarytus DIS su trečiosiomis šalimis, ypač su išsivysčiusiomis šalimis, pvz., JAV, Kanada, kuriose numatyti nereformuoti IVGS mechanizmai ir kurios šiuo metu gali būti naudojamos siekiant ginčyti valstybės teisę reguliuoti ir įgyvendinti teisėtą valstybės politiką. Daugumoje šių susitarimų taip pat yra „išlikimo“ sąlygos, kurios dar labiau apsunkina jų nutraukimo procesą.

10. Apeliavimo mechanizmai

10.1. Per viešas konsultacijas didelė PV dalis aiškiai pritarė apeliavimo mechanizmui, šiai pozicijai taip pat pritarta per EESRK viešą klausymą.

10.2. CETA projekte nenustatyta apeliacijų sistema. Tačiau jame sudarytos galimybės tokią sistemą sukurti. CETA numatytos būsimos konsultacijos dėl apeliacijų sistemų ir būdų. Dėl šios blankios konsultacijų perspektyvos klausimas nebeatrodo toks svarbus. Nepaisant to, būtina rasti skubų sprendimo būdą.

10.3. Iš esmės teismo sprendimas yra galutinis ir tik išimtinėmis aplinkybėmis sprendimą galima peržiūrėti arba panaikinti⁽³¹⁾. Tai taip pat neatitinka bet kurios nacionalinės teismų sistemos ir nepadedą spręsti esminių klausimų, kurie buvo iškelti per konsultacijas.

11. Kaip reformuoti IVGS sistemą?

11.1. UNCTAD įvardijo penkias IVGS reformavimo galimybes:

- dabartinių sistemų pritaikymas naudojant TIS,
- investuotojų galimybių naudotis IVGS ribojimas,
- skatinimas naudotis alternatyviais ginčų su valstybe sprendimo būdais,
- apeliacinio mechanizmo sukūrimas,
- nuolatinio Tarptautinio investicijų teismo sukūrimas.

11.2. EESRK mano, kad šios galimybės turi būti nagrinėjamos išsamiau. EK jau nagrinėjo pirmąsias keturias galimybes, kai CETA ir ES – Singapūro susitarimų projektuose suformavo naują požiūrį į investicijų apsaugą ir IVGS. Konsultacijų procesas parodė, kad vis dar esama ilgalaikių neišspręstų klausimų. Komitetas mano, kad Tarptautinio investicijų teismo sukūrimo koncepcija yra geriausias būdas veikti toliau, nes jis labai padėtų užtikrinti sistemos teisėtumą ir skaidrumą, nuoseklesnį sprendimų aiškinimą ir didesnę tikslumą. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina už prekybą atsakingo Europos Komisijos nario kovo 18 d. Tarptautinės prekybos komitete (INTA) padarytą pareiškimą, kad „daugiašalio teismo [įsteigimas] būtų veiksmingesnis išteklių panaudojimas ir turėtų didesnę legitimumą“.

11.3. Tačiau EESRK mano, kad vienu metu derybų dėl IVGS įtraukimo į TPIP vykdymas ir galimybės vidutinės trukmės laikotarpiu sukurti Tarptautinį investicijų teismą nagrinėjimas nėra tikslingas būdas veikti toliau. Jeigu bus rastas sprendimas TPIP, labai tikėtina, kad jis taps tobuliausiu standartu ir pakenks bet kokioms galimybėms sulaukti pritarimo Tarptautinio investicijų teismo idėjai. Padėtų dar labiau apsunkina tai, kad TPIP neturi jokių automatiškų sąsajų su CETA. Svarbu pabrėžti, kad derybos dėl CETA yra baigtos ir nėra jokių garantijų, kad Kanados vyriausybė sutiks įtraukti pakeitimus, dėl kurių susitarta TPIP.

⁽³¹⁾ ICSID konvencijos 52 straipsnis.

11.4. Priimdama dabartinę strategiją, Europos Komisija susiduria su perspektyva, kad jos pirmasis bandymas suderėti dėl investuotojų apsaugos gali baigtis trim skirtingomis sistemomis, taikomomis JAV, Kanadai ir Singapūrai. Kita vertus, jeigu Komisijai pavyktų susitarti dėl vieningos sistemos, tai būtų pasiekta tik po labai įtemptų derybų. EESRK mano, kad tokiu atveju praktiškai būtų neįmanoma gauti paramos, kurios reikia siekiant perorientuoti pastangas Tarptautiniam teismui įsteigti.

11.5. Todėl EESRK daro išvadą, kad esama unikalios galimybės susitarti dėl Tarptautinio investicijų teismo su pagrindiniais pasaulio veikėjais, pavyzdžiui, JAV, Kanada ir Japonija, kurios visos vienu metu vykdo naujas derybas dėl prekybos ir investicijų. Komitetas taip pat mano, kad tai ir puiki perspektyva įtikinti tas besivystančias šalis, kuriose poreikis užtikrinti investuotojų apsaugą, be abejonės, yra daug didesnis, prisijungti prie naujos pasaulinės sistemos.

Briuselis, 2015 m. gegužės 27 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiama diskusijų metu atmeta kontranuomonė, už kurią buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

Išbraukti visą nuomonės tekstą ir pakeisti jį šiuo tekstu:**1. Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) yra svarbus veiksnys, kuriuo prisidedama prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo. Bendrovėms, investuojančioms į kitą šalį, *ipso facto* kyla specifinė rizika, tačiau užsienio sutarčių vykdytojai turi būti apsaugoti nuo neproporcingo priimančios valstybės, kurioje jie investavo, elgesio, pavyzdžiui, tiesioginio nusavinimo, diskriminacijos bei nesąžiningo ir nevienodo požiūrio, palyginti su vietiniais investuotojais, ir jos piktnaudžiavimo. Svarbu turėti neutralų ginčų sprendimo mechanizmą. Investicijos dažnai yra labai ilgos trukmės, o politinės aplinkybės valstybėse, į kurias investuojama, gali keistis.

1.1.1. Tarptautinius investicijų susitarimus (TIS) tarp dviejų valstybių (ar regionų) reglamentuoja tarptautinė teisė. Kad tai būtų veiksminga, reikia veiksmingo, proporcingo tarptautinių ginčų sprendimo mechanizmo.

1.1.2. Vis dėlto, daugumoje TIS atvejų pagal ginčų sprendimo mechanizmą atskiroms įmonėms ir priimančiajai valstybei taikoma investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS) procedūra ⁽¹⁾. IVGS taikoma atgaline data. Skirtingai nei PPO ginčų sprendimo tvarka, jei valstybė būtų pralaimi, išmokama tik kompensacija. Nereikia panaikinti atitinkamų teisės aktų. Investicijos nėra PPO kompetencijos sritis, kurios buvo atsisakyta 2003 m. Dohos derybų raunde.

1.2. ES yra ir didžiausia investuotoja ir į ją daugiausiai investuojama. Investicijos turi esminės svarbos ES verslui, įskaitant MVĮ. Todėl Komitetas pritaria Komisijos pozicijai ⁽²⁾, kad IVGS:

— svarbi investicijų apsaugos priemonė, padedanti skatinti ekonomikos augimą ES ir jį užtikrinti,

— veiksmingas būdas, kuriuo mūsų prekybos partneriai priverčiami vykdyti savo įsipareigojimus, dėl kurių jie, pasirašydami investicijų sutartis, susitarė su mūsų investuotojais.

1.2.1. EESRK darbdavių grupės surengtų verslo apskritojo stalo diskusijų dėl Transatlantinių prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) metu buvo padaryta išvada ⁽³⁾, kad: „Tarptautinis susitarimas, pavyzdžiui, TPIP, turėtų sudaryti tinkamas sąlygas, kad į transatlantinę rinką ateityje būtų pritraukta daug investicijų. Tai reiškia plačių galimybių investuotojams suteikimą ir nediskriminacinį elgesį su jais abiejose Atlanto pusėse ir tobulesnę dabartinę IA sistemą, įskaitant IVGS, kurioje MVĮ būtų sudarytos geresnės galimybės pasinaudoti IVGS ir nustatyta tinkama pusiausvyra tarp investuotojų teisių ir valstybių ir vietos valdžios institucijų teisės imtis reguliavimo ginant viešąjį interesą“.

⁽¹⁾ IVGS yra numatyta beveik 93 % iš daugiau nei 3 250 iki šiol pasirašytų TIS, tačiau procedūra buvo taikyta tik mažiau kaip 100 atvejų, t. y., mažiau kaip 3 % TIS.

⁽²⁾ EK informacinis biuletenis apie IVGS, 2 pastraipa, 2013 m. spalio 3 d.

⁽³⁾ EESRK verslo apskritojo stalo diskusija – Bendra deklaracija dėl TPIP, 2014 m. gruodžio 16 d.

1.3. ES ir Kanados prekybos susitarime (CETA), kuris dar turi būti ratifikuotas, numatytas išsamus skyrius dėl investicijų apsaugos, įskaitant IVGS. Tai, įskaitant investicijų skyrių ES ir Singapūro laisvosios prekybos susitarime ⁽¹⁾, yra pirmasis investicijų susitarimas, sudarytas ES po to, kai 2009 m. Lisabonos sutartimi ES įgijo įgaliojimus investicijų srityje. Nuo to laiko buvo daug nuveikta siekiant išspręsti neišspręstus klausimus, tačiau investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo sistema turi būti toliau plėtojama.

1.4. Be principo „didžiausio palankumo statusas“ (DPS) ir paprastai Komisijos įtraukiamos kompensacijos karo, revoliucijos ir panašiais atvejais, Komitetas primygtinai teigia, kad investuotojų apsauga pagal TIS ir todėl galimybė taikyti IVGS turi apimti tik keturias esmines apsaugos sritis, būtent:

- investuotojo nediskriminavimas dėl pilietybės,
- būtiniausias elgesio, paprastai apibūdinamo kaip „sąžiningo ir teisingo“, standartas,
- skubi, tinkama ir veiksminga kompensacija ekspropriacijos atveju (be diskriminacijos ir pagal deramą procedūrą),
- leidimas pervesti lėšas, susijusias su investicijomis.

1.5. Laikui bėgant dėl IVGS taikymo buvo keletas piktnaudžiavimo atvejų ir juos dabar reikia nagrinėti. IVGS sistema turi būti atnaujinta. Komitetas palankiai vertina tai, kad keturios sritys, kuriose reikia tolesnių tyrimų dėl investicijų apsaugos bei IVGS, kurias Komisija nustatė 2015 m. sausio mėn. atlikusi viešas konsultacijas dėl investicijų apsaugos ir IVGS Transatlantinėje prekybos ir investicijų partnerystėje, po to, kai jai valstybės narės vieningai suteikė įgaliojimus.

1.5.1. Šios sritys apima:

- valstybės teisės reglamentuoti apsaugą,
- arbitražo teismų įsteigimą ir veikimą,
- IVGS sprendimų peržiūrą taikant apeliacijos mechanizmą;
- IVGS ir vidaus teismų sistemos savitarpio santykiai.

1.5.2. Komitetas mano, kad svarbiausia – deramai apsaugoti **valstybės teisę reglamentuoti** ir pašalinti visus likusius neaiškumus. Kaip teigiama Komiteto nuomonėje dėl TPIP ⁽²⁾, „būtina užtikrinti, kad bet kokios TPIP siūlomos IVGS nuostatos neturėtų trukdyti ES valstybių narių galimybėms imtis reglamentavimo ginant viešąjį interesą“. Ankstesni TIS pirmiausia buvo parengti atsižvelgiant į poreikį apsaugoti investicijas. Tiek CETA, tiek Singapūro susitarime buvo sugriežtintos pagrindinių sąvokų apibrėžtys siekiant išvengti neteisėto aiškinimo, ir konkrečiai abiejose susitarimų preambulėse daroma nuoroda į teisę reglamentuoti. EESRK mano, kad pastaroji nuostata turėtų būti įtraukta į atitinkamo dokumento pagrindinę dalį kaip atskiras tokio susitarimo straipsnis.

1.5.3. Labai svarbu, kad arbitrai Investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo teismuose būtų visiškai nešališki ir negali būti interesų konflikto. Komitetas ragina, kad visi arbitrai būtų parinkti iš sąrašo, kurį iš anksto parengia atitinkamo susitarimo šalys, ir kad būtų aiškiai nustatyti tokių arbitrų kvalifikacijos reikalavimai, svarbiausia, jie turi turėti kvalifikaciją, suteikiančią teisę eiti teisėjo pareigas, o jų ekspertinės žinios atitinkamose tarptautinės teisės srityse būtų įrodytos.

⁽¹⁾ Jis dar turi būti ratifikuotas, o Europos Teisingumo Teismas turi įvertinti, ar tai yra „mišrus“ susitarimas, ir todėl turi būti patvirtintas visų valstybių narių parlamentų.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl *Transatlantinės prekybos santykių ir EESRK požiūrio į tvirtesnę bendradarbiavimą ir būsimą ES ir JAV laisvosios prekybos susitarimą*, 2014 m. birželio 4 d. (OL C 424, 2014 11 26, p. 9).

1.5.4. Apeliacinis mechanizmas taip pat yra labai svarbus – labai retai pasitaiko teisinis procesas, kuriame būtų nenumatyta teisė į apeliacinį skundą, nors dabartiniuose TIS tokių atvejų pasitaiko. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad apeliacinis mechanizmas buvo minimas pradiniam derybų dėl TPIP etape. Šio mechanizmo modelis bus itin svarbus, įskaitant metodus, kaip bus skiriami arbitrai, jų kvalifikacijos reikalavimus ir atlyginimą bei taikomus terminus. Jis turėtų apimti teisės klaidas ir faktines klaidas. Turėtų būti kuo greičiau apsvastyta, ar būtų galima dvišalį mechanizmą padaryti daugiašaliu, galbūt, remiantis PPO apeliacinės institucijos pavyzdžiu. Bet koks toks mechanizmas pareikalaus papildomų išlaidų, tačiau į tai turėtų būti atsižvelgta.

1.5.5. Bus sunkiau išspręsti **IVGS ir vidaus teismų sistemos** savitarpio santykių klausimą. TIS yra tarptautiniai susitarimai, o nacionaliniai teismai ne visada yra kompetentingi aiškinti tarptautinės teisės dalykus. Net geriausia sistema gali strigti, tačiau dvigubi ieškiniai turėtų būti draudžiami. Bet kurios potencialios bylos šalys turėtų padaryti galutinį pasirinkimą proceso pradžioje, arba iš karto prarasti teisę kreiptis į nacionalinius teismus, kai tik jie kreipiasi dėl IVGS taikymo.

1.6. Ilgainiui būtų galima steigti daugiašalį **tarptautinį teismą**. Tai turėtų būti plėtojama lygiagrečiai su investuotojų ir valstybės ginčų sprendimų sistema TPIP ir kitur. Būtina, kad išliktų kokia nors tarptautinės investuotojų apsaugos forma, kol deramasi dėl šios tarptautinės institucijos ir kol ji bus įsteigta.

1.6.1. Svarbu užtikrinti kritinę masę, kad būtų sukurtas tarptautinis teismas, kaip ilgesniojo laikotarpio investicinių ginčų sprendimo tikslas. Platų tokio tarptautinio apeliacinio mechanizmo priimtinumą greičiausia lemia tai, kad jis steigiamas konsensuso pagrindu; šis mechanizmas turėtų spręsti panašias problemas, kurias tenka spręsti visoms naujoms tarptautinėms institucijoms, įskaitant Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą.

1.6.2. EESRK nuogaštuoja dėl pasiūlymo, kad visos G7 šalys, šiuo metu susijusios su TIS derybomis, pradėtų vienos pačios steigti atskirą tarptautinį teismą. Kritinę masę galima pasiekti tik tuo atveju, jei iš pat pradžių šiame procese dalyvaus kuo daugiau šalių, paliekant atviras duris kitoms šalims, kai jos to panorės.

1.6.3. Tuo tarpu, EESRK rekomenduoja ES ir JAV Transatlantinėje prekybos ir investicijų partnerystėje taikyti dvišalį investicinių ginčų sprendimo mechanizmą.

2. Bendra informacija

2.1. Komitetas pažymi, kad tuo atveju, kai dvi šalys nori skatinti tarpusavio ekonominius santykius pagal TIS, kiekviena jų pažada kitai, kad ji užtikrins tam tikro lygio elgesį su kitos šalies investuotojais ir investicijomis. Tokie noriai duodami pažadai vėliau privalo būti patvirtinti pagal visas vidaus ratifikavimo procedūras. Jos jokių būdu neteikia pirmenybės įmonių interesams prieš vyriausybės teisę reglamentuoti. Tačiau, siekiant užtikrinti teisinės valstybės principą, privaloma reikalauti vyriausybės laikytis suteiktų garantijų.

2.2. Komitetas pripažįsta, kad nepaisant to, jog besiderančios valstybės stengiasi įtraukti nuostatas, kuriomis siekiama apsaugoti savo įmones nuo diskriminuojančių prekybos partnerių veiksmų, nukentėjusiai įmonei nerealu tikėtis, kad bet koks ginčas bus automatiškai sprendžiamas tarpvalstybiniu lygiu, iškeliant klausimą politiniu ar diplomatinio lygmeniu.

2.2.1. Jei įmonės turėtų pasikliauti ES, kad ginčai būtų sprendžiami tarpvalstybiniu lygiu, tai tokiu lygiu galėtų būti sprendžiamas tik labai nedidelis jų skaičius ir nelabai tikėtina, kad bus išgirstas mažesnių įmonių balsas. Mažai tikėtina, kad bus daug atvejų, kai ginčai bus sprendžiami tarp dviejų brandžių demokratinų teisinių sistemų, tačiau jei tarpvalstybinė ginčų sprendimo procedūra taptų norma, galimų atvejų skaičius turėtų didėti ir tai turėtų didelį finansinį poveikį valstybėms.

2.2.2. Kaip nurodė pati Komisijos narė C. Malmström⁽¹⁾ kalbėdama apie derybas dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės, tarptautine teise negalima remtis JAV teismuose ir joks JAV teisės aktas nedraudžia diskriminuoti užsienio investuotojų. Kitose šalyse vidaus teismai gali būti ne tokie patikimi.

⁽¹⁾ Europos Parlamentas, gegužės 6 d.

2.2.3. Investavimas ir prekyba nėra tapachios sąvokos. Kilus prekybos ginčui, pareiga imtis iniciatyvos tenka valstybei. Tokie ginčai dažnai siejasi su produktų klasėmis, pavyzdžiui, bananais, fotovoltinėmis plokštėmis ar tekstilės gaminiams: vienas pagrindinių klausimų, kuriam taikoma PPO ginčų sprendimo procedūra yra dempingas.

3. IVGS procedūros raida

3.1. Nors apskritai investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo procedūros taikymo atvejų ⁽¹⁾ skaičius tebėra mažas, nuo 2002 m. jis gerokai išaugo. Šis padidėjimas yra proporcingas visų TUI, kurios iki 2013 m. visame pasaulyje viršijo 25 trilijonus JAV dolerių, padidėjimui. Nuo 2002 m. Europos investuotojai pateikė apie 50 % visų ieškinių. Nemažą jų skaičių pradėjo mažesnės ar specializuotos įmonės ⁽²⁾. Svarbu, kad pertvarkius investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo procedūrą ji taptų prieinamesnė MVĮ.

3.1.1. Iš 356 žinomų bylų, kurios buvo išnagrinėtos, 25 % išspręsta investuotojo naudai, o 37 % – valstybės naudai. Dėl kitų ginčo šalys susitarė tarpusavyje ⁽³⁾.

3.2. Dėl problemų – tiek suvokiamų, tiek faktiškų – kylančių dėl IVGS bylų baigties pasaulio mastu, įskaitant keletą tebevykstančių bylų, vis didesnė ES visuomenės dalis, remdamasi profesinėmis sąjungomis, NVO ir kitomis organizacijomis, reiškia susirūpinimą dėl IVGS naudojimo, taip pat didėja pasipriešinimas dėl Investicijų skyriaus ir IVGS įtraukimo į TPIP.

3.3. Žinoma, nepaisant IVGS reformos ir Investicijų skyriaus įtraukimo į TPIP susitarimus, Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad lieka galioti ankstesni susitarimai, numatyti 1 400 dvišalių investicijų sutarčių (DIS), dėl kurių derėjosi atskiros valstybės narės (išskyrus Airiją), ir ypač tie, dėl kurių anksčiau yra susitarusios devynios valstybės narės su JAV.

Balsavimo rezultatai:

Už	94
Prieš	191
Susilaikė	25

⁽¹⁾ 610 bylų iki 2014 m. pabaigos.

⁽²⁾ Stokholmo prekybos rūmų duomenimis, iš 100 bylų, išspręstų 2006–2011 m., 22 % tenka MVĮ; BDI taip pat skelbia, kad 30 % bylų, iškeltų Vokietijos bendrovių, tenka MVĮ.

⁽³⁾ EK informacinis biuletenis apie IVGS, 2013 m. spalio 3 d.

III

*(Parengiamieji aktai)***EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****508-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2015 M. GEGUŽĖS 27–28 D.****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų***(COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS))***ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB***(COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS))**(2015/C 332/07)***Pagrindinis pranešėjas: Petru Sorin DANDEA**

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 115 straipsniu, 2015 m. kovo 31 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų

(COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS))

ir dėl

*Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB**(COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)).*

Komiteto biuras 2015 m. kovo 17 d. pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 508-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2015 m. gegužės 27–28 d. (2015 m. gegužės 27 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Petru Sorin Dandea ir priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už, 11 – prieš ir 15 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pateiktą pasiūlymą dėl direktyvos, kuriuo ji siekia ir toliau įgyvendinti kovos su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu veiksmų plane numatytas priemones ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2012) 722 final – Veiksmų planas stiprinti kovą su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

1.2. EESRK pritaria, kad į privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų mechanizmą, reglamentuojamą Tarybos direktyva 2011/16/ES, būtų įtraukta informacija apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus dėl mokesčių ir išankstinę kainodaros tvarką, nes šias priemones kai kuriais atvejais naudoja tarpvalstybines operacijas vykdančios įmonės siekdamos sukurti struktūras, kurios sukelia mokesčių bazės eroziją valstybėse narėse ir mažina vidaus rinkos veiksmingumą.

1.3. EESRK nepritaria, kad mokesčiai būtų mažinami taikant teisėtą tvarką, kas, nors ir nelaikoma neteisėta veikla, yra savaime amoralu, nes tuo besinaudojančios įmonės (vertinant absoliučiais dydžiais) sumoka daug mažesnius mokesčius, palyginti su fiziniais asmenimis ir mažomis ir vidutinėmis įmonėmis.

1.4. EESRK mano, kad direktyvos projekte numatytos priemonės gali padėti valstybėms narėms prarasti gerokai mažiau pajamų, todėl rekomenduoja kuo greičiau jas priimti.

1.5. Informacija apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus ir išankstinę kainodaros tvarką yra labai svarbi ir gali padėti valstybėms narėms nustatyti dirbtinius sandorius. Vis dėlto EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugeliu atvejų gali būti sunku teisiškai kvalifikuoti sandorį kaip dirbtinį. Todėl rekomenduoja valstybėms narėms dėti pastangas kuo tinkamiau perkelti direktyvos projekto nuostatas į nacionalinę teisę.

1.6. ESRK rekomenduoja Europos Komisijai aktyviau derėtis EBPO lygmeniu, kad būtų priimtas mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo (BEPS) standartas, ir įtraukti direktyvos projekte nurodytas nuostatas. Šis BEPS standartas ir EBPO privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų standartas bus naudingiausios priemonės mokesčių vengimo ir slėpimo problemoms spręsti pasaulio mastu.

1.7. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą panaikinti Tarybos direktyvą 2003/48/EB dėl taupymo pajamų apmokestinimo (Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva). Tarybos direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2011/16/ES, taikoma visiems finansiniams produktams, įskaitant tuos, kuriems taikoma Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva. Šiuo pasiūlymu panaikinti direktyvą siekiama išvengti lygiagretaus dviejų standartų taikymo, taip pat supaprastinti taisykles.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1. 2015 m. kovo 18 d. Europos Komisija pateikė tris dokumentus⁽²⁾, skirtus įgyvendinti kovos su mokesčių sukčiavimu ir mokesčių slėpimu veiksmų plane numatytas priemones⁽³⁾. Pirmasis dokumentas, COM(2015) 135 *final* – tai pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje. Antrasis – komunikatas, COM(2015) 136 *final*; jame apžvelgiama pažanga mokesčių skaidrumo srityje ir Komisijos numatytos priemonės šiam skaidrumui didinti. Trečiasis dokumentas, COM(2015) 129 *final* – pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB (Direktyva dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo, kitaip vadinama „Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva“).

2.2. Pasiūlymu dėl direktyvos, kuriuo keičiama Direktyva 2011/16/ES, Komisija siekia užtikrinti, kad būtų nustatyta privalomai automatiškai keistis informacija apie įmonių naudojamus išankstinius tarpvalstybinius sprendimus ir išankstinę kainodaros tvarką ir taip mokesčių administratoriams sudaryti sąlygas visapusiškai ir veiksmingai bendradarbiauti. Taikant šią praktiką kai kuriais atvejais gali labai sumažėti pajamų apmokestinimo lygis sprendimą priimančioje valstybėje narėje ir todėl kitose susijusiose valstybėse narėse gali būti apmokestintos tik labai nedidelės pajamų sumos.

⁽²⁾ COM(2015) 135 *final* – Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES nuostatos dėl automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų.

COM(2015) 136 *final* – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl mokesčių skaidrumo kaip kovos su mokesčių slėpimu ir vengimu priemonės.

COM(2015) 129 *final* – Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB.

⁽³⁾ COM(2012) 722 *final* – Veiksmų planas stiprinti kovą su mokesčių sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

2.3. Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB (Direktyva dėl taupymo pajamų apmokestinimo „Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva“) yra būtinas, nes, 2014 m. gruodžio 9 d. priimta Tarybos direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomo automatinio keitimosi informacija mokesčių srityje, kuria ES teisės aktai suderinami su visuotiniu automatinio keitimosi finansinių sąskaitų informacija standartu, greta kitų kategorijų pajamų bus taip pat taikoma ir taupymo pajamoms. Dėl šios priežasties tikslinga panaikinti Taupymo pajamų apmokestinimo direktyvą, kad būtų išvengta lygiagretaus dviejų standartų taikymo, dėl kurio įmonėms tektų papildoma ir neproporcinga administracinė našta.

2.4. Komisijos komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai dėl mokesčių skaidrumo kaip kovos su mokesčių slėpimu ir vengimu priemonės apžvelgiama pažanga, pasiekta įgyvendinant priemones, numatytas kovos su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu veiksmų plane. Komisija taip pat pateikia priemones, kurias būtų galima įgyvendinti ateityje.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Pateikdama pasiūlymą dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje, Komisija toliau įgyvendina priemones, numatytas kovos su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu veiksmų plane, kurį ji pateikė 2012 m. pabaigoje Europos Vadovų Tarybos prašymu. Savo nuomonėje⁽⁴⁾ EESRK teigiamai įvertino pateiktą planą ir pareiškė remias Komisijos pastangas kovoti su vidaus rinkai neigiamą įtaką darančia praktika.

3.2. Projekte dėl direktyvos numatoma į privalomų automatinių informacijos mainų kategoriją įtraukti informaciją apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus dėl mokesčių ir išankstinę kainodaros tvarką. Įmonės dažnai prašo mokesčių administratorių šių sprendimų, kad gautų patvirtinimą, kad jų komercinė veikla yra teisėta. Sprendimai dėl mokesčių savaimė nėra problema ir juos naudoja daugelis valstybių narių. Tačiau kartais šiuos sprendimus įmonės naudoja, kad sukurtų struktūras, kurios leistų joms mokėti mažiau mokesčių, dėl ko valstybėse narėse vyksta mokesčių bazių erozija ir trukdomas tinkamas vidaus rinkos veikimas. EESRK pritaria, kad ši informacija būtų įtraukta į informacijos, kuria privaloma automatiškai keistis, kategoriją, nes ji yra būtina valstybių narių kovai su agresyviu mokesčių planavimu.

3.3. Komisijos siūlomi pakeitimai taip pat leis valstybėms narėms nustatyti galimas įmonių sukurtas struktūras, dėl kurių vyksta nacionalinių mokesčių bazių erozija, pavyzdžiui, taikoma kainodaros tvarka, dėl kurios labai sumažėja įmonių pajamų apmokestinimo lygis kitose valstybėse narėse, nei toje, kurioje pajamos buvo gautos. EESRK ne kartą išreiškė savo nepritimą tokiai praktikai, kuri nors ir nėra neteisėta, yra amorali, kadangi skatina valstybes nares padidinti smulkiųjų mokesčių mokėtojų (tiek įmonių, tiek ir fizinių asmenų) apmokestinimo lygį, kurie, vertinant absoliučiais dydžiais, galiausiai sumoka daugiau mokesčių nei didelės įmonės.

3.4. Komisija pripažįsta, kad ir teisėta tvarka mažinami mokesčiai, ir neteisėtas mokesčinis sukčiavimas bei mokesčių slėpimas yra svarbi tarpvalstybinio masto problema, o šių reiškinių priežastis – globalizacija ir didėjantis mokesčių mokėtojų judumas. EESRK mano, kad direktyvos projekte numatytos priemonės gali padėti valstybėms narėms gerokai mažiau prarasti pajamų, todėl rekomenduoja kuo greičiau jas priimti.

3.5. Įtraukus taupymo pajamas į pajamų kategoriją, kurioms taikoma privalomų automatinių informacijos mainų tvarka, reglamentuojama direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje, supaprastės reglamentavimo sistema ir kartu padidės mokesčių proceso skaidrumas. EESRK pritaria direktyvos projektui, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 2003/48/EB (Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva), kurios taikymo sritis atnaujinta ir išplėsta Tarybos direktyvoje 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomo automatinio keitimosi informacija mokesčių srityje.

⁽⁴⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų planas stiprinti kovą su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu“ (COM(2013) 722 final), (OL C 198, 2013 7 10, p. 34).

4. Konkrečios pastabos

4.1. Dėl agresyvaus mokesčių planavimo, kurį skatina kai kurios įmonės, vykdančios tarpvalstybinę veiklą, valstybių narių biudžetas patiria šimtus milijardų eurų per metus siekiančius nuostolius. EESRK pritaria, kad informacija apie išankstinius nacionalinės administracijos sprendimus dėl mokesčių ir išankstinę kainodaros tvarką būtų priskirta informacijai, kurią privaloma automatiškai pateikti ir kuri reglamentuojama Direktyvos 2011/16/ES 8 straipsnio 5 dalies a punkto nuostatomis. Komitetas taip pat mano, kad šie pakeitimai būtini siekiant padidinti skaidrumą ir kovoti su agresyviu mokesčių planavimu.

4.2. Vis dėlto tai, kad pagal pasiūlymo dėl direktyvos nuostatas valstybės narės turės galimybę gauti informaciją apie šiuos dviejų rūšių sprendimus, neužtikrina, kad nebeliks struktūrų, kurias įmonės naudoja, kad išvengtų mokesčių. Daugeliu atvejų šios struktūros sukuriamos pasinaudojant nacionalinių teisės aktų spragomis arba tarp jų esančiais neatitikimais. EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms toliau dėti pastangas supaprastinti ir suderinti esamą teisinį pagrindą tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis.

4.3. Informacija apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus ir išankstinę kainodaros tvarką yra labai svarbi ir gali padėti valstybėms narėms nustatyti dirbtinius sandorius. Taikydamos bendrąją kovos su piktnaudžiavimu taisyklę, nustatytą Direktyvoje 2011/96/ES (Direktyva dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms), valstybės narės turėtų galimybę susigrąžinti dėl dirbtinių sandorių prarastas mokestines pajamas. Vis dėlto EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugeliu atvejų gali būti sunku teisiškai kvalifikuoti sandorį kaip dirbtinį.

4.4. EESRK pakartoja savo ankstesnėje nuomonėje pateiktą pasiūlymą, kad valstybės narės turėtų nustatyti procedūrą draudžiančią įmonėms, kurios skatina teisėta tvarka vengti mokesčių ar vykdo operacijas pasinaudodamos mokesčių rojais laikomų teritorijų jurisdikcija, gauti viešąjį ir Europos fondų finansavimą.

4.5. Atsižvelgiant į didelį kiekį informacijos, kuriai bus taikomas privaloma automatinio keitimosi informacija mechanizmas, ir į tai, kad naujų rūšių informacija papildys informaciją, kuriai jau taikomas direktyvos 8 straipsnis, EESRK rekomenduoja valstybėms narėms užtikrinti tinkamam direktyvos projekte numatytų nuostatų įgyvendinimui būtinus žmogiškuosius išteklius ir informacines technologijas. Be to, EESRK mano, kad nacionalinių mokesčių institucijų, atsakingų už privalomą automatinį keitimąsi informacija, darbuotojai turi būti apmokomi tinkamai naudoti formas, kurios bus parengtos kartu su Komisija ir kurios palengvins keitimąsi informacija, ir mokomi registruoti šią informaciją būsimame centriniame registre, kurį administruos Komisija.

4.6. Po 2013 m. atliktų pakeitimų ir atlikus šiame direktyvos projekte siūlomus pakeitimus, Direktyvoje 2011/16/ES numatyti informacijos apie visas pagrindines fizinių ir visų pirma juridinių asmenų pajamų rūšis mainai. Tai reiškia, kad valstybės narės turės galimybę susipažinti su informacija apie pajamas, gautas Europos Sąjungos teritorijoje. Dažnai įmonių sukurtos struktūros, kuriomis skatinamas agresyvus mokesčių planavimas, apima ir ne ES jurisdikcijas ir teritorijas. Kadangi Komisijos pasiūlymas dėl direktyvos yra platesnio užmojo nei BEPS (mokesčių bazės erozija ir pelno perkėlimas) standarto projektas, kuris šiuo metu svarstomas EBPO, EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms aktyviau bendradarbiauti, kad BEPS standartas ir privalomo automatinio keitimosi informacija standartas, iš tiesų taptų visuotiniais standartais.

4.7. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą panaikinti Tarybos direktyvą 2003/48/EB dėl taupymo pajamų apmokestinimo (Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva). Kaip jau nurodyta pirmiau, Tarybos direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2011/16/ES, taikoma visiems finansiniams produktams, įskaitant tuos, kuriems taikoma Taupymo pajamų apmokestinimo direktyva. Nuomonėje nagrinėjamo pasiūlymo dėl direktyvos tikslas – išvengti lygiagretaus dviejų keitimosi finansinių sąskaitų informacija standartų taikymo. Tokiu būdu apmokestinimo taisyklės yra supaprastinamos ir skaidresnės.

Bruselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo
dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių**

(COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE))

(2015/C 332/08)

Pranešėjas: Carlos Manuel TRINDADE

Bendrapranešėję: Vladimíra DRBALOVÁ

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 148 straipsniu, 2015 m. kovo 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių

(COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE)).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 7 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 109 nariams balsavus už, 9 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Ilga ir tebesitęsianti krizė Europos Sąjungoje padarė labai neigiamą poveikį daugelio valstybių narių užimtumo lygiui, visų pirma ilgalaikiam nedarbui, ir lėmė lėtą ir sunkų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką, ir nepaisant dėtų pastangų ir įgyvendintų priemonių padidino skurdo lygį. Nors siekiama valstybių ekonomikos konvergencijos, skirtumai tarp valstybių narių, jų viduje ir tarp regionų dar labiau išryškėjo. EESRK mano, kad tokia padėtis yra nepriimtina, ir ragina Komisiją, bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, nustatyti artimiausio laikotarpio tikslus ir konkrečias priemones siekiant šią padėtį pakeisti.

1.2. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija iš dalies pakeitė 2015 m. užimtumo gaires siekdama atsižvelgti į esamą padėtį ir ištaisyti daug esamų socialinių ir ekonomikos trūkumų.

1.3. Atsižvelgdamas į stiprią EG ir BEPG sąveiką, EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares nedelsiant padaryti būtinus ekonomikos, finansų ir socialinės politikos pakeitimus siekiant visapusiškai įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslus, atsižvelgiant į sėkmingas struktūrines reformas.

1.4. EESRK palankiai įvertino investicijų dokumentų rinkinį⁽¹⁾, pasidžiaugė pradėta įgyvendinti jaunimo garantijų iniciatyva ir pateikė pasiūlymus, kaip tai patobulinti⁽²⁾. Šie EESRK pasiūlymai vis dar aktualūs ir įgyvendindama Europos semestrą Komisija turi jiems skirti ypatingą dėmesį. Valstybių narių vaidmuo skatinant viešas investicijas yra ypač svarbus siekiant, kad būtų kuriamos darbo vietos; viešuosiuose pirkimuose turi būti atsižvelgta į užimtumo aspektą, kaip svarbų pasiūlymų atrankos kriterijų.

1.5. EESRK mano, kad naujos užimtumo gairės turi padėti įveikti sunkumus ir paskatinti aktyvų ekonominių ir socialinių suinteresuotųjų subjektų susitelkimą įgyvendinant tinkamą ir realistišką politiką, kuri padėtų didinti augimą ir kurti darbo vietas, kad būtų galima įgyvendinti strategiją „Europa 2020“ (ir skatinti joje numatytą pažangą, tvarų ir integracinį augimą) ir pagerinti Europos piliečių gyvenimo sąlygas ir joms gerėjant jas suvienodinti.

⁽¹⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 21.

⁽²⁾ SOC/522, 2015 3 18, EESRK nuomonė dėl Jaunimo užimtumo iniciatyvos. Išankstinis finansavimas (dar nepaskelbta OL).

1.6. EESRK didelį nerimą kelia toliau ES vykdoma griežta taupymo politika, trukdanti pasiekti užimtumo ir skurdo mažinimo tikslus. Todėl EESRK stebisi, kad tiek bendroje užimtumo ataskaitoje, tiek užimtumo politikos gairėse Komisija visiškai neatsižvelgia į pavojų, kad maža infliacija taps defliacija. Kai kurios visuomenės grupės – jaunimas, žemos kvalifikacijos darbuotojai, ilgalaikiai bedarbiai, moterys, neįgalūs asmenys, migrantai, vaikai, romai ir nepilnos šeimos – susiduria su ypač dideliais sunkumais. EESRK mano, kad gairėse nepakankamai atspindimas poreikis nedarbo ir skurdo problemos sprendimą laikyti svarbiausiu tikslu tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu.

1.6.1. EESRK manymu, Sąjungai nepavyko sukurti ir užtikrinti užimtumo galimybių; vis dar kyla nemažai problemų, kurioms įveikti ES ir valstybės narės turi nedelsdamos rasti tinkamus sprendimus:

- a) daugelyje valstybių narių vis dar aukštas nedarbo lygis;
- b) nepriimtinais aukštas jaunimo nedarbo lygis;
- c) nerimą kelia ilgalaikio nedarbo problema;
- d) didėja darbo rinkos segmentacija ir nuolat daugėja pagal netipines darbo sutartis dirbančių asmenų;
- e) prasta naujų darbo vietų kokybė;
- f) didelė socialinės atskirties ir segregacijos rizika, visų pirma vaikų, romų, imigrantų ir benamių, dėl kurios prarandamas ryšys su darbo rinka ir didėja skurdas;
- g) nuolat didėja mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų skaičius ir dirbančiųjų skurdas;
- h) didėja skirtumai tarp valstybių narių ir jų viduje;
- i) mažas darbo jėgos judumas Europos Sąjungoje;
- j) toliau gaji lyčių nelygybė; didesnė skurdo rizika kyla moterims;
- k) dėl gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties darbo jėgos pasiūla nelaibai atitinka paklausą ir yra žemas perėjimo iš mokyklos į darbo rinką lygis;
- l) nepakankamas socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės dalyvavimas darbo rinkos politikoje.

1.6.2. Gairėse turėtų būti nustatyti kiekybiškai įvertinami užimtumo ir skurdo mažinimo tikslai, kuriuos papildytų su pažeidžiamomis grupėmis susiję konkretūs tikslai. Valstybių narių tikslai, nustatyti atsižvelgiant į specifines kliūtis, turėtų būti pakankamai plataus užmojo, kad ES galėtų pasiekti visai Europai nustatytus tikslus.

1.6.3. EESRK manymu, nepakankami vidutinės trukmės ir ilgojo laikotarpio kiekybiniai tikslai atspindi Europos užimtumo ir skurdo mažinimo strategijos silpnėjimą. Išskirtinės atsakomybės nustatyti bendrus ir konkrečius tikslus perdavimas valstybėms narėms lems mažiau aktyvų jų dalyvavimą užimtumo, kovos su skurdu ir socialine atskirtimi politikoje.

1.6.4. EESRK ragina Komisiją skatinti socialinę ekonomiką kaip vieną iš priemonių, leidžiančių užtikrinti geresnes galimybes bedarbiams ir pažeidžiamoms socialinėms grupėms patekti į darbo rinką, ir rekomenduoja valstybėms narėms skirti tinkamą ir ilgalaikį finansavimą šiam tikslui pasiekti.

1.6.5. EESRK, kaip ir Komisija, atkreipia dėmesį į ribotas MVĮ galimybes gauti finansavimą, o tai yra pagrindinė kliūtis kurti darbo vietas. Be to, EESRK kelia susirūpinimą tai, kad ECB vykdoma politika nepavyko sukurti geresnių sąlygų investuoti į realiąją ekonomiką; šiam klausimui Europos Sąjunga ir valstybės narės turi skirti ypatingą dėmesį. Reikėtų geriau pasinaudoti MVĮ darbo vietų kūrimo potencialu ir šiuo tikslu gerinti galimybes gauti finansavimą, diegti naujas informacines ir ryšių technologijas (IRT) ir pasinaudoti rinkos galimybėmis kartu atsižvelgiant į vidutinių ir didžiųjų įmonių vaidmenį šiame procese.

1.6.6. EESRK įsitikinęs, kad siekiant sugrąžinti augimą ir taip gerinti darbo rinką, visų pirma reikia didinti vidaus paklausą, ypač valstybės investicijas, kurios yra privačias investicijas skatinantis veiksnys. Būtent šių veiksmų reikia imtis norint Europoje priartėti prie visiško užimtumo tikslo, kuris EESRK ir toliau labai svarbus.

1.6.7. EESRK mano, kad socialiniai aspektai vykdant viešuosius pirkimus gali atlikti labai svarbų vaidmenį gerinant darbo rinkų kokybę. Visuose viešuosiuose pirkimuose turi būti numatytos nuostatos, draudžiančios rangovui ar jo subrangovui sudaryti mažų garantijų darbo sutartis, naudoti priverstinį savarankišką darbą arba nustatyti pernelyg ilgus sąskaitų faktūrų tvarkymo terminus.

1.6.8. EESRK primygtinai ragina valstybes nares veiksmingiau įtraukti socialinius partnerius į darbo rinkos reguliavimą, visų pirma skatinant kolektyvines sutartis, stiprinant aktyvią darbo rinkos politiką, mažinant darbo rinkos segmentaciją ir didinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą, siekiant mažinti socialinę riziką ir užtikrinti didesnę socialinę įtrauktį.

1.6.9. EESRK ragina persvarstyti pasiūlymo dėl užimtumo gairių tekstą kaip toliau nurodyta:

- 5 gairė: pirmąjį sakinį papildyti taip: „(...) mažinti kliūtis įmonėms samdyti žmones, **skatinti tvarumą ir darbo vietų kokybę** (...)“ ir šio sakinio pabaigoje įrašyti „**ir raginti numatyti plataus masto socialines investicijas, kurios skatintų užimtumą.**“
- 6 gairė: papildyti **konkrečiu ir kiekybiškai įvertinamu jaunimo nedarbo problemos sprendimo tikslu ir reguliariai vertinti, ar ištekliai yra panaudojami efektyviai;**
- 7 gairė:
- Reikėtų palankiai vertinti aktyvesnį socialinių partnerių dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant svarbias reformas **laikantis nacionalinės praktikos ir atsižvelgiant į nacionalinių socialinių partnerių autonomiją.**
- Pirmos pastraipos pabaigoje įrašyti: „Valstybės institucijos turėtų rodyti teigiamą pavyzdį užtikrinant darbo vietų kokybę, visų pirma vykdant viešuosius pirkimus dėmesį skirti socialiniams aspektams, įdarbinti ilgalaikius bedarbius ir iš darbo rinkos išstumtus asmenis.“
- Iš dalies pakeisti sakinių 7 gairės antroje pastraipoje: „Valstybės narės turėtų glaudžiai įtraukti nacionalinius parlamentus, socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę kuriant ir įgyvendinant atitinkamas reformas ir politiką (...)“.
- Papildyti tokia „kokybiško darbo“ apibrėžtimi: „Turėtų būti užtikrinta užimtumo kokybė, t. y. **mokamas teisingas ir tinkamas darbo užmokestis, užtikrinami stabilūs darbo santykiai ir darbuotojų atstovavimas, taip pat** socialinio ir ekonominio saugumo (...) atžvilgiu“ ir iš dalies pakeisti gairę „Darbo rinkų veikimo gerinimas **siekiant kurti kokybiškas darbo vietas**“;
- 8 gairė: **išbraukti pasiūlymą įstatymu nustatytą pensinį amžių automatiškai susieti su gyvenimo trukme valstybėse narėse ir numatyti būtinybę skatinti priemones, kurios padėtų mažinti faktinio pensinio amžiaus ir teisės aktais nustatyto pensinio amžiaus atotrūkį.**“

2. Įžanga

2.1. Savo metinėje augimo apžvalgoje⁽³⁾, kuria buvo pradėtas 5-asis Europos semestras, 2015 m. Komisija rekomenduoja Europos Sąjungos ekonomikos ir socialinę politiką vykdyti šiomis trimis pagrindinėmis kryptimis: suderintas investavimo skatinimas, atnaujintas šipareigojimas vykdyti struktūrines reformas ir fiskalinės atsakomybės užtikrinimas.

⁽³⁾ COM(2014) 902 final.

2.2. Bendroje užimtumo ataskaitoje ⁽⁴⁾, kuri yra dokumentų rinkinio dalis, paskelbta kartu su metine augimo apžvalga, analizuojami užimtumo raidos ir socialinės padėties Europoje pokyčiai remiantis užimtumo politikos gairių įgyvendinimu pagal nacionalines reformų programas ir konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas nacionaliniu lygmeniu.

2.3. 2014 m. BVP augimas ES buvo 1,3 % ir 0,8 % euro zonoje. 2015 m. augimas bus šiek tiek didesnis (atitinkamai 1,5 % ir 1,1 %); tikimasi, kad 2016 m. jis dar padidės (atitinkamai sieks 2,0 % ir 1,7 %). Yra vidaus veiksmų, kurie neleidžia ES užtikrinti spartesnio augimo. Nuolatinė mažo augimo, artimo nulinei infliacijai, rizika ir didelis nedarbas tapo didžiausia problema.

2.4. EESRK visiškai pritaria nuostatai, kad žemas investicijų lygis yra kliūtis atgaivinti Europos ekonomiką. Todėl jis palankiai vertina Komisijos ketinimą stiprinti konkurencingumą ir skatinti investicijas darbo vietoms kurti, tačiau pažymi, kad nors „Investicijų planas Europai“ ⁽⁵⁾ yra žingsnis teisinga kryptimi, jis vis dėlto mano, kad planas pernelyg nedrąsus, nes jame nenurodomas didelių valstybės investicijų poreikis ir numatytos tik investicijos į infrastruktūrą, taip pat neužsimenama apie socialines investicijas ⁽⁶⁾. EESRK rekomenduoja remiantis ES fiskalinėmis taisyklėmis būsimų valstybės investicijų nelaikyti išlaidomis ir jų neįtraukti skaičiuojant deficitą ir pabrėžia, kad būtina laikytis naujo požiūrio norint sutelkti išteklius ir subalansuoti valdyti kai kurių valstybių narių išteklių perteklių, o kitų trūkumą.

2.5. Šioje nuomonėje EESRK pakartoja rekomendacijas, pateiktas ankstesnėse nuomonėse ⁽⁷⁾, kurios nesulaukė deramo Komisijos dėmesio.

3. Nemažėjantis didelis ilgalaikio nedarbo, struktūrinio nedarbo, įskaitant jaunimo nedarbą, skurdo ir socialinės nelygybės lygis ES

3.1. Šiame skyriuje pateikiama svarbiausia bendros užimtumo ataskaitos dėl dabartinės socialinės padėties ES ⁽⁸⁾ informacija.

3.2. **Nedarbo** ⁽⁹⁾ padėtis Europoje išlieka labai kritiška ir labai skirtinga įvairiose valstybėse narėse. Šiuo metu bedarbių skaičius ES siekia 24,1 mln. ir nedarbo lygis svyruoja nuo 4,8 % Vokietijoje ir 4,9 Austrijoje iki 23,7 % Ispanijoje ir 25,8 % Graikijoje.

3.2.1. Nuo 2008 m. pirmojo ketvirčio iki 2014 m. pirmojo ketvirčio darbo vietų ⁽¹⁰⁾, kuriose dirbama visą darbo dieną, skaičius sumažėjo 8,1 mln. ir nuolat augo ne visą darbo laiką dirbančiųjų skaičius (daugiau kaip 4 mln.). Pripažįstama, kad didžiausia prisitaikymo našta teko laikinoms darbo vietoms (darbo sutartys nebuvo pratęsiamos).

3.2.2. Ilgalaikis nedarbas tebeauga: praėjusius metais jis padidėjo nuo 45 % iki 49 % (bendro nedarbo lygio). Europoje sustiprėjo marginalizacijos pavojus, kadangi „vienas iš penkių ilgalaikių ES bedarbių niekada nėra dirbęs, o trys iš keturių yra jaunesni nei 35 m“ ⁽¹¹⁾.

3.2.3. Didėjantis nedarbas labiausiai palietė jaunimą ⁽¹²⁾ ir žemos kvalifikacijos darbuotojus: jų nedarbo lygis yra beveik du kartus didesnis, palyginti su bendru nedarbo lygiu. Jaunimo nedarbo lygis taip pat nevienodas: Vokietijoje jis siekia 7,6 %, Austrijoje – 9,1 %, tuo tarpu Graikijoje ir Ispanijoje atitinkamai – 50,7 % ir 53,7 %.

⁽⁴⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁵⁾ COM(2014) 903 final.

⁽⁶⁾ ECO/374, 2015 3 19, Investicijų planas Europai (dar nepaskelbta OL).

⁽⁷⁾ OL C 133, 2013 5 9, p. 77; OL C 11, 2013 1 15, p. 65; OL C 143, 2012 5 22, p. 94 ir OL C 21, 2011 1 21, p. 66.

⁽⁸⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁹⁾ Nors, palyginti su 2013 m., nedarbo lygis sumažėjo 0,3 %, 2014 m. gruodžio mėn. ES-28 jis siekė 9,9 % (11,4 % 18 narių turinčioje euro zonoje).

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹¹⁾ Žr. ten pat.

⁽¹²⁾ Nors, palyginti su 2013 m., jaunimo nedarbas sumažėjo 1,7 %, 2014 m. gruodžio mėn. nedarbo lygis ES-28 siekė 21,4 % (23 % 18 narių turinčioje euro zonoje).

3.3. Šią nedarbo lygio tendenciją atspindi ir ES **užimtumo lygis**, kuris ir toliau mažėja⁽¹³⁾, todėl praktiškai neįmanoma pasiekti iki 2020 m. užsibrėžtą 75 % užimtumo tikslą. Be to, skirtingose valstybėse narėse ir skirtinguose valstybių narių regionuose stebimi dideli užimtumo raidos skirtumai tarp įvairių darbo rinkos segmentų.

3.3.1. Žemiausias užimtumo lygis 2013 m. pasiektas pietinėse Europos Sąjungos valstybėse narėse. 2008–2013 m. daugelyje pietinių valstybių narių labai sumažėjo užimtumo lygis, tuo tarpu kai kuriose Šiaurės Europos valstybėse narėse užimtumo lygis padidėjo arba išliko nepakitęs.

3.3.2. Jaunimo (15–24 metų amžiaus grupės) užimtumo lygis 2008–2013 m. nuo 37 % sumažėjo iki 32 %, t. y. 5 procentiniais punktais⁽¹⁴⁾. 8 valstybėse narėse jaunimo užimtumo lygis sumažėjo 12 ar netgi daugiau procentinių punktų. Vokietija išlieka vienintelė šalis, kurioje jaunimo užimtumas nesumažėjo (jis siekia 47 %).

3.4. Komunikate teigiama, kad **žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis**, gerokai padaugėjo ir skirtumai tarp valstybių narių didėja. 2008–2012 m. su skurdo ar socialinės atskirties grėsme susiduriančių europiečių skaičius padidėjo 9 mln. ir pasiekė 25,1 % visų gyventojų. EESRK laiko nepriimtina, kad daugelyje Europos šalių skurdo ir socialinės atskirties rizikos lygis išlieka labai aukštas ir pastaraisiais metais dar sparčiau kyla⁽¹⁵⁾.

3.4.1. Didėja bedarbių arba mažo užimtumo namų ūkių ir dirbančių, bet skurstančių asmenų skaičius. 2013 m. apie 32 mln. asmenų gyvena dideliame materialiniame nepritekliaje.

3.4.2. Padidėjo vaikų skurdo ir socialinės atskirties rizika, o nepilnų šeimų skurdo ir socialinės atskirties rizika yra du kartus didesnė, palyginti su šeimomis, kuriose yra du suaugę asmenys⁽¹⁶⁾. Be to, trečiųjų šalių piliečiams kylanti skurdo grėsmė yra du kartus didesnė, nei valstybių narių piliečių (2012 m. šie skaičiai atitinkamai siekė 49 % ir 24 %). Apie 31 % šeimų ūkių, kuriuose yra trys ar daugiau vaikų, gresia skurdas ar socialinė atskirtis.

3.4.3. Nuo 2011 m. socialinėms reikmėms skiriama mažiau lėšų, o tai dar labiau pablogino ekonomines ir socialines sąlygas⁽¹⁷⁾. Kai kuriose valstybėse narėse, visų pirma Suomijoje, Portugalijoje ir Graikijoje, pažeidžiamoms grupėms priklausantys ir mažas pajamas gaunantys asmenys ir toliau turi menkas galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis.

3.5. Daugelyje valstybių narių **darbo rinkos segmentacija** tebėra didelė; tai visų pirma patvirtina didelis skaičius jaunų žmonių, turinčių laikinas darbo vietas (40 %) ir darbo vietas, kuriose dirbama ne visą darbo dieną (30 %), išliekantis vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas ir menki perėjimo į saugesnes darbo vietas, kuriose dirbama pagal sutartis, rodikliai.

4. Bendrosios pastabos dėl siūlomų užimtumo politikos gairių

4.1. Neseniai vykusių viešų konsultacijų dėl strategijos „Europa 2020“ rezultatai⁽¹⁸⁾ rodo, kad ES dar toli gražu nepasiekė užsibrėžtų užimtumo, MTTP ir skurdo mažinimo tikslų. 2013 m. duomenimis užimtumo lygis siekė 68,4 % (gerokai mažiau nei užsibrėžtas 75 % tikslas), investicijų į MTTP lygis – 2 % BVP (labai toli nuo 3 % tikslo) ir 122 mln. žmonių gresia skurdas ir socialinė atskirtis (tikrai nepasiektas 97 mln. tikslas). EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares nedelsiant imtis būtinų ekonomikos, finansų ir socialinės politikos pokyčių siekiant visapusiškai įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslus.

4.2. EESRK pažymi, kad pateikdama šias gaires Komisija padarė pažangą, palyginti su 2010 m. pateiktomis gairėmis, ir teigiamai vertina ypač pažangią 5-ąją gairę.

4.3. Dėl užsitęsusių ekonomikos ir finansų krizės ir vis dar silpnų ekonomikos atsigavimo ženklų, kovoti su nedarbu ir skurdu turi būti pagrindiniai ES ir valstybių narių politikos tikslai. EESRK mano, kad reikia patobulinti iniciatyvas, kurių tikslas užtikrinti darbo rinkos stebėseną, perėjimą iš mokymo įstaigos į darbo rinką ir mažinti skurdą, ir įtraukti konkrečius tikslus ir rodiklius, susijusius su labiausiai pažeidžiamomis visuomenės grupėmis.

⁽¹³⁾ 2013 m. užimtumo lygis ES pasiekė 68,4 %, kai tuo tarpu 2008 m. jis siekė 70,3 % (1,9 procentinio punkto mažiau).

⁽¹⁴⁾ Nuo 2008 iki 2013 m. sumažėjo užimtumo lygis 20–64 metų amžiaus grupėje: 18 narių turinčioje euro zonoje jis sumažėjo 2,5 procentinio punkto, taigi nuo 70,2 % 2008 m. iki 67,7 % 2013 m.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁶⁾ 2012 m. ES–28 šios šeimos atitinkamai sudarė 47,8 % ir 24,4 %

⁽¹⁷⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2015) 100 final.

4.4. EESRK pabrėžia, kad užimtumo gairėse nėra kiekybinių tikslų, o tai mažina valstybių narių įsipareigojimus įgyvendinti bendrus ES užimtumo tikslus. Kelete savo nuomonių EESRK siūlė nustatyti įvertinamus tikslus, visų pirma šiose srityse: lyčių lygybė, jaunimo užimtumas, nepakankamą socialinę apsaugą užtikrinančių darbo sąlygų problemos sprendimas, kova su skurdu (įskaitant dirbančių asmenų), taip pat migrantų ir neįgalųjų užimtumas ⁽¹⁹⁾.

4.5. Socialiniai viešųjų pirkimų aspektai turi būti pripažinti kaip viena pagrindinių priemonių darbo rinkos kokybei pagerinti ir darbo jėgos paklausai padidinti.

4.6. Europos užimtumo strategijoje turėtų būti nustatyti aiškūs tikslai ir numatyta įvertinti taikytų priemonių veiksmingumą šiose srityse: jaunimo nedarbo mažinimas, kartu ir ilgalaikio nedarbo mažinimas, darbo ir trumpą laiką trunkančio mokymo pasiūla, tinkamos profesinių ir šeiminių gyvenimą padedančių derinti priežiūros paslaugų struktūros, moterų ir vyrų nelygybės mažinimas ir kova su skurdu. 2010 m. gairės mažai padėjo pagerinti darbo vietų kūrimo sąlygas, švietimo kokybę, užimtumą ir sumažinti skurdą. Pasiiekta nedidelė pažanga rodo, kad ES ir valstybės narės turi kuo skubiau imtis platesnio užmojo sprendimų.

5. Konkrečios pastabos dėl 4 užimtumo gairių ir pasiūlymai jas iš dalies pakeisti

5.1. 5 gairė Darbo jėgos paklausos didinimas

5.1.1. EESRK išreiškė aiškią paramą ES tikslui – iki 2020 m. užimtumo lygį padidinti iki 75 % Vis dėlto Komitetas nuogąstauja dėl neigiamos pastarųjų keleto metų tendencijos, kuri patvirtina, kad norint pasiekti šį nustatytą tikslą, būtina keisti politiką.

5.1.2. EESRK pripažįsta valstybės ir viešųjų investicijų svarbą darbo vietų kūrimui. Todėl rekomenduoja didinti viešąsias investicijas, vykdyti pažangią ir plataus užmojo užimtumo politiką, kad būtų kuriamos darbo vietos, ir prašo, kad užimtumo klausimas taptų svarbiu viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo kriterijumi. Darbo vietos naujų technologijų srityje, žaliosios ir baltosios darbo vietos, jaunimo nedarbas ir ilgalaikiai bedarbiais – būtent šie klausimai užimtumo gairėse turėtų būti prioritetiniai.

5.1.3. EESRK teigiamai vertina priemones, kuriomis siekiama sudaryti palankias sąlygas kurti darbo vietas, visų pirma remti MVĮ ir verslą, taip pat skatinti socialinę ekonomiką ir socialines inovacijas, ir ragina Europos Sąjungą ir valstybes nares šioms priemonėms skirti daugiau dėmesio. Komitetas taip pat prašo kurti tvarias darbo vietas. Todėl siūlo pirmąjį 5-osios gairės sakinį papildyti taip: „[...] mažinti kliūtis įmonėms samdyti žmones, skatinti tvarų užimtumą ir darbo vietų kokybę, [...]“.

5.1.4. Jau daug metų EESRK laikosi nuomonės, kad norint skatinti darbo vietų kūrimą ir didesnę ekonomikos augimą, pastangas reikia sutelkti į mokslinius tyrimus ir plėtrą, mokymą, infrastruktūrą, sveikatos priežiūrą ir socialines paslaugas. Todėl EESRK atkreipia dėmesį į įvairiapusį teigiamą socialinių investicijų poveikį užimtumui ir mano, kad šių investicijų rėmimas turi būti svarbus aspektas persvarstant Integruotas ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gaires ⁽²⁰⁾.

5.1.5. EESRK rekomenduoja keisti mokesčių sistemą, kad būtų sumažinta darbo jėgai tenkanti mokesčių našta, tačiau kartu užtikrinti, kad šie pakeitimai neturės įtakos socialinei apsaugai ir kitoms socialinėms išlaidoms, t. y. sritims, kuriose taip pat reikėtų atlikti patobulinimus. Visos pajamos turi būti tinkamai panaudotos socialinei apsaugai finansuoti. Todėl labai svarbu numatyti kitus pajamų šaltinius, kad būtų galima kompensuoti sumažintus mokesčius (pvz., ES nuosavi ištekliai ⁽²¹⁾), finansinių sandorių apmokestinimas, turto ir pelno mokesčiai).

5.1.6. EESRK pritaria Komisijai dėl būtinybės skatinti socialinį dialogą ir kolektyvines sutartis atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus ir gerbiant socialinių partnerių autonomiją. Nustatytas nacionalinis minimalus darbo užmokestis ir mažų darbo užmokesčių padidinimas padeda didinti vidaus paklausą ir mažinti skurdą.

⁽¹⁹⁾ OL C 242, 2015 7 23, p. 9; OL C 12, 2015 1 15, p. 16, OL C 354, 2010 12 28, p. 8; OL C 318, 2009 12 23, p. 52; OL C 318, 2009 12 23, p. 15; ir OL C 318, 2009 12 23, p. 113.

⁽²⁰⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 21–27, 1.5 ir 5.3.3 punktai.

⁽²¹⁾ Žr. nuomonę ECO/377, Europos mokestis kaip ES nuosavo išteklius (dar nepaskelbta OL).

5.2. 6 gairė. Darbo jėgos pasiūlos ir įgūdžių gerinimas

5.2.1. EESRK primena, kad kokybiškų darbo vietų kūrimo ir politika, kuria siekiama plačių tikslų švietimo, profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą srityse, labai skatina augimą ir didina našumą. Komitetas teigiamai vertina Komisijos skiriamą prioritetinę dėmesį mokyklos nebaigimo problemai ir įgūdžių pasiūlos ir darbo rinkos poreikių neatitikimui.

5.2.2. Nors ir „įvyko teigiamų pokyčių, susijusių su jaunimo nedarbo lygiu ⁽²²⁾“, EESRK mano, kad padėtis kai kuriose valstybėse narėse tebėra kritiška, visų pirma pietinėse Europos šalyse, ir negali taikstyti su tokiais dideliais ir nemažėjančiais skirtumais. EESRK jau ne kartą prašė nustatyti aukštus jaunimo nedarbo mažinimo tikslus strategijoje „Europa 2020“ ir užimtumo gairėse ir primygtinai reikalauja nelaikant strategijos „Europa 2020“ peržiūros 6-ojoje gairėje nustatyti kiekybinį jaunimo nedarbo mažinimo tikslą.

5.2.3. EESRK labai nerimauja dėl pusėje valstybių narių labai išaugusio nedirbančio ir nesimokančio jaunimo. Valstybės narės turi sukurti mokymosi visą gyvenimą ir tęstinio mokymosi sistemas visoms amžiaus grupėms. EESRK ragina ES ir valstybes nares prioritetine tvarka įgyvendinti nacionalinius su jaunimo garantijų iniciatyva susijusius planus ir už šį klausimą atsakingoms institucijoms skirti reikiamus išteklius kartu įvertinant nacionalinių planų kokybę ir panaudotų finansinių lėšų efektyvumą.

5.2.4. Kadangi vis daugėja ilgalaikių bedarbių, EESRK mano, kad Europos Sąjunga ir valstybės narės, sekdamos jaunimo garantijų iniciatyvos planų pavyzdžiu, turi kuo skubiau parengti nacionalinius ilgalaikio nedarbo problemos sprendimo planus ir nustatyti ilgalaikio nedarbo mažinimo tikslus.

5.2.5. EESRK nuomone, žemos kvalifikacijos darbuotojų gebėjimų ugdymas ir suaugusiųjų švietimo skatinimas yra neginčijami prioritetai. Šie gebėjimai turi būti ugdomi, kad geriau atitiktų darbo rinkos poreikius. Valstybės narės turi suteikti galimybes mokytis visiems bedarbiams ir darbuotojams. Todėl šioje gairėje turėtų būti numatytos atitinkamos privalomos priemonės, pavyzdžiui, nustatyti viešojo ir privačiojo sektorių investicijų į profesinį mokymą kriterijų, taip pat užtikrinti darbuotojų teisę į apmokamas atostogas mokymosi tikslais. Be to, profesinio mokymosi programų skatinimas ir mokymosi programų modernizavimas yra būtinos priemonės siekiant palengvinti perėjimą iš mokymo įstaigos į darbo rinką, todėl įmonės privalo suvokti mokymo svarbą.

5.3. 7 gairė. Darbo rinkų veikimo gerinimas

5.3.1. EESRK teigiamai vertina, kad šioje gairėje pabrėžiama būtinybė užtikrinti užimtumo kokybę socialinio ir ekonominio saugumo, švietimo ir mokymosi galimybių, darbo (įskaitant sveikatos ir saugos) sąlygų ir darbo ir asmeninio gyvenimo derinimo atžvilgiu. Komitetas norėtų, kad kokybiškos darbo vietos sąvoka apimtų šiuos aspektus: teisingą ir (arba) deramą darbo užmokestį, pastovius darbo santykius, vyrų ir moterų lygybę ir atstovavimą darbuotojams. EESRK pabrėžia, kad būtina stebėti darbo rinką, visų pirma tai, kaip mažėja darbo rinkos segmentacija ir kaip užtikrinama naujai kuriamų darbo vietų kokybė.

5.3.2. EESRK jau yra nurodęs, kad darbo vietų kokybė yra labai svarbus aspektas, nes bet kokia kaina kuriamos darbo vietos neužtikrinant deramų ir orumo nežeminančių (pvz., mažų garantijų darbas, labai mažas užmokestis, nesilaikyti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų) ekonominių ir socialinių sąlygų yra netinkamas sprendimas. Būtina keisti šią daugelyje valstybių narių pastebėtą tendenciją. Norėdamas pabrėžti šio prioriteto svarbą, EESRK siūlo 7-osios gairės pavadinimą iš dalies pakeisti taip: „Darbo rinkų veikimo gerinimas siekiant kurti kokybiškas darbo vietas“.

5.3.3. EESRK pritaria, kad sukurtos darbo vietos būtų sistemingai stebimos vadovaujantis kokybės kriterijais. Darbo teisė turėtų skatinti sudaryti nuolatinio darbo sutartis. Visų tipų darbo sutartimis turi būti užtikrintos tinkamos darbo apsaugos teisės visiems darbuotojams. Netipinės darbo sutartis turėtų būti išimtis, o ne taisyklė. EESRK pabrėžia, kad valstybės narės turi toliau dėti pastangas integruoti neoficialią ekonomiką į oficialiąją ir panaikinti nedeklaruojamą darbą.

⁽²²⁾ COM(2014) 906 final.

5.3.4. Komitetas mano, kad viešosios institucijos turi rodyti teigiamą pavyzdį užtikrinamos darbo vietų kokybę, kadangi tokio reikalavimo turės būti laikomasi ir užsakomųjų darbų, ir viešųjų pirkimų atvejais. Viešosios institucijos į viešuosius pirkimus turi įtraukti daug socialinių aspektų, numatytų Direktyvoje 2014/24/ES, kad būtų užtikrinta darbo vietų kokybė, vengiama laikinų darbo sutarčių ar priverstinio savarankiško darbo ir būtų sudaromos sąžiningos sutartys su subrangovais.

5.3.5. EESRK pritaria Komisijai, kad svarbu stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką ir užtikrinti geresnę šios politikos sąveiką su pasyviąja darbo rinkos politika. Valstybinės užimtumo tarnybos turi dėti ypatingas pastangas sudaryti palankias sąlygas pereiti nuo nedarbo į užimtumą ir perėjimo laikotarpiu užtikrinti deramas ekonomines sąlygas ir laiku suteikti bedarbiams individualizuotą pagalbą. Aktyvi darbo rinkos politika turi būti stiprinama, o ne silpninama. Todėl šiuo tikslu būtina išsaugoti krizės atvejams ir sudėtingoms darbo rinkos situacijoms reikalingą finansinį pagrindą.

5.3.6. EESRK pritaria didesniai darbuotojų judumui Europos Sąjungos teritorijoje, tačiau mano, kad ir toliau turi būti perkeliama teisė į pensiją, pripažįstamos kvalifikacijos ir darbuotojams taikomos priimančioje šalyje galiojančios darbo sąlygos. Su trečiųjų šalių darbuotojais turi būti elgiamasi pagarbiai, laikantis įstatymų ir vengiant piktnaudžiavimo.

5.4. **8 gairė. Teisingumo užtikrinimas, kova su skurdu ir lygių galimybių skatinimas**

5.4.1. EESRK mano, kad stiprėjant socialinei nelygybei Europoje būtina kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi; tam reikia konkrečių priemonių, skirtų pažeidžiamų asmenų grupėms, visų pirma jaunimui ir vaikams, nepilnomis šeimoms, migrantams, mažumoms, neįgaliesiems, vyresnio amžiaus žmonėms, romams ir benamiams. Komitetas dar karta patvirtina, kad šioje gairėje pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas skurdo rizikos mažinimui bei nustatyti atitinkami konkretūs tikslai⁽²³⁾.

5.4.2. EESRK primena, kad siekiant sumažinti skurdo riziką, būtina nustatyti bendrus, pastovius ir patikimus rodiklius, kurie leistų įvertinti pasiektą pažangą. Nors ir yra teigiamų pokyčių, EESRK pabrėžia, kad būtina sukurti naujus rodiklius, kurie leistų įvertinti, pavyzdžiui, pajamų ir perkamosios galios santykį kiekvienoje valstybėje narėje.

5.4.3. EESRK pabrėžia, kad reikia užtikrinti minimalias pajamas⁽²⁴⁾ ir sustabdyti stiprėjančią mažo užmokesčio tendenciją taikant kovos su dirbančių skurdu ir socialine atskirtimi priemones. Nors sutartyse yra teisinės nuostatos, leidžiančios tai padaryti, reikia kuo labiau sumažinti laikinų darbo sutarčių skaičių ir skatinti sudaryti ilgalaikes darbo sutartis, užtikrinti socialinę apsaugą, investuoti į mokymą ir darbo vietų kūrimą, spręsti jaunimo nedarbo problemą, geriau integruoti iš darbo rinkos išstumtus asmenis ir suteikti socialinę pasaulį perėjimo iš mokymo įstaigos į darbo rinką laikotarpiu.

5.4.4. EESRK ragina ES ir valstybes nares stiprinti kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemones ir šiuo tikslu daugiausia dėmesio skirti didžiausią riziką patiriančioms gyventojų grupėms ir nustatyti konkrečius asmenų integracijos į visuomenę ir darbo rinką tikslus.

5.4.5. Vis dėlto EESRK dar kartą pabrėžia, kad geriausias būdas užtikrinti skurdo sumažinimą – sukurti žmonėms darbo vietas, siekti aktyvesnio jų dalyvavimo darbo rinkoje, jų socialinės integracijos, taip pat didinti jų įsidarbinimo galimybes ir gebėjimą prisitaikyti.

5.4.6. Ankstesnėse savo nuomonėse⁽²⁵⁾ EESRK taip pat labai skeptiškai vertino teiginį, kad įstatymų nustatyto pensinio amžiaus didinimas padės spręsti demografines problemas. Daug svarbiau suderinti faktinį išėjimą į pensiją su dabartiniu įstatymų nustatyto pensinio amžiumi (visų pirma pritaikant darbo sąlygas prie darbuotojų amžiaus⁽²⁶⁾). Todėl manoma, kad reikėtų iš dalies pakeisti 8-osios gairės dėl pensijų reformos tekstą.

Bruselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 66.

⁽²⁴⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23.

⁽²⁵⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 1, 2.2 punktą.

⁽²⁶⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 1, 2 ir 6 p skyriai.

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų

1.6 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„EESRK ~~didelį~~ nerimą kelia toliau kai kuriose ES valstybėse narėse vykdoma griežta taupymo politika, trukdanti pasiekti užimtumo ir skurdo mažinimo tikslus. Todėl EESRK stebisi, kad tiek bendroje užimtumo ataskaitoje, tiek užimtumo politikos gairėse Komisija visiškai neatsižvelgia į pavojų, kad maža infliacija taps defliacija. Kai kurios visuomenės grupės – jaunimas, žemos kvalifikacijos darbuotojai, ilgalaikiai bedarbiai, moterys, neįgalūs asmenys, migrantai, vaikai, romai ir nepilnos šeimos – susiduria su ypač dideliais sunkumais. EESRK mano, kad gairėse nepakankamai atspindimas poreikis nedarbo, ~~ir~~ skurdo ir geresnės pasiūlos ir paklausos pusiausvyros darbo rinkoje problemos sprendimą laikyti svarbiausiu tikslu tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu.“

Balsavimo rezultatai:

Už	32
Prieš	66
Susilaikė	9

1.6.9 punktas

Papildyti taip:

8 gairė: ~~išbraukti pasiūlymą įstatymu nustatytą pensinį amžių automatiškai susieti su gyvenimo trukme valstybėse narėse ir numatyti užuot nurodžius didesnį faktinį pensinį amžių, reikėtų aiškiau paminėti būtinybę skatinti priemones, kurios padėtų mažinti faktinio pensinio amžiaus ir teisės aktais nustatyto pensinio amžiaus atotrūkį.~~

Balsavimo rezultatai:

Už	36
Prieš	73
Susilaikė	11

Įrašyti naują punktą po 5.3 punkto:

„Valstybės narės, remdamos darbo vietų kūrimą, turėtų sumažinti darbo rinkos segmentaciją ir užkirsti jai kelią. Užimtumo apsaugos taisyklės ir institucijos turėtų sukurti įdarbinimui tinkamą aplinką, inter alia, parengdamos didelę sutartinių sąlygų, kurias būtų galima taikyti darbo rinkoje, įvairovę.“

Balsavimo rezultatai:

Už	36
Prieš	63
Susilaikė	10

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių

(COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD))

(2015/C 332/09)

Pranešėjas: Thomas McDONOGH

Europos Parlamentas ir Taryba, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, atitinkamai 2015 m. vasario 12 d. ir 2015 m. vasario 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių

(COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. gegužės 5 d. priėmė savo nuomonę.

508-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 161 nariui balsavus už ir 9 – susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 ES teisės aktų pakeitimas turi būti priimtas siekiant laikytis su pagrindiniu reglamentu susijusių rekomendacijų ir sprendimų, pateiktų 2014 m. birželio 18 d., kai PPO Ginčų sprendimo taryba patvirtino kolegijos ir apeliacinio komiteto ataskaitas.

1.2 Humaniško skerdimo taisyklių ir nuostatų laikymąsi turėtų griežtai užtikrinti įvairios institucijos, įskaitant ES. Reikėtų imtis visų įmanomų veiksmų siekiant nesukelti ruoniams bereikalingų kančių. Pavyzdžiui, ruonių jauniklių mušimas lazdomis pavasarį Kanadoje gali būti tiksliausiai vadinamas barbarišku ir gyvūnų teisių organizacijos visame pasaulyje nuolat kovoja su šiuo reiškiniu. EESRK išreiškia savo pasibaisėjimą šiuo žudymo metodu.

1.3 Būtina nustatyti realias kvotas, kurias galima būtų patikrinti, ir leistinus žudymo metodus, kurių turėtų laikytis tradicinę medžioklę pragyvenimo tikslais vykdančios inuitų bendruomenės. Tuo pačiu metu turi būti užtikrinama gyvūnų gerovė.

1.4 Reikėtų tinkamai stebėti ir kontroliuoti kvotas, medžioklės ribas, kitų reikalavimų laikymąsi ir t. t.

1.5 Būtiniausias atsekamumo sistemos reikalavimus būtų galima suformuluoti kaip reikalavimus, kuriuos turi atitikti ekonominės veiklos vykdytojai, norintys importuoti į ES, įskaitant tris pagrindinius aspektus ⁽¹⁾:

1. identifikavimo reikalavimus,
2. įrašų ir įrašų tvarkymo reikalavimus,
3. galimybę teikti atsekamumo ataskaitas (patikra).

2. Įžanga

2.1 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių (toliau – pagrindinis reglamentas) nustatytas bendras draudimas šiuos produktus pateikti Sąjungos rinkai.

⁽¹⁾ Komisijos finansuotas tyrimas dėl prekybos produktais iš ruonių įgyvendinimo priemonių, kurį kartu su ECORYS atliko konsultacijų bendrovė COWI.

2.2 Pagrindiniame reglamente taip pat numatyta bendro draudimo išimtis, taikoma produktams iš ruonių, kuriuos tradiciškai medžioja inuitų ir kitos čiabuvių bendruomenės pragyvenimo tikslais (toliau – ČB išimtis).

2.3 Be to, jame numatytos ir kitos išimtys – leidžiama importuoti produktus iš ruonių, sumedžiotų siekiant vienintelio tikslo – užtikrinti tvarų jūrų išteklių valdymą – ir nesiekiant pelno bei tai darant nekomerciniais tikslais (toliau – JIV išimtis), ir leidžiama minėtus produktus importuoti pavieniais atvejais, kai importuojamos tik keliautojų arba jų šeimos narių asmeninėms reikmėms skirtos prekės.

2.4 Įgyvendinimo reglamentu, t. y. 2010 m. rugpjūčio 10 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 737/2010 nustatytos išsamios pagrindinio reglamento įgyvendinimo taisyklės.

2.5 Abu teisės aktus („ES produktų iš ruonių reguliavimo tvarka“) Kanada ir Norvegija užginčijo Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) pradėdamos ginčus dėl „Europos Bendrijos ruonių produkcijos importo ir prekybos ja draudimo priemonių“ (DS400 ir DS401).

2.6 PPO ataskaitose daroma išvada, kad produktų iš ruonių draudimas iš esmės gali būti pagrįstas su ruonių gerove susijusiais etikos sumetimais, tačiau nepritariama dviem – ČB ir JIV – išimtims.

2.7 Nustatyta, kad JIV išimtis yra nepagrįsta, nes galimas komercinės medžioklės ir JIV medžioklės (smulkios ir nesiekiant pelno) masto skirtumas yra nepakankamas tokiam skirstymui pagrįsti.

2.8 Dėl ČB išimties, kuri iš principo atspindi teisėtą skirstymą, apeliacinis komitetas nusprendė, kad tam tikri jos paskirties ir taikymo elementai yra „savavališka ir nepagrįsta diskriminacija“.

2.9 2014 m. liepos 10 d. Europos Sąjunga pranešė GST ketinanti įgyvendinti GST rekomendacijas ir sprendimus šiame ginče taip, kad laikytųsi savo įsipareigojimų PPO.

2.10 2014 m. rugsėjo 5 d. Europos Sąjunga, Kanada ir Norvegija sutarė, kad pagrįstas GST rekomendacijų ir sprendimų įgyvendinimo laikotarpis yra 16 mėnesių. Taigi šis pagrįstas laikotarpis baigsis 2015 m. spalio 18 d.

2.11 Šio pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto tikslas – įgyvendinti su pagrindiniu reglamentu susijusias GST rekomendacijas ir nutarimus. Jis taip pat yra Reglamento (ES) Nr. 737/2010 atitiktis minėtiems sprendimams užtikrinimo teisinis pagrindas.

2.12 JIV išimties problema išsprendžiama ją pašalinant iš pagrindinio reglamento. ČB išimties paskirties ir taikymo problema išsprendžiama šią išimtį pakeičiant: visų pirma jos naudojimas susiejamas su gyvūnų gerovės paisymu ir numatoma, kad gali būti nustatyta produktų iš ruonių pateikimo rinkai riba, jei medžioklės mastas arba kitos aplinkybės verstų manyti, kad medžioklė vykdoma daugiausia komerciniais tikslais.

2.13 Be to, Europos Komisijos ekspertai, bendradarbiaudami su Kanados ekspertais, rengia būtiną atestavimo sistemą, kad Kanados inuitai galėtų pasinaudoti pagal ES produktų iš ruonių reguliavimo tvarką inuitams taikoma išimtimi.

2.14 Įvairios susijusios vyriausybės turėtų sukurti prekybos inuitų produktais struktūrą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Ruonių medžioklė yra neatsiejama inuitų ir kitų čiabuvių bendruomenių kultūros ir identiteto dalis ir gerokai prisideda prie jų pragyvenimo. Prieš kelerius metus dėl viešosios nuomonės daromo spaudimo visiškai uždraudus ruonių medžioklę inuitų bendruomenė patyrė gilią krizę – ji susidūrė su skurdu ir nesugebėjimu užtikrinti savo išlikimo. Šiuo metu 90 proc. inuitų yra bedarbiai ir daugelis jų yra visiškai priklausomi nuo socialinės apsaugos sistemos. Dėl šių priežasčių inuitams ir kitoms čiabuvių bendruomenėms neseniai vėl pradėta leisti vykdyti tradicinę ruonių medžioklę, jei ji vykdoma jų pragyvenimo tikslais.

3.2 Siekiant kartu rasti geriausią būdą toliau užtikrinti inuitų teisę į pragyvenimo lygį ir tuo pačiu metu apsaugoti ruonius nuo tarptautinės prekybos ir išnykimo, EESRK siūlo inuitų bendruomenę įtraukti į Europos Komisijos ir Kanados vyriausybės dialogą.

3.3 Inuitams ir kitoms čiabuvių bendruomenėms medžiojant ruonius, kaip ir vykdant kitą ruonių medžioklę, neįmanoma nuosekliai ir efektyviai taikyti iš tiesų humaniško žudymo būdo. Vis dėlto atsižvelgiant į tikslą, kurio siekiama Reglamentu (EB) Nr. 1007/2009, derėtų leisti Sąjungos rinkai pateikti produktus, gautus inuitams ir kitoms čiabuvių bendruomenėms vykdant medžioklę, su sąlyga, kad per medžioklę kiek įmanoma būtų stengtasi sumažinti medžiojamų gyvūnų skausmą, stresą, baimę ir kitų formų kančias.

3.4 Reglamente (EB) Nr. 1007/2009 taip pat išimties tvarka leidžiama rinkai pateikti produktus iš ruonių, kurie sumedžioti siekiant vienintelio tikslo – užtikrinti tvarų jūrų išteklių valdymą.

3.5 Nors pripažįstama, kad medžioklė yra svarbi siekiant tvariai valdyti jūrų išteklius, tačiau praktiškai tokią medžioklę gali būti sunku atskirti nuo didelio masto medžioklės, kuri daugiausia vykdoma komerciniais tikslais. Dėl to gali būti nepagrįstai diskriminuojami atitinkami produktai iš ruonių. Todėl tokia išimtis nebeturėtų būti numatyta.

3.6 Pateikti rinkai produktus iš ruonių leidžiama tik tada, kai jie pagaminti iš inuitų ir kitų čiabuvių bendruomenių sumedžiotų ruonių ir atitinka visas šias sąlygas:

- a) medžioklę vykdo bendruomenė tradiciniais būdais;
- b) medžioklė padeda bendruomenei pragyventi ir vykdoma visų pirma ne dėl komercinių priežasčių;
- c) medžioklė vykdoma taip, kad, atsižvelgiant į bendruomenės tradicinį gyvenimo būdą ir pragyvenimo poreikius, kuo labiau būtų sumažintas medžiojamų gyvūnų skausmas, stresas, baimė ar kitų formų kančios.

3.7 EESRK pritaria, kad teikiant rinkai produktus iš ruonių būtų taikomos tam tikros sąlygos, tačiau siūlo Europos Komisijai rasti tinkamą pusiausvyrą tarp ruonių apsaugos ir inuitų poreikio juos medžioti, nes ji būtina jų išlikimui. Nepragmatiškai aiškinant minėtas sąlygas inuitams iš esmės būtų kliudoma vykdyti ruonių medžioklę.

3.8 EESRK mano, kad būtų naudinga:

- a) inuitų pagamintiems produktams iš tradiciniu būdu sumedžiotų ruonių sukurti specialų statusą, pavyzdžiui, „Tradiciškai sumedžiota inuitų“. Šiuo atveju, siekiant išvengti tarptautinių ginčų, būtų tikslinga aiškiai apibrėžti šią sąvoką kaip „nepramoninę produkciją“;
- b) sukurti stebėjimo bei ženklavimo sistemą ir specialų logotipą, skirtus stebėti inuitų veiklą ir apsaugoti bei informuoti vartotojus;
- c) jei būtų nustatyta, kad šia tvarka piktnaudžiaujama, reikėtų apsvarstyti galimybę nustatyti importo kvotas.

3.9 Importuoti produktus iš ruonių taip pat leidžiama pavieniais atvejais, kai importuojamos tik keliautojų arba jų šeimos narių asmeninėms reikmėms naudojamos prekės. Tokių prekių pobūdis ir kiekis turi liudyti, kad jos importuojamos ne komerciniais tikslais.

3.10 Tolesnis atsekamumo užtikrinimas priklauso nuo įdiegtos sistemos ir įvairioms susijusioms šalims nustatytų prievolių. Atsižvelgiant į prekybos produktais iš ruonių reguliavimą, šie būtiniausi reikalavimai turėtų būti aiškinami, kaip išdėstyta toliau.

Identifikavimo reikalavimai

Identifikavimo reikalavimus iš esmės sudaro trys elementai:

- medžiotojas (inuitas, čiabuvis medžiotojas arba licenciją turintis medžiotojas išteklių valdymo tikslais), kuris turi unikalų identifikavimo numerį;
- surinkimo stotis (nurodoma teritorija ir (arba) geografinė padėtis);
- produktas (iš esmės atsekamas medžiotojo ir surinkimo stoties sandoris).

Gali prireikti papildomai arba vietoj šių elementų identifikuoti medžioklę, jei ji nėra tiesiogiai susijusi su medžiotoju, nėra surinkimo stoties arba ji nėra nacionalinio lygmens, o skirta tik tam tikriems regionams.

3.11 Priimdama sprendimą, kuris bus galutinis ir privalomas, PPO turi suderinti prieštaringas tarptautinių susitarimų, kuriems jau beveik 70 metų, nuostatas. Viena tokių nuostatų draudžiama „savavališka ar nepagrįsta diskriminacija“ tarp šalių. Kita teigia, kad valstybės gali veikti taip, kaip būtina „visuomenės moralei apsaugoti“ ⁽²⁾.

3.12 *Tautos didybę ir jos moralinę pažangą galima vertinti pagal tai, kaip ji elgiasi su savo gyvūnais* ⁽³⁾.

Briuselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽²⁾ A. Butterworth ir M. Richardson, „Jūrų politika“ Nr. 38, p. 457–469, 2013 m..

⁽³⁾ Mahatma Gandhi priskiriama citata.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1236/2010, kuriuo nustatoma kontrolės ir vykdymo užtikrinimo sistema, taikytina Konvencijos dėl būsimo daugiašalio bendradarbiavimo šiaurės rytų Atlanto žvejybos rajonuose

(COM(2015) 121 final – 2015/0063 COD)

(2015/C 332/10)

Europos Parlamentas, 2015 m. kovo 25 d., ir Taryba, 2015 m. kovo 23 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1236/2010, kuriuo nustatoma kontrolės ir vykdymo užtikrinimo sistema, taikytina Konvencijos dėl būsimo daugiašalio bendradarbiavimo šiaurės rytų Atlanto žvejybos rajonuose

(COM(2015) 121 final – 2015/0063 COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėje dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos specialios giliavandenių žuvų išteklių žvejybos šiaurės rytų Atlante sąlygos bei žvejybos šiaurės rytų Atlanto tarptautiniuose vandenyse nuostatos ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 2347/2002“, priimtoje 2013 m. vasario 13 d. ⁽¹⁾, ir nuomonėje dėl „Atlanto vandenyno zonai skirtos jūrų strategijos veiksmų plano, kuriuo siekiama pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo“, priimtoje 2013 m. rugsėjo 18 d. ⁽²⁾, 508-ojoje plenarinėje sesijoje, vykusioje 2015 m. gegužės 27–28 d. (gegužės 27 d. posėdis), 173 nariams balsavus prieš ir 10 susilaikius, nusprendė nerengti naujos nuomonės šiuo klausimu ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtuose dokumentuose.

Briuselis, 2015 m. gegužės 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽¹⁾ OL C 133, 2013 5 9, p. 41.

⁽²⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 77.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEUKSEMBURGAS

LT